

Moji milí a drazí!

Chtěl jsem pro vás a pro Vaše děti načrtnout několika listy, jak jsem prožíval první světovou válku. Vždyť jsme o tom doma nikdy nemluvili, aspoň ne systematicky. A přece bych tak rád, abyste si mohli být jisti, že Váš otec se nedopustil ničeho špatného za celou tu dlouhou dobu. Proto jsem se tedy do toho pustil. Ale, o běda, rozrostlo se mi to pod rukama a vznikla z toho taková dlouhá tasmance - nenitím Vás proto, abyste to četli aspoň ne soustavně. Snad si sem tam kousek přečtete a až děti dospějí, snad si také někdy něco přečtou. Jenom jednu poznámku: měl jsem dosti trpělivosti, abych to napsal, ale to již bych neměl tu trpělivost, abych po sobě oravoval. A je tam hodně překlepů, záměn /Y, A/ a jiných nedostatků. Doufám, že mne omluvíte a že i přes ty chyby si domyslíte, oč vlastně jde. A ještě zdůrazňuji, mně šlo jen o vyličení mého života, ne o nějaký román. Že jsem zabočil leckdy, abych pro lepší porozumnění vyličil okolnosti a poměry, za jakých jsem žil, to ani jinak nešlo. A tak, kdo má dosti odvahy, ať čte, kdo nemá, ať počká.

V Praze, dne 21. listopadu 1962.

Wapida 1962

První světová válka 1914-1920.

I.

1914.

Měl bych vlastně začít od toho, jak byl spáchán atentát na následníka trůnu Františka Ferdinanda - to je však dostatečně známé. My jsme se o tom dověděli v Pňovicích hned týž den večer, mluvil jsem o tom s mým tehdejším řídícím Dvořákem. Uvažovali jsme, co to může pro náš národ a pro nás jednotlivce znamenat - ale ani ve snách nám nenapadlo, jaké následky tanto čin měl. Víím sice, že i bez atentátu by bylo došlo v dohledné době k válce, ale tehdy jsem to nevěděl. Když jsem však sledoval to štvání v novinách, ten hon na všechno slovanské a v první řadě na všechno srbské, tak jsem již začínal se obávat, co všechno nás čeká.

Prázdniny začínaly tehdy v polovici července. Tak jsem ještě pár dní se zdržel v Pňovicích a po 20. tém červenci jsme se s mámou odebrali na prázdniny do hor. Napřed jsme byli pár dní v Luké a potom šli do Klužínska. A to již se na všech stranách blýskalo. Dvacátéhošestého byla vyhlášena částečná mobilisace, ale to ještě každý počítal s mírným urovnáním. Avšak v noci na 1. srpna nás probudili bubnováním a ohlášením všeobecné mobilisace s tím, že každý vojenskou službou povinný se musí do 24 hodin dostavit ke svému pluku - u mně to znamenalo pluk č. 93 v Šumperku. Nebyla to zrovna příjemná noc - já jsem sice byl vždy až upřílišněný optimista a nedělal si z ničeho těžkou hlavu, ale s ostatními to bylo horší. Jaký také div! Rodičům před třemi roky zemřel Frantík, nejstarší syn a teď já jsem šel na jatky. Mára to také neměla nijak lehké, to už jsme věděli, že v ležnici čekáme rodinu Na druhý den dopoledne rodiče šli na pole, byly žně v plném proudu, a já si doma chystal kufřík. Snažil jsem se sice mámu utěšovat, ale moc se mi to nedařilo. K polednám potom vyjel vůz se všemi "hrdiny" do Konice na nádraží. To byl snad nejhorší, okamžik. Co to bylo pláče a nářku! A není divu. Odcházelí tátové, ženy plakaly, děti nařikaly. Byl jsem opravdu rád, když jsme se z Klužínska utrhlí. A jakmile jsme dojeli do Konice a sedli do vlaku, hned byla jiná nálada. A pak - na každém nádraží přibývaly nové a nové proudy "naššených obránců a mstitelů". Vzpomínám na to, jak v Chornovicích přisedli mládenci z českých osad z Malé Hané. Jeden vytáh kapesník a povídá: "Vzal jsem si samé bílé, až přijdem na frontu, uvážu jej na bajonet a budu mávat a volat kamarádi, já jsem Čech." Povídá mu druhý: "To je příliš málo, ten kapesník - to ani nebude vidět. To já jsem se jinak na to nachystal." A vytáhl z kapsy čtyři kapesníky sešité dohromady. To již byla ovšem skoro plachta. Pak to mělo, Rakousko vyhrát, když se jelo do boje s takovými úmysly. Dojeli jsme do Šumperka. Tam byl shon a nepořádek, nikdo nic nevěděl. Ptali jsme se, kde budeme nocovat - nic pro vás nemáme namstáno. Tak se jednoduše všichni na noc ztratili a jeli domů. I klužínsktí tak učinili, ale já jsem nimi nejel - měl jsem toho rozloučení už dost. Tak jsem tedy jel se dvěma známými do Pňovic a potom ráno zase do Šumperka. Na druhý den tentýž zmatek.

Ale to jsem již nejel na noc do Pňovice, ale do blízké vesnice Kelšova, kde měl bratr kamaráda učitele Ošťáda statek. Třetí den konečně jsme byli zapsáni. A tu jsem zjistil jednu zajímavou věc. V lednu 1914 jsem dostal takový lístek od pluku, tam bylo napsáno mezinárodním Erersatz baon kádr - a měl jsem s tím jít na vojenský referát při okření hejtmanství. Tam jsem se ptal, co to znamená. Řekl mi, že prý v případě války nepůjdu do pole, ale zůstanu u kádru. Proti tomu jsem nic neměl. Ale teď v Šumperku jsem se přesvědčil, že to bylo trochu jinak. Všichni s tímto označením tvořili totiž první pochodový prapor, který měl jít do pole pár dní za bojovým praporem. Tak vidá, už v lednu se pánové chystali na vojnu a to ještě Franz Ferdinand honil v konopišti staré babky, které si nesly z lesa trochu chrastí. Nu tak jsem zůstal u "maršky". Spali jsme na slámě, chodili na evičení a večer na taroky. Tak bych to byl vydržel dosti dlouho. Jenomže všechno má svůj konec a tu byl ten konec tuze blízký. V neděli 9. srpna jsem měl mít službu u rafinerky - to nám říkal náš velitel, byhom se nepřevlíkali a ne-umývali, že z té služby přijdem jako čuňata. Protože nástup do služby je vždycky ve 12.00, pozáržel jsem se při tarokách dosti dlouho, takže ráno jsem klidně spal, když nás všechny najednou vybureoval hlas trubky zvoucí na shromáždění - říkalo se tomu Vergatterung. Tak jsme si ani oči pořádně neprotřeli a stáli v řadě v polospánku. Velitelé rot oznámili, že odjíždí na frontu druhý polní prapor, že mu však chybí asi 40 lidí, tak, kdo prý se hlásí dobrovolně .. Toť se ví, každému jakoby nohy zarostly do země, nikdo se ani nehnul. "Nu dobrá, tedy každý sedmý". Začne odpočívávat a zrovna ten sedmý jsem byl já. Nedalo se nic dělat. Sebrali nás čtyřicet, dali nám výzbroj polní a marš do kasáren k polnímu praporu. Tam společná přísaha a na nádraží a směr Ostrava, odjezd. Nebylo mně zrovna nejlíp, u maršky byly všichni známí kantoři a já tu najednou mezi cizími a to většinou skopčáky, jak jsme přezdívali Němcům.

Teď bych se měl ještě trochu vrátit k pobytu v Šumperku. U maršky bylo dobře. Náš velitel byl z Litvle, byl to žid, ale velice slušný člověk. Vojnu nemiloval a nám hleděl také vojnu usnadnit. Rád si dělal "šoufky" z bezhlavého vyššího velitelství, které tropilo nesmysl. Tnekrát došla zpráva, že prý Francouzi posílají na autech do Ruska přes Německo a Ražousko zlato - proto jsme zastavovali každé auto a kontrolovali, nevaze-li francouzské zlato. Blízko Šumperka je papírna v Olšanech, patřila francouzské společnosti a dva Francouzi ji vedli. Tenkrát ještě nebyla vypovězena válka Francii a Anglii, měly tedy úřady jen hlídat, aby jim tito Francouzi neutekli. Jednou byl v kasárnách náramný alarm. Přijela nákladní auta, askákali jsme do nich a jeli šílenou rychlostí - ovšem na tehdejší poměry. Prý u Olšan přistálo francouzské letadlo. Hleděli jsme je s nasazenými bajonety letadlo nikde. Nakonec se vyjasnilo, že tam kluci pouštěli draka. Tak jsme zas odjeli, jenom, po nás zůstal zákaz pouštění draků. Jo, a ti Francouzi přece jenom ujeli.

Cesta vlakem na frontu byla náramně nepříjemná. Bylo nás namačkáno 40 v jednom vagoně, nebylo si kde sednout, těch pár míst u vchodu bylo stále obsazeno. A také společnost nebyla moc příjemná. Byli to většinou skopčáci, kteří projevovali velé rakouské vlastenectví. Nám pár Čechům chtěli jaksi z milosrdenství projevít sympatie tak, že říkali, že teď nejsme žádní Němci ani Češi, teď jsme všichni jen Rakušané. Toť se ví, v nás to nepodnítilo nijakou lásku ani k nim ani k Rakousku.

Vystoupili jsme na stanici Dembiec, takové typické špinavé židovské haličské hnízdo. A odtud jsme nastoupili cestu pěšky. O cestě se příliš nebudu šířit, bylo to den ze dne stejné. Po prvních dvou dnech měl jsem plné nohy puchýřů a chodil jsem jak po jehlách. Třetí den puchýře popraskaly a šle. se ještě hůř. Teprve asi na pátý den všechno pominulo, kůže na chodidlech ztvrdla a chodilo se mi docela dobře, takže jsem každou tu denní dávku asi 25 - 30 km absolvoval bez jakéhokoliv zdržení, ačkoliv mnoho druhých leželo po příkopách a očekávalo, že je nějaké vozy od trénu naloží. Ani dosti velká váha torny mi nevadila. Sice těch 300 kusů patron, chléb, rezervní porce kávy, tabáku a masa i s rezervním prádlem hodně vážilo, ale co se dalo dělat. Sice byli mnozí, kteří leccos odhodili a konzervy snědli, ale každý druhý nebo třetí den byla prohlídka a neměl bych opravdu z toho žádnou radost, kdybych měl být uvázan na dvě hodiny v plné výzbroji, jak se to takovým provinilecům stávalo. Nejvíce jsem trpěl žízni. Byla horka - počátek srpna - na cestách /ani se jim nedalo říkat silnice/ bylo spousta prachu a písku a to vše působilo neuhasitelnou žízeň. Když se objevila vpředu vesnice, šla napřed skupina vojáků upozornit obyvatelstvo, aby nachystali vodu. A tož cesta byla lemována putnami, vanami a škopky dobré ledivé vody, studny tam byly hodně hluboké a voda opravdu výborná. A tak jsem se napil vždy aspoň pětkrát v každé vesnici. A to bylo samozřejmě ještě horší - neboť, čím víc piješ, tím víc se potíš a tím větší žízeň máš stále. To jsem si sice uvědomoval, ale co bylo platno - pil jsem stále a druzí také. Hned v Dembici se ke mně hlásil hostinský z Luké Alois Vlček, ke kterému jsem v Luké chodil do stravy. Byl u šesté kumpačky /já jsem byl u páté/ a čekal, že bude přidělen k zásobování a slíbil mi, že mně leccos dodá. A také slovo dožržel. Leckdy mne v noci našel a strčil mi do torny řízek nebo kus pečeného masa - za což jsem mu byl náramně vděčen. Spávali jsme venku, někde pod stromem nebo jsme se někdy zahrabali do stohu slámy nebo vylezli na půdu, ačkoliv to bylo zakázáno - mělo se spát jen feldmässig, to jest pod šírou oblohou. A tak jsme maširovali skoro dva týdny. Šli jsme směrem k Sandoměři, která byla na hranicích rakousko-ruských. V poslední den před přechodem hranic bylo úplné zatmění slunce. Nevěděli jsme o tom, šel jsem s jedním vojákem také Čechem jako spojka. Šli jsme pomalu, trhali a jedli hrušky a sem tam trochu mléka - to na vojně jde dobře k sobě. Najednou jsme si povšimli, jak to v přírodě nějak divně vypadá, začalo se smrákat, ačkoliv bylo jasno, bylo vidět i větší hvězdy, kohouti poplašeně kokrhali, psi zalézali do bud,

zkrátka, všechny typické znaky, jak jsou popisovány v příručkách. Tak jsem to svému apolečníkovi vysvětlil, pověděl mu, jak zatmění vzniká, sedli jsme si pod strom a koukali se na slunce. Za chvíli dojel k nám nějaký důstojník hodnost si již nepamatují a začal nám vysvětlovat, že to není nějaké znamení od boha, že to neznamena nějakou smutnou událost - tož jsem ho přerušil, povídal jsem mu, že jsem učitel a že jsem o takových úkazech již dávno učil ve škole. Omluvil se mi zdvořile, že to na mně nepoznal a jel dále uvědomovat ostatní. Je pravda, že hlavně Poláci, kteří měli toho vzdělání nejvíc, se zatmění nejvíce báli.

V neděli 23. srpna jsme vyšli dřív než jindy a také bylo slyšet nějaké podezřelé dunění, později pak bylo vidět obláčky na obloze - to jsme ani nevěděli, že jsou to exploze šrapnělů. Po poledni jsme dorazili za takové návrší a to jsme již zřetelně rozeznávali kanonádu. A aby to bylo slavnostnější, zatáhlo se a přišla bouřka a to hodně divoká s lijákem a kroupami. Přehodili jsme na sebe stanové plátno, ale málo to pomáhalo. Hrom bil, děla řevala ani někdy naše nezvyklé ucho nepoznalo, je to hrom či je to keann-kanonáda. Po bouřce opět horké slunce, které nás brzy osušilo, páni oficiři nám povíдали, abychom se nebáli, že jsme až třetí reserva, že se nám nic nemůže stát. později jsme poznali, že tak slabomyslně se vždy mluvilo, když se šlo do toho. Pak jsme vylezli na kopec, kde jsme byli viditelní se všech stran. Také brzy si Rusové na nás zaměřili - první rány šly sice hodně do zadu, ale ten první dojem z letícího a jakoby nařikajícího šrapnelu byl hrozný. Tisknul jsem se k zemi, ačkoliv jsem si říkal, že šrapnel letí se shora, že to nemůže se sebe více mačkat do mechu, ale nic naplat, takový prstý živočišný strach o život, jaký jsem snad již nikdy nepocítil. Myslím, že ještě dlouho tam zůstaly otištěny moje nábojnice, jak jsem se s nimi tlačil do země... Pak jsem se zvedl a šli jsme kupředu. Byli jsme na svahu, pod kterým byla vesnice Gascieradow. Pak se zas terén mírně zvedal a výš byl zakryt velkými lesy. A tam blízko lesa měli Rusové okopy a my jsme je měli tam odtud vyhnat. Ubohé Rakousko! Jak nás vypravili do pole. Vždyť já jsem neměl ani lopátku /špátnu/, která byla tak důležitá. Místo toho jsem měl kochmašinu - takovou velkou plechovou krabici, ve které se mohlo prý vařit. Toto monstrum jsem po prvním dnu na frontě zahodil a opatřil si ruskou lopatku - byla větší a pevnější než rakouská. - Tak jsme šli v rozvinuté linii s kopce dolů - místy lesem. Sešli jsme do údolí a najdnu před námi rybník. Tlačili jsme se doleva i doprava, abychom jej obešli. Ale to jsme si dali. Přiběhl na nás jakýsi blázen v oficiřském munduru, že to neexistuje, všichni přímo vpřed. Co dělat. Šli jsme tedy bahnitým rybníkem, voda dosahovala víc než do půl těla a když jsme rybník přešli, mohl z nás každý hrát hastrmana bez převlékání. A to jsme nebyli nijak Rusy znepokojováni, poněvadž o nás ani nevěděli - ale muselo to být "feldmässig". Pak jsme zabočili do lesa a tam jsme už viděli, co je to válka. Mezi stromy nahoře bylo padlých našich. Někteří v posici, a jaké stříleli, bylo patrné, že smrt byla okamžitá, že se ani nepo-

nnuli, to byla obyčejně rána v čele nebo v týlu. Ostatní byli ve všech možných pozicích, většinou však úplně bílí, vykrvácení. Tento pohled nás zajisté málo nadchl, ačkoliv jeden slabomyslný oficír nás přesvědčoval, že musíme pomstít tyto padlé kamarády. Do toho jsme neměli moc chuti. Když jsme se pak vyrojili z lesa v rojnicích a zalehli, najdou taková příjemná věc: před linií tak asi na dva metry kuličky z kulometu vysekávala zrovna příkopku do písku, který tam všude tvořil povrch půdy. To jsme stahovali nazpět bajonety a sami také popolézali dozadu, jen aby některá ta kulička nás nešvihla. Ještě štěstí, že Rusové byli s kulomaty na stromech v lese a stříleli pod větším úhlem, než kdyby byli na zemi. A pak povel a po jednotlivě kupředu. Tak jsme se probírali kus dál, já jsem snad zapomněl, že mám pušku a že mám střílet, a jen to vím, že jsem si ani jednou nebouchl. Nakonec měl být útok na bajonet. Také byl, ale než jsme doběhli udýchání a plní strachu k ruským okopům, ti se již zatím stáhli spojovacím zákopem do lesa a my jsme si mohli oddechnout. Zatím byl již večer, už se přestalo střílet a plukovní trubači troubili signály na shromáždění /Vergatterung/. Kolikrát jsem již o tom uvažoval, jaká to byla pitomost. Vždyť Rusové si mohli klidně podle signálů zjistit, kolik pluků je tam shromážděno a také, které to jsou pluky. Tak jsme se shromáždili - celá divise - na kopci. A zas se zamračilo a zas bouře s lijákem. Napřed jsem si myslil, že do nás musí blesk udeřit, poněvadž nás tam stály spousty lidí a všichni se vztyčenými bajonety - pak jsem si uvědomil, že my vlastně těmi bajonety odsáváme elektřinu že se tedy nemáme čeho bát. Promokli jsme dokonale a trásli se zimou. K tomu ještě naše kupačka a speciálně na še četa dostala úkol vystavit polní stráž a po celou noc stát na stráži. Zuby nám drkotaly, opakoval jsem si lékařova slova /ovšem ještě z civila/, že jsme náchylný k zápalu plie a že při mé tělesné konstituci by mohl být pro mne smrtelný... Přijela kuchyně, celý den jsme nejedli a teď v noci nám přivezli polévku úplně zkysanou, která se k jídlu vůbec nehodila. Tož jsme ji vylili a drkotali zuby dál, až vyšlo slonečko. Ráno seřadit a marš do Uzsenáova, bylo to skoro 50 km. Slunce páliło, my šli jako mátohy, přišlo nás na místo asi polovice, ostatní se trousili pomalu za námi. Rozmístili nás po stodolách a bylo nám řečeno, že příští den máme odpočinek, což jsme vzali s potěšením na vědomí - to jsme ještě neznali cenu slibů na vojně. Ještě za tmě /a v srpnu se šerí hodně brzy/ nás vzbudili a bylo nám řečeno: Měl být odpočinek, zatím však došla zpráva, že Rusové se dostali doboje s našimi částmi. Tak my jim vpadneme do zad a rozhodněme boj ve prospěch našich zbraní. A to může být konec celé války - Tak nám to ti vojenští páni malovali. A tak jsme vyrazili a za chladného jitra se nám dosti dobře šlo. Šli jsme dlouho a dlouho. Šli jsme polem, šli jsme lesem. Napřed bez jakéhokoliv krytí, teprve později na to přišli, že jsme nechráněni a byly vyslány tři hlídky /Gefechtpatrolly/. Jedna do předu a dvě do stran. Já jsem byl poslán ještě se dvěma kamarády jako levé "Flankendeckung", to jest ochrana

z levé strany. Pěkně se nám šlo. Přišli jsme do vesnice, nijak nás neznepokojovalo, že byla liduprázdná, já jsem šel prostředkem vesnice cestou a druzí dva přelézali ze zahrady do zahrady a trhali švestky a co kde bylo. Tak se stalo, že já jsme vylezl z vesnice první. Východu a ztrnu. Asi na 150 kroků ode mně starý mlýn a před ním skupina Rusů. To by člověk neřekl, kolik myšlenek proběhne člověkovu hlavou v pár okamžicích. První myšlenka byla - sláva, dám se zajat a budu mít po vojně. Druhá - aco budou dělat ti druzí, dva. To jsem ovšem rozjímal vleže, neboť jsme sebou okamžitě praštili k zemi a strčil nos do trávy. Opatrně jsem se obrátil a slabým zapísknutím jsem upozornil své kamarády na nebezpečí. Připlazili se opatrně ke mně. Řekl jsem jim, co jsem viděl a byl jsem příjemně překvapen, když oba spontánně vyřkli - tož to se jim vzdáme. Dobrá, tak jsme se opatrně vztyčili a co jsme viděli? Skupina asi 20 Rusů se dívá na nás, ruce mají vztyčeny, že se jako vzdávají. Pěkná historie. Šli jsme tedy opatrně k nim a brzy jsme poznali, na čem jsme. Byli to Poláci z Ruského Polska a nechtěli bojovat za nenáviděné utlačovatele. Nedalo se nic dělat. "Vzali jsme je tedy do zajetí" a šli jsme s nimi na silnici, kde náš pluk maširoval dál. A zas myšlenky. Možná se nám podaří jet s transportem zajatců do zázemí, může to trvat 2 - 3 týdny a zatím bude po vojně. Takové představy jsme tehdy měli o možnostech trvání vojny. A zatím, když tak na to myslím, podle práva měli nás všechny tři odstřelit. Vždyť my jsme si docela klidně odešli z té své patroly, nikomu jsme nic nehlásili a pluk šel klidně dál, aniž by měl boční hlídku. Ale tehdy to nikomu ani nenapadlo. Tak tedy si vedeme ty své zajatce, když najednou potkáme podpukovníka Rosika. Zastavil koně a ptá se nám, co to jako máme. Tak jsem mu hrdě oznámil, že jsme zajali Rusy a že je vedeme na komando. Mírně se usmál a ptal se, zda se bránili. Nu, co dělat, musel jsem - ač nerad - doznat, že ne. Podpukovník se k nim obrátil - mluvil s nimi polsky - a řekl jim, aby jen šli dozadu a tam se na velitelství prostě ohlásili. A vy - obrátil se k nám - nastupte zase k pluku. Tož tak, dvě naděje a obě zklamaly. Tak jsme šli zase k naší rotě. Ta zatím měla odpočinak či jak se na vojně říkalo "rast". Ostatní části pluku zůstaly vzadu. Leželi jsme v trávě u nějakého kříže na mírném návrší, viděl jsem vesnici, kde jsme "hrdinsky" zajali tolik nepřátel - ta byla vzadu a teď kousek od silnice byla druhá vesnice. Bylo teplo, žízeň byla, tož jeden poručík sebral od každé čtyři dva lidi s nádobami na vodu /trinkeimer/ a šli do vsi. My si klidně ležíme a najednou z vesnice zaznělo několik ran. Všichni hned vzhůru a vidíme jak naši odhodili nádoby i s vodou a utíkají k nám. A v tom se rozlehla střelba, hustá a živá /podle vojenského názvu/. Okamžitě jsme se rozprchli a zalehli za meze. Ani nebylo možno hlavu zvednout. Tlačili jsme se všichni hodně upřímně k zemi, ale přes to jsem měl jídelní misku ppostřelenou na dvou místech. Pak jsme se zvolna posunovali k vesnici a hleděli se dostat do zahrad, abychom byli aspoň trochu kryti za stromy a stodolami. Pak se rozpoutala divoká přestřelka, při níž jsme měli značné ztráty. Byl jsem hodně v předu, z čehož jsem samozřejmě neměl žádnou radost. Tož, jakmile jsem měl možnost, učinil jsem obrát vzaď a s celou výzbrojí jsem přeskočil

- 7 -

víc než metrový plotek rovnýna nohama. Od té doby se mně už nikdy podobný přeskok nepodařil. Ostatně, kdyby se tak měřily výkona na frantě-běh, smokmžná, že by to byly pro svoji dobu rekordy. - Zatím ostatní části pluku a 54. pluk z Olomouce široko obchvacely vesnici, takže Rusové couvli, pokud nebyli zalezlí po stodolách. To jsme sám viděl: šel nějaký hejtmán od 54. pluku po cestičce vedle stodoly, najednou ze stodoly rána a hejtmán padá mrtev. Stodola byla zapálena a dán rozkaz prohlížet stodoly. A zas v nejbližší stodole, sotva vešek voják do ní, ozvala se rána a voják padá mrtev. Samozřejmě poklesla chut prohlížet stodoly, tak se zapalovaly. Já vím, je to surovost, ale vlastní kejhák je každému přec jen nejmilejší. Častokrát jsem o tom přemýšlel, co bych já dělal na místě Rusů, kdybych tak byl obklopen. A vždycky jsem si pozitivě přiznal, že bych se neodvážil střílet, že bych se prostě vzdal. Není v tom snad jen zabbělost, ale nechut bojovat pro staré trouchnivější Rakousko a pro jeho proradného císaře. Už tenkrát jsme dávno nebyl věřícím, ale i kdybych byl, jistě bych nebyl pokládal pro sebe za závaznou přísahu, kde jsem sliboval neochvějně bojovat za císaře a krále na zemi, na vodě i ve vzduchu a čert ví kde ještě jinde. Ale byli také takoví lidé mezi Čechy, kteří tuto povinnost cítili a to hlavně z náboženských důvodů, poněvadž porušení přísahy se trestá na tomto i na onom světě. Ovšem se zapomínalo na to, že vynucená přísaha neplatí a že každý rozumný člověk raději zvedne ruku k přísaze a myslí si své než aby sice statečně přísahu odepřel a potom byl odstřelen. - Tož to byla jen taková odbočka. Pak jsme s epem šinovali dál k další vesnici na hlavní silnici, jmenovala se Wielkolasz. Tam se Rusové opevnili na návrší a teprve bočním obchvatem byli donuceni couvnout.

To už bylo k večeru a brzy nato jsme ulehli. Bylo to v jeteli a tmy byly, že by se dala krájet. Usnul jsem hned. Probuzení bylo trochu divné. Probudil jsem se totiž tím, že mi kdosi skočil na břicho. Není to zrovna příjemný způsob probouzení. Vyskočil jsem, jak se říká, rovnýmano hama. Kolem strašný zmatek. Všichni pobíhali jako zmámení sem tam. Bylo slyšet nějaký koňský dupot a německé výkřiky: Kosaken! Kosaken! Nu, to by nebylo zrovna veselé dát se napíchnout na to kozácké kopí. Tak jsem v prvním okamžiku také udělal pár skoků - ale pak jsem si v té motanicí přec jen uvědomil, že nemám kam běžet a že nejlepší bude praštit sebou na zem a čekat. Tak jsem to tak udělal. Zmatek trval ještě hodnou chvíli a pak se vše utišilo a vysvětlilo. Přijela kuchyně, přivezla nám kávu. Kuchaři pustili koně se svázanýma nohama do jetele na pastvu. Jeden z koní se dobelhal až k nějakému spícímu maníkovi, zafuněl nad ním, kluk se probudil, uviděl nad sebou siluetu koně, zařval: Kozáci! Kozáci! Kůň se polekal, začal poskakovat a zmatek propukl. Celý rakouský regiment běhal poplašeně z místa na místo hodnou chvíli. Co by se tak asi bylo stalo, kdyby byli na nás napadli skuteční kozáci. Škoda na to jen myslet!

Po této příhodě nás už nenechali spát. Půjdem prý na nocleh do jakéhosi dvora, či jak se v Polsku říkalo do "ekonomie". Tož jsme šli. Byla noc, byla tma a my ohodili přes meze po polích a po skalinách a po sluji jak ve svatební

košilích." Čas od času páni oficiři prohlíželi mapu. To vždycky zavolali pár maníků, ti roztáhli pláště a pod jich ochranou se rozsvítily baterky a oficiři se domlouvali, kde vlastně jsme a kam vlastně máme jít. To již vždycky každý věděl, že se budeme vláčet bez cíle celou noc. A také opravdu: až se rozednilo, viděli jsme statek pod sebou v dolině. Celou noc jsme chodili kolem dokola. - Došli jsme do dvora, pár chvil oddechu a pak čištění pušek a vůbec výzbroje. Bylo toho také potřebí. Pušky plné písku, závěr ani nebylo možno otevřít. A tak jsme čistili. Bylo oznámeno, že po čištění bude prohlídka pušek t. zv. kvérvizita a pak až do večera oddech. Ta první část se splnila, ta druhá ne. Když byly pušky prohlédnuty, přišel povel "Seřadit" a pryč. To jsme pochodovali takovým údolím, na všechny strany vysílány patroly, nahoře po kopcích se ukazovaly jízdní hlídky, zkrátka, vypadalo to náramně podezřele. Ještě že někteří důstojníci - záložní a nižších šarží - nám sem tam něco pověděli. Tož prý jsme zalezli někam hodně daleko a teď musíme spěchat, aby nás Rusové nezaskočili a neodřezali od ostatních částí. Tak jsme tedy spěchali a povídal si o té chytrosti. Jdeme Rusy napadnout zezadu a pak musíme spěchat, aby nás oni nezaskočili. To by si kluci vymysleli jistě lepší hru než s námi hráli naši páni oficiři a to ještě k tomu hodně krvavou.

K večeru jsme konečně prý už vyvázli z těch kleští a mohli jsme se utábořit poprvé pod stany na udupaném poli. Tuze pěkné bylo, jak jsme stavěli stany - žádný z nás to neuměl a bylo nám jen řečeno - postavit stany. Také to podle toho vypadalo. Stálo to, třebaš hodně na křivo, ale na stan to podobné nebylo. Hlavní však bylo, že jsme si mohli lehnout a odpočinout. Dokonce jsme dostali i pivo. Mám pivo rád, ale tehdy jsem je nepil. Donesli je v plátěných nádobách na vodu a rozdělilo se do plechových misek na jídlo. Pivo z plechových nádob mi nikdy nechutnalo a teď ještě z nevymytých kotlíků ...

Ve čtvrtek jsme ráno vyšli poměrně odpočinutí a šli jsme napřed ve sražené formaci, později v rozvinuté linii. Tak jsme došli do lesa a měli jsme v liniích přejít do druhého lesa, vzdáleného asi 1 km. Sotva jsme vyšli z lesa v rojích, ozvala se ruská artilerie a mířila si to náramně přesně do poslední linie. Stříleli Rusáci buď salvami nebo očeredí t. j. postupně dělo za dělem. A granáty dobře umísťovali vždy do zadní linie. Toť se ví, každý se snažil, aby se oddopadu střeldistancoval co nejvíce. Já jsem tehdy i s puškou a celou výzbrojí upaloval tak, že jsem možná překonal i rekord Nurmiho - a ten pane uměl utíkat. Ještě dnes si vzpomínám na jednu maličkost. Když jsem byl v r. 1912 na vojenském evičení v Praze, proháněl nás někdy lajtnant Reiman poklusem po evičáku. Tuze se mi to nelíbilo, tak jsem mu řekl, že jsem měl zápal plic /zapomněl jsem mu říct, že to bylo v 1. roce mého věku/, že jsem teď náchylný k recidivě, která by pro mne při mé korpulenci byla smrtelná a žádal jsem o osvobození od toho laufšritu. Reiman /a to je typické/ mně povídá: "Dobrá. Když bude povel Laufšrit! vystupte. Ale to vám říkám, je náramně pravděpodobné, že budete brzy ten laufšrit potřebovat a že vás to bude náramně mrzet, že jste se v něm nepocvičil". Poděkoval jsem mu a řekl, že když budu laufšrit potře-

vat, že je jistě dovedu. A na to jsem si teď vzpomněl a až jsem dělal, co jsem mohl, vždy a stáhně mně jen v hlavě se ozývalo; "Kdyby mě tak Reiman viděl". A to jsem si stále přežvykoval až do lesa, kde jsme sklesli k zemi úplně vyčerpání, s jazyky vyplazenými. V ústech sucho, žízeň nesnesitelná. Někteří dokonce tak trpěli žízní, že vylezli ven ke studni, která byla ostřelována. Nepomohl křik a zákazy šarží, až teprve jeden mrtvý a pár raněných - výsledek jedné trefy ruské - to zarazily. Já jsem se s ostatními pásl na borůvkách. Bylo jich tam až černo, a my byli za chvíli také černí. Najednou rozruch - jeden skopčák se vylel v bolestech. Šel jsem se na něj také podívat. Svíjel se v bolestech, panenka hrůzně roztažená. Zřejmý případ, nestačily mu borůvky, pustil se do plodů rulíku zlomeocného /Atropa belladonna/ Za chvíli skončil. V lese jsme leželi až do setmění, pak nás vyvedli na pole nad vesnicí - bylo to takové mírné návrší, tam nás rozdělili po ále kumpaček /rot/ a ke každé rotě měl její velitel /u nás to byl hejtman Fiedler/ proslov. Řekli nám, že jsme se dostali příliš do předu, se všech stran prý jsme obklopeni Rusy, ztratili jsme spojení s ostatní armádou a tak se prý zakopeme a v zákopech se budem bránit ... Zákopy jsme kopat neuměli, také nám nikdo nepověděl, jak se to dělá a tak jsme to udělali co nejhůř a co nejloupěji. Prostě příkopu, ne lomenou, a jak má býti, aby byla ochrana před bočním ohněm. Já jsem pracoval s nějakým zedníkem Adamem, pocházel ze Břeska. Šlo nám to dosti dobře, vyházeli jsme si svůj úsek hodně hluboko. Když jsme si mysleli, že jsme hotovi, přišel jeden známý od sapérů a poradil mi, abychom prý si udělali t. zv. šrapnellsi- cherung - totiž překrýt nahoře zákop a tak jej chránit před šrapnely, které se trhají ve výši a rozsévají na všechny strany buď olovené kuličky nebo železné střepiny. Tak jsme se vybrali s Adamem a ještě s několika jinými do opuštěné vesnice, vzali tam vrátka a hajdy do zákopu. Vrata jsme položili přes zákop a podle rady téhož sapéra jsme navrch nasypali trochu hlíny a trávy, abychom to zamaskovali. Jací jsme to byli bloudi. Taková vrátka - ať už byla z palcových prken, jaká pak je to ochrana! Ale to jsme všechno tehdy nevěděli. A pak, člověku stačí, jeli aspoň trochu zakryt, už se tolik přece ne- bojí. Klidně jsme si lehli a spokojeně usnuli. Probudil nás velitel naší roty a to náramně hlasitým projevem, v němž se střídali názvy velbloudů, alonů a čertví ještě jakých zvířat. Vystrčili jsme hlavy a hned jsme to dostališ co prý je to za pitomost, dát si nad hlavu prkno, jak budeme střílet. Jo, na to jsme opravdu nepamatovali, vždyť nás střílení nijak nelákalo. Honem ať prý si uděláme střílny. Dali jsme se poučit, co to vlastně má být a pak jsme tedy vyhrabali vpředu dva otvory, do nichž se dala vstrčit puška a kudy by se te- dy mohlo střílet. Moje nás to mrzelo, že jsme museli takto porušit naša ochra- nu, ale řekli jsme si, že bude-li se střílet, že raději k těm otvorům se ani nepřiblížíme. Hlavní, že už byl hejtman spokojen a my si mohli zase spokojeně lehnout. A tak jsme leželi asi do 11 hodin a čekali, kdy na nás ti Rusové se přihnou.

Asi o 11 hod. přišlo rozčarování. Tentýž hejtman, který nám dříve řekl, že je nom v zákopech je naše spása, přišel a povídá: "Když nepřítel neútočí na nás půjdeme na něho". Toť se ví, tohle mohlo každého nadchnout ... Tak jsme sse v rojích či jak se tenkrát říkalo "ve švarmliniích" vysoukali ze zákopů a vydali se na pochod k blízkému lesíku. Tam jsme změnili frontu a vyšli z lesa a - najednou se před námi, jak se říká, otevřelo peklo. Se všech stran pušečný i kulomatný oheň v takové intenzitě, jak jsme dosud nezkusili. Samozřejmě reakce na to byla, že jsme se honem stáhli do lesa zpět. Tam však už lítali oficíři jako posedlí s revolvery v ruce a s křikem, že každého zastřelí, kdo nepůjde do předu. Nu tak jsme šli, za chvíli jsme atakovali ruské posice, načež jsme dostali krásný boční oheň. Rusové totiž měli okopy do půl kruhu a stříleli tedy na nás vždy s boku, jakmile jsme se částí jejich okopů zmocnili. Atakovali jsme tedy další úsek a potom ještě další. Tím jsme změnili svoji frontu skoro o 180 st. a byli jsme čelem obráceni k lesíku, odkud jsme původně vyšli. Toť se ví. že mezi jednotlivými fázemi byly přestávky a pomalu již slunečko zacházelo. Tu najednou od toho lesíku se začaly rojit nové řady a počaly na nás střílet. Byl dán rozkaz "Lebhaft schiessen" na vzdálenost asi 1100 m. Tak se rozvinula silná palba, samozřejmě ztráty byly také. Pojednou začala mezi pány oficíry jakási nervosita, trubači troubili, na druhé straně také - co to má znamenat? Inu nic jiného, než že tam naproti byl 54. pluk z Olomouce, střílel na nás a my na ně. Tuze krásná historie, která bohužel nebyla poslední. Tak jsme tedy přestali střílet - já jsem stejně střílel pánbíčkově do oken - a pomalu se přesunuli do lesíka. Tam jsme nocovali, ani pluk, ani roty ba ani čety nebyly pohromadě. Tak jsem ležel a přes značnou únavu jsem nemohl usnout. Stále mi tanulo na mysli to střetnutí se čtyřiapadesátníky. Vždyť jsou tam také hoši z naší i sousední vesnice a my tady střílíme na sebe jako zbavení rozumu. Mně se může snadno stát, že mě kamarád zastřelí a o to bych zrovna nestál, ačkoliv by mi to bylo stejně nepříjemné, kdyby mne zastřelil nějaký bratr Rus. Zatraceně špatné perspektivy. A tu se ve mně zrodil úmysl jako u mnohých jiných ... Než bych čekal, až mně trefí druhý, trefím se sám a půjdu si odpočinout ... Jenom bylo potřebí vyčkat vhodný okamžik. A to nebylo tak snadné. Tuze se pronásledovalo to "~~Rixmax~~ Selbstbeschädigung" a bylo by dokázáno, byl delinkvent jedno duše zastřelen. To také nebyla pěkná perspektiva. Tak jsem tedy čekal. Ráno zas nějaké ataky před lesem, ale to jsem zůstal skrčen v lese, který byl ostřelován ruskou artilerií. Tam jsem potkal jednoho čtyřiapadesátníka a po krátkém rozhovoru jsme zjistili, že máme stejné úmysly. Tak jsme vyčkali, až ruská artilerie vyslala očereď, to jest 6 ran po sobě. Po první detonaci jsem se bouchl přes botu do nohy, zabořilo to zatraceně, jen co je pravda, ale hotovo. Kamarád mi sundal botu a tu jsem teprve viděl, že jsem trefil palec. Roztříštěná kost bolela, ale to nic, byl to po vojensku řečeno "Tausendguldenschuss". Kamarád mi to trochu nouzově obvázal a pak se bouchl sám pro změnu do pravé nohy. Trefil to trochu na nárt. Tak jsem ho také obvázal

a pak jsme se rozešli, každý na jinou stranu, abychom přišli každý k jiné polní ošetrovně. Ale trvalo mi to! Skákal jsem o jedné noze, ale dostal jsem se do dělostřeleckého ohně a to mne nijak netěšilo - už jsem žádné zranění nepotřeboval a padnout teď, to se mi také nechtělo. A tak jsem skákal z jámy po granátu do druhé - to už je vojenská pověra, že dvakrát granát na jedno místo nevletí - nevím, co je na tom, ale věřilo se tomu pevně. A tak jsem se asi za hodinu dostal konečně na ošetrovnu, byl tam mladý doktor - Čech z Kroměříže. Obvázal mi ránu a povídá: "takovou ránu bych přál každému Čechovi". Na moji otázku, proč, řekl, že hojení potrvá aspoň čtyři týdny a zatím bude už dávno po vojně. /takové bylo tehdy mínění/ A mně to hojení trvalo skoro 9 měsíců a vojna na mne ještě počkala.

Za frontou jsem čekal dva dny na odprávkou. Zatím přimaširovala 1. pochodový prapor, u kterého jsem byl v Šumperku. Šel jsem se na ně podívat. Tuze krásně jsem nevypadal - zarostlý, v ruce klacek na podpírání, ale byl jsem rád, že pojedou do zázemí. U praporu jsem se dověděl, že jeho velitel, který si chtěl získat nějaké vojenské zásluhy, hnal je do útoku, při němž padlo mnoho mužů, mezi nimi milí moji kamarádi-kantoři. Tak nakonec to bylo dobré, že mne v Šumperku dali k bojovému praporu.

Konečně nás večer naložili na takové venkovské vozíky a odvezli do Rozwadowa. Jeli jsme celou noc a na místo jsme přijeli asi k 10. hod. dopoledne. Slézám z vozíku a první, koho vidím, je můj spolužák Janek Machatý, který jako feldkurát se držel vzadu. Dal mi hrst cigaret, které mi přišly náramně vhod. Dali jsme se do řeči, nadával jsem na vojnu a ejhle! Janek ji hájil. Povídám mu, copak Tobě se to mluví, jsi vzadu, nikoho nemáš, ale já? Strkají mne do ohně a doma mám ženu a rodinu. A tu on povídá: "Příteli, tvá rodina je nyní armáda, tvá žena je puška". Tak jsem mu řekl něco o volech a už jsem s ním nemluvil. Cigarety jsem mu ovšem nevrátil. Pak nás naložili do vagonů a hajda! na západ. Byli jsme skoro vesměs Češi a většinou z Moravy. Rozšířila se zpráva, že prý jedem do Olomouce - to bylo radosti. A tak jsme jeli. Rána trochu bolela, krev s obvazem ztvrdla na kámen, když jsem klepl o zem, znělo to, jakobych klepl kladívkem. Za dva dny jsme dojeli do Přerova. Ale tu se mi něco nezdálo - vlak stál na kolejích, které nevedly do Olomouce. Tak jsme se ptali vedoucího vlaku a ten nám řekl, že jedeme do Vědně. Chtěli jsme do Olomouce, tak jsme jednoduše z vaku utekli a do osobního vlaku k Olomouci. Tenkrát byl totiž na drahách a vůbec všude, kde se jednalo o vojenské věci, takový zmatek, že se dalo mnoho, dělat. Vždyť přijel s námi do Olomouce také jeden voják se zavázanou rukou, která však byla pod obvazem úplně zdravá. Na nádraží v Olomouci včas zmizel. Co se s ním stalo dál, to nevím.

V Olomouci nás zavezli na Klášterní Hradisko do vojenské posádkové nemocnice. Na druhý den převaz. Vedoucím lékařem byl plukovní lékař, který se nehodil ani za zvěrolékaře, poněvadž i s dobyt看em se musí zacházet do jisté míry slušně a ne tak, jak tento výtečník zacházel s lidmi. Zrovna přede

mnou byl jeden čtyřiapadesátník z ~~školy~~ Chomoutova, měl z jedné lopatky strženo maso granátovou střepinou - kdyby nebyl měl hlavu hluboce sklonenou byl by měl hlavu rozštípnutu jako ořechovou skořápku. Krev s obvazem úplně ztvrdla a teď ten doktor-hovado chytl za obvaz a strhl jej dolů. Maník zařval a omdlel. V tom právě přišel štábní lékař Dr. Šabata, takto velice slušný člověk, ale jak dovedl vynadat tomu regimenteskému a jak s citem i figurou, to jsem ještě neslyšel. Kdybych to řekl nějakému klukovi ve škole, tak mě táta bude žalovat pro urážku na cti. Ale v tomto případě ty nadávky velice dobře seděly a ze srdce jsme tomu necitovi přáli, jak zkrotl. Také se to projevilo - třeba hned u mně. Dvě ošetřovatelky mněopatrně sundávaly obvaz trvalo jim to hezkou chvíli a ani jsem to necítil.

Na druhý den zmatek. Hlášeno o příjezdu velkého transportu nových raněných a na Hadisku nebylo již místa. Tak tedy lehčeji ranění do nemocnice do Prostějova, do města, kde jsem 8 roků studoval a kde jsem před 7 roky maturoval. Dojeli jsme do Prostějova před polednem. Na nádraží vidím prostějovské předáky a s nimi dobrého známého z dělnického domu redaktora Rudolfa Bechyni, za první republiky několikrát násobného ministra. Volám na něj, ale on mě nepoznal. Nebylo divu, zarostlý jako lesní muž a v rakouských hadrech... Povídám tedy, což pak se nepamatuješ na střepatého studenta. To bylo totiž moje krycí jméno v dělnickém domě a v redakci Hlasu lidu. To už mne tedy poznal, seznámil mě se starostou města Dr. Přákrýlem, ten zas mne doporučil řediteli nemocnice Dr. Mathonovi a tak jsem měl protekci jako žádný jiný. Odváželi nás auty, já jsem jel v prvním s Mathonem. Lidí po ulicích jak o největší slavnosti, byli jsme první ranění v Prostějově a tenkrát ještě to byla rarita. Také mně i přesto, že jsem nebyl oholen, někteří poznali a hned druhý den přišla za mnou moje tanečnice z tanečních hodin a donesla mi dokonce usmažené kuře. Také byl vdaná a muže měla na frontě, odkud se jí již nevrátil. V nemocnici jsme se měli celkem dobře, co se týče zacházení. Horší to bylo se stravou. Vysvětlil nám správce na naše stížnosti, že za ty peníze, co na nás stát platí, dávají nám, co mohou, ale že nemají prostředky, aby nám přilepšovali. Nu, tu se opravdu nedalo nic dělat. Také sestřičky byly většinou hodné, jenom, jak je to u řádových sester samozřejmě, chtěly na nás, abychom se s nimi večer modlili. Tak to jsme jim vysvětlili, že to se jako na vojně nevede a dobrá. Také chtěly, abychom chodili ráno do jejich kaple na mši - a tu jsem jim nabídl, že jim budu hrát na harmonium, které tam měly. Můj návrh byl s ohromnou radostí uvítán a tak jsem se stal jejich varhaníkem. Mně to nijak nevadilo a u sestřiček a u jejich představené jsem si udělal dobré oko.

Z prostějovské nemocnice nebylo možno si vyjít ven. Návštěvy byly povoleny jen v návštěvní dny, což máma za mnou párkrát přijela, pokud jí to dovolilo pokročilé těhotenství. Také tatínek za mnou jezdil i strýček z Rážova. Kromě toho přášel se na mne několikrát podívat můj třídní J. ndřich Votruba.

A tak jsem pomalu i zapomněl, že venku zuří stále válka, člověk je už takový tuze snadno zapomíná na všechny hrůzy, jakmile je z nich vzdálen. Ale v poli začala se rozšiřovat úplavice. Není také divu. My jsme ještě měli jakés takés zásobování, ale viděl jsem na př. v Rozwadowě, jak zapalovali velké sklady potravin, cukr, mouku, konzervy - a to ještě byli Rusové báh ví jak daleko, že by se byly daly zásoby odvézt. Nejlepší na tom bylo, že vojáci přicházeli z fronty hladoví, rádi by si byli vzali cukr či konzervy, ale to se vyhrožovalo zastřelením, vezme-li si, kdo něco. A tak na frontu vozili jen živé maso ve vojenských uniformách, zásoby před ústupem zničili, tak nebylo čím frontu živit. A tak hoši jedli paličky z jetele, košťály ze zelí a není divu, že to žaludky nevydržely. Do Prostějova byl hlášen velký transport nemocných úplavicí a bylo potřeba uvolnit místo. Tak nás skoro všechny rozeslali, buď do nemocnic nebo ke kádru. Já jsem ještě neměl ránu zacelenu, tak mne lékař z oddělení napsal pro nemocnici. Tu však přiběhl ředitel nemocnice Dr. Mathon a ptá se mne, kam jsem určen. Když jsem mu řekl, že do nemocnice, povídá, že to by byla hloupost, v nemocnici mne brzy vyléčí, pak k maršce a do pole. Lépe je, povídá, jít ke kádru, t. j. k pluku, tam nebudou mít možnost mne kurýrovat a pošlou mne do domácího ošetřování. A hned šel k lékaři z oddělení a zařídil vše sám. Tak jsem tedy jel do Šumperka.

Ještě bych měl zhodnotit pobyt v nemocnici v Prostějově. Po každé stránce byl velmi příjemný. Lékaři s námi jednali velice ohleduplně, byli jsme tam většinou Češi a to snad i k tomu přispívalo. Samozřejmě byli to většinou lékaři mladí a aspoň s počátku byli přivedeni z konceptu tím, že místo nemocných lidí se tam nahrnuli mladí lidé zdraví, jen každý měl nějaký ten úd pošramocený. Cigarety, pivo - to byly nejhledanější léky. Nu, brzy se naši lékaři i s tím smířili.

Když jsem přijel do Šumperka, byl jsem velmi nemile překvapen. Hlásil jsem se do domácího ošetřování, ale regimentový /t-j-plukovní lékař/ řekl, že domácí ošetřování bylo zrušeno, poněvadž vojáci z něho přicházeli v horším stavu než pře odchodem. Toť se ví, radost jsem měl pramalou, ale co se dalo dělat. To bylo v úterý. Napsal jsem domů o zklamáních nadějích a hleděl se přizpůsobit životu v plukovní ošetřovně. Naředitel v pátek přišel ten regimentový a kdo prý chce jít do domácího ošetřování, že musí okamžitě upravit místo pro transport raněných z fronty. Seskákali jsme všichni z pryč a všichni jsme se svorněhlásili. Tak prý zítra k prohlídce a lékař určí každému potřebnou dobu. A tu se jednalo o to, aby se lékař ukázal a dal to domácí léčeni co nejdříve. Byl to Dr. Schönhöfer z Loštic, vzdor německému jménu Čech jak poleno. Písařské práce u něho vedli kolegové Sloupský a Patáka - oba dobří známí a oba mi slíbili, že se přimluví. Tak jsem přišel. Doktor se na mnekoukl a povídá "Co s váma dělat? Dát vám 6 týdnů, to se vám bude zdát málo, že?" - Čtyři týdny, do bylo maximum, co dostávali druzí, mohl jsem být spokojen, ale když sám to tak nadjhodil, tak jsem přisvědčil, že by to bylo málo. "Nu, pět neděl, to je takové nerovné číslo, tak tedy 6 týdnů" a listuje

v kalendáříku, to přidete toho a toho v sobotu, to se vám jistě hodí - Osmělil jsem se ještě jednou a povídám, že se to sice hodí, že mu srdečně děkuji, ale že hned potom v neděli jsou u nás hody a trvají tři dny. Nebylo to sice pravda, ale ukázala se pravdivost starého "Se non e, vero, no bene trovato", doktor pokývl hlavou, tak dobrá, přijdete až ve středu. Máhem byl bych zavýskl radostí, ale neudělal jsem to. A v neděli ráno honem na vlak. Prst jsem obvázan, na ohodidle škrobák, pod ním přivázanu podešev ze staré boty a už jsem upaloval. Bylo to právě 4. října, to byly jmeniny Franz Josefa, kantoři vedli žáčky do kostela pomodlit se za starého lumpa ze Schánbrunu. A tak v Konici jako obyčejně v takový den seděli na u Klíči v hostinci všichni učitelé z konické kolatury, pokud nebyli zaměstnáni jinak a čestněji, obranou naší cís. akrál. vlasti. Tatínek mi hned opatřil povoz a jel jsem dom Klužíňka. Povoz jsem zastavil pod školou, abych maminku překvapil. Také se mi to po dařilo. Byla doma se sestrou Máňou. Vytahovala z trouby koláče a povídá Máni lítostivě - má to ten Vojta smůlu a že nemůže se dostat domů, tan měl rád právě tyto lívance. Tak už jsem to nevydržel, povídám, tak honem sem s nimi. Samozřejmě radosti plno, za chváli přišel tatínek z Konice a Máňa hned běžela do Lúké ohlásit mámě, že jsem přece jen přijel. Máma hned odpoledne přišla i s Jiřou, ta už tehdy šla skoro celou cestu z Lučké do Klužíňka sama - však už také měla půldruhého roku.

A tak jsem tedy ztrávil těch šest týdnů částečně v Klužíňku, částečně v Lučké. Dokonce jsem byl i nahoně v Bílsku - skákal jsem po poli jak postřelený zajíc, ale šlo to. Rána se mně sice zacelila, ale stále mně při chůzi něco v palci píchalo, nemohl jsem na něj dostoupit. V určenou středu jsem se hlásil podle určení v Olomouci na Klášterním Hradisku. Tam mne prohlížel nějaký pi polský primář, evakuovaný ze zabrané Haliče. A tenkrát jsem ztratil důvěru v polské lékaře. Ten pan primář mně totiž tvrdil, že jsem musel utíkat zpět. poněvadž prý rána šla od spodu palce nahorů. Povídám mu, že to není možné, poněvadž jsem v tom okamžiku statečně útočil na nepřítele, ale on to vše odbyl takovým vševědoucím - já jsem primář, já tomu rozumím - Tak se nedalo nic dělat, řekl jsem tedy, že může mít pravdu, že jsem byl v první linii, že jsme běželi do předu a že jsem bolest ucítil v okamžiku, když jsem padal k zemi a že je možné, že mě střelil nějaký náš voják, který běžel ve druhé řadě, která střílela přes nás. To mně tedy ten pán schválil a řekl, že mi tam nějaká roztráštěná kostka přirostla nesprávně a že proto nemohu došlaápnout, Jediná pomoc, operace, vyřezání kostěčky. Nu, co se dalo dělat. Měl jsem tehdy náramnou pozornost, nevím, jak, ale sešli se u mně takoví dobrovolní pomocníci, kteří se chtěli zasloužit o záchranu Rak. Uhersaka aspoň trochu. Palec mně umýval kanovník baron Grimmenstein, starý zloděj z olomoucké kapituly /ostatně za to zlodějství snad ani nemohl, jeho děd byl ještě židem/ a bylo těch prominentů víc, co asistovali. Dostal jsem neokainovou injekci, a potom jakýsi nepodařený vojenský lékař požádal primáře o dovolení, aby mohl tu "operaci" provést. Také jo. Rozřezal palec, něco tam šmátral, potom

něco vyříznu, pak ránu zašil, postavil se do pozoru a hlásil "Fertig". Pak si poklekl mé noze ten pan primář, zas cosi ohmatával a potom tomu odborníkovi sprostě vynadal. Vyrozuměl jsem, že mně vyříznu jinou kostičku a tu, co vadila v chůzi, tam nechal. Nu tak rozřezal ránu znova, vyříznu druhou kostičku a ránu zašil a bylo hotovo. Jenom že to už přestala injekce působit a já jsem jak řezání tak sešívání náramně jasně cítil. Ještě že dost hodně vydržím. A teď jsem 4 dny ležel. Pak najednou začali okolo nás běhat různí ti nemocniční duchové a zapisovali. Co se děje? Poteřbujeme místo, přijde nový transport, tak vás všechny musíme odtransportovat. - A kam? - Do Lublaně. Proti tomu nikdo nic neměl, aspoň uvidíme Alpy a Lublaň, také je ta vojna k něčemu dobrá. Rozdělovali nás na "sitzend" a liegend". Já jsem byl liegend, poněvadž jsem ještě neměl vytáhnuté niti, kterými byla rána sešita. Mělo to tu výhodu, že sitzend museli jít k valku pěšky, kdežto my liegend jsme tam byli odnášeni. Po tom domácím ošetřování jsem se trochu vykrmil, kostru mám hodně silnou, tak měli ti lapiduchové se mnou dosti těžkou práci. Vzdychali po cestě únavou - je to z Hradiska hezký kousek. Tak jsme si po cestě asi dvakrát odpočinuli... Když jsme přišli k valku, chtěli mne tam vstřít takovými vrátky, nevěřil jsem tuze jejich síle, povídám, postavte nosítka, oddechněte si. A když nosítka postavili, vyskočil jsem ašup do vagonu. Teď mně ti "lapiduši" ještě vynadali, že prý jsem mohl jít už podr--- dříve a nenechat se je tak mučit. Jo, holenkové, ulejuvate se doma, my prolévají krev za našeho jasného mocnáře v poli, tož aspoň něčím se nám musíte revanšovat... Vevagoně jsem měl nosítka na ležení, ale většinou jsem seděl a koukal se ven, hlavně když jsme jeli přes Simmering. Za dva dny jsme dojeli do Lublaně přijeli jsme tam večer. Tam už mne nikdo neodnášel a musel jsem s ostatními pěšky do kasáren. Tam byla hned prohlídka, tam měli, pane, lékaře. To se musí všichni civilní lékaři zahanbeně schovat. Stáli jsme u kavalců, na sobě šaty a plášt. Ten výtečník chodil a každého se ptal, co mu chybí. My, co jsme byli ranění, byli jsme preferováni předtěmi, co byli jen nemocní. Jeden takový vychrtlý chudák si stěžoval na srdce. Pan doktor poklepal mu na plášt, pak přiložil k pláštá ucho a konstatoval: "Ich höre nichts" - nic neslyším. Když jsem to potom vyprávěl dr. Mathonovi, tak tomu pomalu ani nechtěl věřit. V Lublani byl takový kasárenský život. Hráli jsme karty, chodili do kantiny. Na čtení nic a čist vlastenecké německé noviny tuze brzy omrzelo. Seznámil jsem se s jedním medikem, který tam konal lékařskou službu, jmenoval se Fabián a byl synem revírníka někda od Valšského Meziříčí. Ten mne upozornil na to, že z Lublaně tuze skoro vyhazují "uzdravené" k marškám a že mně už rána se tuze pěkně hojí. Vyndal stehy a "Víš co? Já ti to ještě jednou rozřežu, nezašiji to, aby ti to déle trvalo". Jo, to je všechno hezké, ale neměl jsem k tomu tuze chuti. Tak jsem na jeho radu napsal expresně do Prostějova řediteli dr. Mathonovi, aby si mně vyžádal do nemocnice v Prostějově. "Ale, pevídal mi Fabián, "nepřijde-li od něho zákrok do pátka, tak ti torozřežu". Na štěstí dr. Mathon o mne expresně zažádal, že jsem jeho příbuzný a tak jsem

urychlením cestoval do Prostějova. Jeli jsme /jel totiž se mnou ještě jeden maník do Prostějova, Všetická z Víceva, kterého rodiče si vyžádali trochu blíže/osobním vlakem, takže jsme jeli trochu rychleji. Zase Simmering s jeho zimními krásami, Vídeň a konečně Morava. Tam jsme přijeli k večeru. V noci jsme byli ve Vyškově. Zašel jsem do kantiny pro cigarety, při čemž mně někdo ukradl peněženku s celou mojí hotovostí. Bylo toho několik zlatých. Všetická mi půjčil šlatku t.j. 2 koruny. To se mně zdálo málo, poněvadž jsem hodlal do Klužína na černo. Vypůjčil jsem si tedy ještě v Prostějově od známého 10 korun a jel jsem do Křovice. Jako voják jsem jel zdarma a tak jsem dojel domů, aniž bych byl halíř utratil. Máma přišla z Luké i s Jiřou, zdržel jsem se doma asi 2-3 dny a do Prostějova. Přijel jsem a hlásil se dr. Mathonovi. Od odjezdu z Lublaně to byl právě týden. Mathon se dívá na doklady a ptá se: "To jste tak dlouho jel?". Povídám mu, jak vlaky špatně jezdí a ona na to: "To ne kvůli nějakému zpoždění, ale měl jste se podívat domů, od nás se ven nedostanete". "Já jsem byl doma". "tak je to dobré." Šel jsem se hlásit sestřičkám - ty mě s náramnou radostí přivítaly a ubytovaly na první třídě - zvláště světličku a ještě k tomu s otomanem. Tak jsem si udělal pohodlí. Přišla sestřička asi o 10 hod., že pan doktor je na oddělení /ordinoval pro nás vždy ve velké místnosti, kde bylo nejvíc vojáků/. Tak jsem se mu šel ukázat. Ptá se, co mi vlastně je. Povídám "Vulnus sclopetarium pedis sinistrae" /střelná rána v levé noze/. Tuze se divil, že mám již střevíce zašněrovány a když jsem mu ukázal, kde mám jízvu po ráně, tak se zas divil, proč se zahojenou ránou jezdím z Lublaně do Prostějova. Když jsme mu řekl, že jsem byl transferován do Prostějova na zákrok pana ředitele, tak s pochopením přikývl. Dr. Mathon mne týž den navštívil - bylo to v prvním týdnu prosincovém a říkal mi, abych naučil raněné nějakým koledám a sám abych si při pravil nějaký proslov na vánoce, že bude nadílka. Měl jsem z toho radost, poněvadž mně to zaručovalo pobyt v Prostějově aspoň do Nového roku, třeba jsem o tu nadílku od útlocitných dam nestál. Ale to se nedalo nic dělat. Tož jsem byl nucen o vánocích mluvit, děkovat a pak s takovým improvizovaným zpěváckým spolkem jsem navštívil všechny pavilony s raněnými i s civilními nemocnými a všude jsme zpívali koledy. Já jsem dostal od sestřiček takový primitivní kuřácký stůl s kočičkou a pejskem, snad si to Vojta s Jiřou upamatují, zásobu cigaret a pro Jiřu velkou panenku s několika soupravami na převlékání - Jiřa jí sprovodila ukrutně se světa, rozbila jí hlavu o Vojtův kočárek...

Brzy po nadílce zastavil mne dr. Mathon veštnou a povídá mi, že je to se mnou špatné, rána zahojená, člověk zdravý, červený - "Aspoň kdybyste měl horečku." Poděkoval jsem mu a slíbil, že horečka bude. A také od toho dne mně stále teplota stoupala a to docela pravidelně - ráno míň, průběhem dne se zvyšovala, zkrátka přesně tak, jak to dle všech pravidel lékařských má být. Chudák lékař z oddělení. Byl mladý a nezkušený, neznal úskoky a praktiky vojáků, kteří chtějí ještě nějaký ten týden se držet v teple, suchu a bezpečí. Před-

pisoval mně všechny možné léky, i Priessnitze mi ordinoval, ale nic nepomáhalo, teplota stále pravidelně stoupala - ovšem zase ně tak příliš, aby to bylo nápadné. Mathon přicházel jednou týdně, proklepal mne a tvářil se vážně. "Uvidíme, co se z toho vyklube"... J₁nak jsem si žil dobře. Psal jsem sestřičce t. zv. menágelistua a protože na našem oddělení byli tři lidé na první třídě, kteří měli právo si vybrat na jídlo, co srdce ráčilo a poněvadž všichni tři byli operováni na břicho a nesměli jíst, tak jsem na listinu psal vybraná jídla, ale pro sebe. Sestřička mně ubezpečovala, že to není hřích hřích, poněvadž je to zapalaceno. Mně to ovšem nijak svědomí netížilo. Měl jsem také výhodu - sestra představená mně půjčila klíček od boční branky a tak jsem po večerech chodíval, do dělnického domu, kde jsem míval dlouhé debaty zvláště s red. Bechyní. Chudera abatyše, kdyby tak věděla, že mně umožňovala styk s těmi neznabožskými socany ... Pak jsem dostal zprávu, že se mi narodil syn. Chtěl jsem domů. Dr. Mathon telefonoval na vojenské velitelství, horlivě se přimlouval, ručil ze mě, ale nic naplat, ten mamlas se nedal pohhnout. Abatyše mně poslala pro Vojtu medajlonek, svěcený přímo v Římě samým svatým otcem papežem - ale tak se mi zdá, že Vojtá si toho svěcení moc nevážil... Koncem ledna přišla pohroma, přijel z Olomouce nějaký generál od domobrany, strašně řádil a poručil všechny hnedposlat k plukům. Přiběhl ke mně dr. Mathon, povídá, abych si opatřil civil a zajel domů na dva dny, teď že v tom zmatku to projde. Tak jsem jel, zajel do Luké, viděl mámu a děti a honem zpět. Tam se již všechno chystalo. Povídal mi oštrující lékař, že se ani nediví, protože tam byli fakticky skoro všichni zdraví lidé, samozřejmě Češi "Ale vás je mi líto", povídá mně, "s takovou horečkou teď do těch mrazů.."
 "Mně už horečka přešla," povídám, "děkuji vám za všechnu péči a starost a tu ve stolku máte všechny ty léky, co jste mi předpisoval a které jsem schovával, poněvadž začíná být jich nedostatek". Divil se náramně, tak jsem mu to ukázal ad oculos, jak se taková horečka dělá. Nu a pak již jen loučení a na cestu přes Klášterní Hradisko. Dr. Mathon mi dal doklady, uvedl tam tu ránu, potom reumatismus musculorum a bronchotis acuta. Ale to neznal ty vojenské pány. Jak mne jenom ten regimentký na Hradisku zmerčil, začal řvát, co se tak tak dlouho držím v zázemí a hned k pluku. Dali mi doklady, mezi nimi papír, na němž naspán ortel: KRIEGSDIENSTTAUGLICH. - Zastavil jsem se v Pňovicích a jel do Šumperka. A tak mne napdalo, co by se tal mohlo stát, když tennejdůležitější papír vyndám a hodím třeba do záchoda. A udělal jsem to. Přijel jsem do Šumperka, tam mně hned u nádraží lékař přijímal. Ani neprohlížel, jen se koukal na doklady. "Taďy vám chybí ještě jeden papír", povídá. Tak jsem ho zdvořile ujistil, že jsem víc toho nedostal. "Je to ale brrdel tam na Hradisku", ulevil si doktor. "To už je několikátý případ". Aha, to tedy už jiní také uvažovali jako já. A tak mně lékař poslal do oddělení rekonvalescentů. Byly to baráky na periferii Šumperka. Nastěhovali mně do jednoho, kde byl ve litelem světlice Dr. Janíček, pozdější okresní soudce v Konici - tuze dobrý člověk a tarokář. Život u rekonvalescentů nabył špatný. Stravy hodně a dobré

A bylo prý jí ještě víc a ještě lepší do vánoc - tak říkali rekonvalescenti, kteří se již v oddělení děle pozdrželi. Od Nového roku se začalo šetřit a později od velikonoce, to už bylo podstatně všeho méně a horší. Začalo se nedostávat masa a pod., všechno spotřebovala fronta, takže zázemí se muselo uskrovnit. A myslím, že u rekonvalescentů přistupovalo k tomu ještě tajné přání, aby se jim to znelíbilo a aby se hlásili na frontu. To však těm vojenským pánům nějak nevycházelo - každý sice nadával, ale seděl zalezlý, jen aby ho ani nebylo vidět. Já jsem se také hleděl udržet aspoň přes zimu. To byl náš pluk v Karpatech a odtud přijížděli lidé se strašnými omrzlinami - to je mnohem horší než zranění. Čas od času byly tak zvané musterunky, t.j. třídění, kdo už by mohl jít bojovat za Frane Josefa a kdo se ještě k tomu vznešenému úkolu nehodí. Takový musterunk byl asi týden po mém příchodu. Prováděl to týž doktor, který mne přijímal při příjezdu z Klášterního Hradiska. Měl dobrou paměť, povídá mi, že ještě tam zůstanu, poněvadž jsem u rekonvalescentů dosud krátkou dobu. Nic jsem proti tomu nannamítal a čekal na další "musterunk". Zatím však započaly zase nové odvozy a dr. Langer jezdil po odvozech a musterunky delší dobu nebyly. Naším lékařem se stal Čech, Dr. Procházka z Prostějova. Měl pověst hodně přísného lékaře. Rozjímal jsem - Dr. Procházka? - to jméno přece odněkud znám. Ale odkud? Aha, už je to tu. Malá vzpomínka na dobu, kdy jsem se učil bojovat u 28. pluku v Praze. Tenkrát - bylo to v r. 1911 jsem dostal mundur, který jsem vůbec nemohl na sebe natáhnout, tak jsem se potloukal první dny v civilu a sedal v uršulinských kasárnách na schodech. To ke mně jednou přišel nějaký nadporučík, hodně tělnatý a dal se semnou do řeči - u 28. pluku to bylo dosti demokratické. Ptal jsem mne, odkud jsem, kde jsem studoval. Když jsem mu řekl, že v Prostějově ptal se mne znám-li tam dr. Procházku, že je to jeho švagr. Toť se ví, že jsem přisvědčil, tož abych prý mu příležitostně vyřídil pozdrav od něho, od nadporučíka Lejhance. A vida, teď mám tu příležitost. Tak jsem štram zasalutoval a hlásil panu doktorovi, že mu mám vyříditi pozdrav od švagra nadporučíka Lejhance. Dr. Procházka se trochu usmál a ptal se mne, kdy prý mi to ten jeho švagr uložil - Nechtěl jsem lhát, povídám, jsou to asi tři či čtyři léta. "Proto," povídá Dr. Procházka, "protože švagr je již dva roky hejtmanem". No jo, povídám zas já, když já jsem vás celou tu dobu neviděl... Ale přece jsme se trochu spřátelili a to dělá na vojně mnoho.

Málo příjemné bylo, že se muselo vždycky žádat u raportu o dovolenku, chtěli-li člověk jít do města vůbec a zvláště zdržet se do 11 - 12 hodin večer při tarokách. Ještě že Janíček se nějak dostal k razítku a podpis velitelův dovedl náramně pěkně napodobit, tak to šlo líp. Druhá věcm která trochu ztrpčovala život, byly časté služky - obyčejně jsem míval služku dozorčího desátníka /úřední název "Korporal von Tag"/, to znamenalo celou noc nespát a kromě toho jeden den u raportu hlásit nástup služby, druhý den předávání služby. Bylo to nepříjemné proto, že člověk byl často na očích veliteli tábora,

který se sice velice rád uléval v "Hinterlandtu", ale nerad se viděl ulejet druhé, neboť i tady platilo staré latinské "Quod licet Jovi, non licet bevi". Tak se člověk naučil znát ty chytačky a hleděl se jim vyhnout. Třebas na př. bylo vyhlášeno, že se bude sestavovat hasičská komanda. Ta se vycvičí a pravděpodobně zůstane trvale v táboře. Měl jsem skoro trhání, byl jsem v Pňovicích přece také hasičem, ale odolal jsem. Tak se kluci vycvičili a bylo cvičení. Kluci lítali po střeše jako diví, jen aby ukázali, co dovedou. Díval se na ně velitel tábora hejtman Stiepoček s doktorem, na druhý den lékařská prohlídka a šup k maršce. A tak, když něco hlásili nebo nabízeli, stál jsem neúčastně - já nic, já muzikant. Hledali Sokoly, že prý dostanpu přilepšení od ČOS, ani to se mnou nehnulo. Ale přece jen se hejtmanovi zdálo, že mne už nějak dlouho vidí a jednou při raportu mi to i řekl a ptal se, proč tam vlastně jsem. Povídám mu, že jsem byl raněn a že teď nemohu dobře došlápnout a nemohu dobře ohýbat palec u nohy. "Ale to je škoda", povídá on, "to jste už mohl dávno jezdit do Losína "candrovat" a už jste mohl být zdrav." To je tak. V Losíně bylo zavedeno nápravné léčení, jak se tomu teď říká, a užívalo se k tomu aparátů Ing. Zandera a proto se tomu říkalo Zanderapparaten a té proceduře candrování. Tak jsem šel na druhý den k marodvisitě a říkal lékaři, že na příkaz p. hejtmana mne má určit na léčení do Losína. A lékař to udělal. Bylo to ambulantní léčení, jezdily z oddělení dva oddíly denně, jeden s hůř postiženými, ten jezdil vlakem až do Losína. Druhý oddíl, do kterého mne zařadili, jezdil jen do Petrovic a odtud asi 1 hod. pěšky, nazpět večer vlakem. Když jsem tam přijel poprvé, určil mi tamní lékař amajitel sanatoria, který dostával za každého vojáka určitý paušál a proto byl rád, když těch pacientů měl co nejvíce, Zanderapparate, Wibrationsmassage a Elektrisierung. Dostal jsem takovou kartu a na té se každý den razítkem potvrzovalo absolvování všech těch léčebných zásahů. Napřed mne posadili k takovému přístroji, byly u něho dvě tyče na vnitřních strahách vpolštářované a na konci jich bylo kyvadlo se zátěží. Zašroubovali mně palec mezi ty dvě tyče a mírně rozhoupali kyvadlo, při čemž se mi palec začal ohýbat - což jsem ovšem dovedl sám také a ještě líp. Pak jsem měl tu vibraci a elektrisaci. Vedoucím saniťáků byl můj známý, kol. Javůrek / ale ne ten od Králového Hradce/. Povídám mu, že to pro mne nemá smysl si tam hrát s instrumenty, on souhlasil a abych prý mu vždy jen poslal tu kartu, že mně tam naseká potřebná razítka. Kdyby byla potřeba, že mi vzkáže. No, to bylo něco. Bylo nás pár takových, právě tak do ta rokové partie. Zůstali jsme vždy dole ve Veiserově hospodě a hráli taroky, dokud nebyl čas domů. To byla aspoň veselá vojna a trvalo to něco víc než měsíc. To mně potom Javůrek zavolal a povídá mi, že za dva dny bude veliký masterunk jak v Losíně tak u rekonvalescentů a že je vůbec vyloučeno, že bych mohl prokláznout. Nedalo se nic dělat, ostatně už byl květen, Rusi byli z Karpat vytlačeni a nic netrvá na světě věčně. Tak jsem našeho hejtmana náramně překvapil - hlásil jsem se dobrovolně k maršce. Ten byl strašně dojat, dával mě za příklad - prý český učitel a hlásí se dobrovolně na fron-

tu. Kluci se mně také divili, ale protože jsem slíbil Javůrkovi, že budu mlčet, tak jsem je nechal při tom, že jsem se zjančil. Dostal jsem doklady a šel k maršce. Byla ve Frankštátě, nynější Český Malín. Tam jsem si napřed všechno prohlédl, našel si staré kamarády a pak se ohlásil, Byl jsem zařazen dle svého přání. Na druhý den se přihnali ostatní rekonvalescenti. Bylo jich mnoho, honili je od rána do večera, od stodoly ke stodole - zkrátka příznačný vojenský zmatek, kterému jsem se hleděl vyhnout také vyhnul.

Ve Frankštátě jsme byli asi tři týdny, sváčení na cvičení, vše už jako v poli. Na svatodušní svátky přijeli za mnou tatínek a máma - ani jsem s nimi nemohl se dlouho zdržet, poněvadž jsme odpoledne odcházeli na ostrou střelbu. Máma mne informovala, jak děti prospívají, jak Vojta roste - to mu už byly čtyři měsíce a tatínek mne povzbuzoval k hrdinských činům - nešlo-li prý by to dostat se na druhou stranu. Jo, na to také myslím a bude-li to jen trochu možné, tak to přehoupnu jedna dvě. A povídám, v tom případě byste nějakou dobu o mně nevěděli, tak si z toho nic nedělejte. Ještě se na mne podívali a ještě mi zamávali, když jsme odcházeli na tu ostrou a pak - nu pak za pět let a tři měsíce jsme se viděli zas.

Na tu ostrou jsme šli na Vysokou Holi. Vyšli jsme odpoledne a došli do takové vesničky před Rudolfovicemi, tam jsme nocovali. Ráno přes Skřítek, Břidličnou, Pec, Májovou, Jelení hřbet na Vysokou Holi a tam na sněhových závějích ještě od zimy byly umístěny terče. Ani nevím, jak vypadaly, nemohl jsem je vůbec nikde shlédnout, ale svých 25 ostrých jsem poctivě odstřílel, možná, že jsem trefil Praděd, ale jist si tím nejsem. Také jsme se vyznamenali - naše rota střílela totiž nejhůř... Týž den jsme se vrátili do Frankštátu a začali pomalu balit fídlátka.

Vyjeli jsme koncem května a nevěděli jsme, kam vlastně jedeme. Zatím totiž věrný spojenc Rakouska a Německa Italie se dala přetáhnout sliby ententy /ty sliby nebyly vůbec nikdy splněny, protože diplomati byli štědrí - slibovali jedno a totéž území několika spojencům, jak koho potřebovali/ a vypověděla Rakousku a Uhersku vojnu. Říká se, či se říkalo ve středověku, čím víc nepřátel, tím větší čest - nám to bylo skoro jedno. Jeli jsme na Přespurk /Bratislavu/, Budapešť /to jsme mysleli na Jugoslavii/, pak jsme se stočili trochu k severu a to už bylo patrné, že nás zase čeká ruská fronta... Tam někde u Kyralyiházy v bývalé Podkarpatské Rusi jsme asi tři dny odpočívali v nějaké vesnici a potom již průsmykem vzhůru k Stanislawowu. Tam jsme také dostihli náš pluk - byl v záloze a tak jsme byli v klidu přidělení ke svému částeč - já opět k páté kumpačce i s několika známými, kteří se mnou přijeli. U kumpačky byli bez přestání od počátku jen dva: účetní šikovatel a jeden četař. v r. 1914 byl svobodníkem, byl ze Střeně, ale jméno mi již vypadlo z paměti. Ostatní se již vystřídali, někteří i dvakrát či třikrát. A ten četař byl raněn asi za týden. Mluvil jsem s ním po válce, hrával s muzikanty.

Na frontě to vypadalo docela jinak než v r. 1914. Už i ti důstojníci se ně-

jak změnili - nebylo je ani možno rozeznat od obyčejných "maníků". Uniforma nijak parádní, zbytky bláta na ní - to ovšem mluvím o důstojnících frontových - ti, co byli vzadu ve štábu a do ohně nepřišli, ti si ještě náramně potrpěli na frajeřinku. Možná to bylo na frontě tím, že již tehdy začali t.zv. snipeři /odstřelovači/, kterým se náramně hodil za terč svítivý límeček nebo i hvězdičky.

Přišli jsme na frontu právě v době velkého ruského ústupu. Bylo to pár neděl pro průlom ruské fronty u Gorlice, kde německý generál Makensen shromáždil veliké množství jak živé síly tak i techniky a prorazil ruskou linii, přičemž přišlo do zajetí mnoho a mnoho tisíc ruských vojáků. Na průlom měla vlnu zároveň také zrádná činnost různých generálů a vysokých činitelů na ruské straně. Už před německou offensivou neměli Rusové dostatek munice a pak tu byly ještě horší úkazy. Kde potřebovali munici, došel proviant, kde potřebovali náboje pro 15 cm děla, tam přišly nějak nešťastnou náhodou náboje pro 7.5 cm atd. Teprve po revoluci se seznalo z tajných dokladů, kdo byl vinen. Ministr vojenství gen. Suchomlinov byl dodatečně oběšen, ale co to pomohlo, když už fronta se musela přemístit o sta km dozadu a ztráty na živé síle znamenaly neúnosné ztráty i pro tak velikou říši jako bylo Rusko. A při tom jsme viděli, jak se Rusové namáhali zpomalit svůj ústup, aby se mohla armáda zase skonsolidovat. Šlo se dopředu jako na výlet, jen slabé přední strážě. Najednou střelba vpředu, někde u lesa patrný zákopy. Hned ustal postup, rozvinuly se bitevní linie a šlo se pomalu vpřed. Z okopů prudká pušečná i kulometná střelba zdržovala postup. Konečně se došlo blíž a byl podniknut útok na bajonety. Když jsme doběhli k zákopům, střelba najednou ustala a okopy prázdné. To byly kozácké oddíly, které do poslední chvíle střílely, pak nasedaly v lese na koně a zmizely. Dosaženo tím bylo účelu, postup se zdržel při nejmenším o tři čtyři hodiny a ustupující armáda si mohla trochu oddechnout a přesunout se dál dozadu. Tohle bylo každodenně, někdy denně i dvakrát - dle terénu. Takovým způsobem jsme se dostali k Dněstru - ale za ním měli již Rusové vybudovány zákopy a řádně opevněny. A tak jsme u Dněstru uvázli skoro na měsíc. Samozřejmě jsme nasedli na jednom místě, tahali nás z místa na místo. Na dvou místech jsme dokonce přešli přes Dněstr, to však byla jen takové demonstrace, většinou jen takový větší průzkum. Dněstr totiž teče v těch místech ve velkých oklíkách a záhybech a ruské linie nešly podle toku, nýbrž byly vyrovnány, byly to, abych to tak přirovnal, tetivy na obloucích - snad je to jasné. Při břehu byly jen slabší strážě, které vždycky ucouvly k hlavní linii, když jsme přešli na druhý t.j. levý břeh. Naši pionýři se pokoušeli postavit stabilní most přes Dněstr, vždy však byl přesnou dělostřeleckou střelbou zničen. Bylo to obdivuhodné, jak přesně Rusové stříleli. Podle všeho měli vysoce vzdělané a zkušené důstojníky u dělostřelectva, zatím co u pěchoty to byl velice špatný materiál. Pro děla měli velice málo nábojů, také někdy skoro celý den se z jejich strany ani rána neozvala, ale když vystřelili, tak rána seděla. Vzpomínám tu jedné věci. Rusové, měli kdesi hodně vzadu dvě dale-

konosná děla. Ta se ozvala vždycky jen jednou za den - vždy tak kolem jedné hodiny po poledni - ale vždy něco zasáhla. Rakušáci by byli rádi zničili tato děla, ale nemohli vypátrat jejich postavení. A tož najednou nám bylo oznámeno v rozkaze, že se vyzývají dobrovolníci, kteří by se přepravili přes Dněstr a zjistili, kde se nacházejí tyto dálnobojky. Měli to být dva a za odměnu bylo slíbeno: stříbrná medaile, dovolená tři týdny. A bylo zdůrazněno - poranění nebo zajetí není vyloučeno. Tak jsem se nad tím zamaslel napřed sám a potom s kamarádem Frantíkem Krejčím, malířem, co mám od něho obraz Konice. Řekli jsme si přihlásíme se a půjdeme na průzkum. Nelákala nás ta medaile ani ta dovolená, to jsme počítali, že se už vůbec nevrátíme a že se tak pohodlně a bez rizika dostaneme do zajetí, což byl ideál všech vojáků rakouské armády. Nu dobrá. Tak jsme se hlásili veliteli naší roty, co ti hrdinové, kteří chtějí spasit rakouskou armádu. Ale nepodařilo se nám. Nadporučík Badura sice pochválil náš chvalitebný úmysl, ale povídá: "Ale na průzkum se musí jít v civilu, vojenské šaty musíte odložit." Je to až úžasné, jak mnoho myšlenek projede v kratičké době hlavou. Koukl jsem se na Frantíka, viděl jsem, že má stejné myšlenky. V civilu, to znamená špionáž. To znamená, že to nejde jen tak, jít k Rusům a zvednout ruce. V civilu jsi špion a stím se nemluví, ten se prostě pověsí. Jo, kdybych byl uměl tehdy rusky, jako umím teď, pak bych to byl risknul - ale takhle to nešlo. A tak povídám, že se to neshoduje se ctí nás vojáků, abychom se oblékali do civilních hádřů, jednou jsme vojáci, mundur je pro nás něco vznešeného, v něm vítězit nebo padnout. A pan nadporučík náramně byl tímto vlastenecko-vojenským výlevem citů potěšen, povídal, že on také tak cítí a že by na sebe civilní hádřky také neoblékl při výkonu vojenské povinnosti. "Bohužel" povídá, "je to nařízení se shora a nedá se nic dělat." Tak jsme šli zas ke kumpačce s nepořízenou amělo to jen ten následek, že seněkterí mládenci na nás nějakou dobu dívali jako na zažrané rakouské valstence.

Ještě na jeden moment vzpomínám a to s hrůzou. Chystali jsme se zas jednou za Dněstr. Pionýři chystali pontonový most a my zatím odpočívali ve vesnici zrovna u Dněstru. Byl tam celkem klid, takže místní obyvatelé žili skoro jako v mítu. Děti si hrály nějakou kolovou hru, držely se za ruce, utvořily kolo a zpívaly a točily se dokola. Najednou se ozval šumot letícího granátu a ten dopadl zrovna do středu kruhu. Výbuch a těla všech dětí / bylo jich asi dvacet / se válela rozervaná v krvi. Jo, to je ta vojna. Nešetří nikoho - ale jak ty ubohé nevinné děti k tomu přijdou ... To jsou otázky, které nebudou vyřešeny, dokud nedojde k úplnému odzbrojení a k znemožnění všech válek. Ale toho se já už nedočkám, teřbaže k tomu jednou dojít musí a také dojde.

Začátkem července / snad kolem 7. či 8. VII. / jsme byli staženi do malého městečka Horodenka. Tam se sešel celý pluk i se štábem. Byl jsem náramně mile překvapen, když na mne zavolał lukovský hostinský Alois Vlček a pozaval mne k sobě na hostinu. Byl totiž kuchařem u štábu - připravoval jídla jen asi pro 6 štábních důstojníků včetně velitele pluku, feldkurata a j. Tito pánové si vybírali, jak se jim čeho zachtělo. Měli pivo - to se narážel soudek piva ka!

dý den večer po jídle - někdy vypili pět litrů, někdy deset a ostatní zůsta-
lo. Kdyby nebyl Lojza Vlček měl již po ruce různé odběratele, bylo by se zka-
zilo. Jednou mu poručil hejtman, co měl na starosti kuchyni, aby opatřil na
večeři husí krev, ať koupí dvě husy a krev připraví k večeři. A na otázku, co
potom s těmi husami, tož ty ať někam prostě zahodí, protože v červenci již
jsou loňské husy příliš staré. Tak mně Lojza dal jednu tu husu pro kamará-
dy, já jsem to nepotřeboval, já jsem se stravoval přímo u něho - a kamará-
dům sebdocela nijak nezdála husa nechutná. Bývali jsme tehdy pod stany - v
jednom stanu nás bylo šest. Ještě jednou jsem kamarádům donesl ze štábu ce-
lou šunku - bezdtak by se zkazila, povídal Vlček. Ale všechno má konec a to-
to báhobytné pobývání v Horodence se také skončilo. První známkou byla vel-
ká přehlídka, to znamenalo, že nás někam šoupnou, kde to nebude docela nijak
příjemné. To už bylo patrné z toho, že na přehlídku přijel vrchní velitel
armády arcivévoda Albrecht /známý z Bezruče jako markýz Gero/ a sním veli-
tel naší armády gen. Pflanzler-Baltin a dokonce syn německého císaře Viléma,
takový vytáhlý nešikovný klacek. Tak když nás toto panstvo přehlídlo, pozva-
li si ještě zvlášť poddůstojníky, kteří se mohli pochlubit nějakými těmi
metály. Potom nám říkal náš Dienstführer /tedy vedoucí poddůstojník/,
že jim Pflanzler-Baltin vyprávěl, jak těžce nese, když doslechne, že jeho vo-
jáci upadli do zajetí. "Raději slyším, že 60 % padlo, než že 20 % přišlo do
zajetí." Tuze humaní, že ano? A také prý neslyší příliš rád, když se bere pří-
liš mnoho Rusů do zajetí - stejně v zázení je nedostatek potravin. "Am bes-
ten ist alles erschiessen, ales erstechen", povídal tento humanista. A pak
jim řekl, že půjdeme za Dněstr, prorazíme ruskou linií a dáme se přímo na Ky-
jev. Nechoi předbíhat, ale já jsem byl tuze poslušný voják, tak jsem byl asi
za týden v Kyjevě - že pan generál za mno nestačil, zato já nemohu.
Za dva dny po této přehlídce nás seřadili, vydali nám ruční granáty - dosud
jsme je vůbec ani neviděli a nevěděli, co s nimi - a upozornili nás, aby-
chom nagraňaty dali pozor, aby se nám něco nestalo - a marš směrem na Dněst
Byl už pozdní večer, tma taková, že nebylo vidět ani kamaráda jdoucího vedle
tak nám dali ještě kus bílého plátna, to jsme si připevnili na levý rukáv,
abychom se viděli. Nevím jak druzí, já jsem v té tmě neviděl ani plátno na
svém rukávě, ne tak souseda. Na konci Horodenky stál polní kurát a dělal za
námi kříže, k čemuž mu ordonanci svítili, abychom viděli, že požehnání boží
jde s námi. A tak jsme v té tmě klopytali lesem dolů. Napřed jsme zkoušeli
celá čtveřice vzít se pod páže, abychom se neztratili, ale po několika úde-
rech do stromů a po několika pádech jsme se zase rozpojili. Aby nám něco
ty granáty nevyvedly, tak jsme je tuze opatrně sundali s opasků a uložili
k nějakému keři nebo stromu. A tak jsme se doklopytali kolem půlnoci k
Dněstru. Tam již čekali pionýři s pontony, nakládali nás na ně a převáželi
přes řeku, která tym bylo hodně průká a dosti hluboká. Nezavezli nás až na
druhý břek, jenom přes tu hlubinu a potom hop! do vody a brodit se ke břehu.
Voda nám šla nad pás a byla tuze pěkně studená - takže každý spíchal, aby
se z ní dostal

se z ní co nejdřív dostal. Ovšem potom na břehu to také nebylo zrovna přějemné - zima, až nám zuby drkotaly a muselo se zachovávat ticho, aby Rusové předčasně nezpozorovali, že se na ně hrneme. Tenkrát jsme si tak povídali mezi sebou, že máme jednoho přechodu přes Dněstr až dost, že již zpět přes něj nepůjdeme, že raději se budeme hledět dostat do říše cara hosudara. Kolem třetí hodiny ranní začala se strany ruské dělostřelba na místo přepravy - to jsme byli rádi, že už jsme na druhém břehu pod ochranou srázného zalesněného kopce. Několik plných zásahů způsobilo nemalé ztráty. Celkem byly přepraveny čtyři pluky, náš 93, 54 z Olomouce a 7 z Celovce - to byli lauter skopčáci a pak ještě jeden regiment, který si už nepamatuji. Všechno to šlo dopředu, my byli ponecháni zatím co by reserva. Nás vytáhli potom až kolem 9. hod. a šli jsme jako na kolový hon roztaženi v linii. Kolem hlav bzučely kuličky jako včeličky - je to, zvláštní, ale pochopitelné, jak každý jinak reaguje na to, když mu kolem uší zašvistí kulka. Každý ví, že tato střela už uškodit nemůže, protože už je pryč, tu kulku, která je člověku určena, tu už neslyší - ale přes toto jasně vědomí přece jen většina trhne hlavou po případě ještě zahučí nějakou nadávku na adresu této "včeličky". Trvá to hodně dlouho, než si člověk na to bzučení zvykne, že si toho skoro ani nevšimá. A tak jsme šli hodně pomalu dopředu, až jsme někdy k 11. hod. došli poměrně bezpečnými. Po pravici se ve vzdálenost asi 1 km zvedal kopec, na němž byly ruské posice, na které jeden náš pluk útočil. Bylo tam střelby a kanonády, až už šly zaléhaly a nám bylo divno, kde Rusové berou tolik munice. Potom se nám to vysvětlilo - to útočili skopčáci od 7. pluku, Rusové posice vyklidili - byly to stejně jen opevněné polní stráže - a jakmile sedmáci vtrhli do dobytých zákopů, spustila rakouská artilerie do nich takový oheň, že kluci skopčáčští měli ještě ne druhý den oči vyvalané jak kola od trakařů. To bývalo často, že rakouské dělostřelectvo si tuze rádo bralo na mušku své vlastní mužstvo. Zatím co se tak koukáme, přišel k nám náš šikovatel Donner a vyzval mne, abych s ním šel k veliteli praporu. Byl jsem tuze zvědav, co mi asi chce, navojně byl každý rád, když unikl pozornosti svých nadřízených. Tak jsem přišel do podobné zmoly, v jaké jsme leželi my a tam byl celý důstojnický sbor. Velitel praporu mi povídá / ovšem německy / "Vy jste český učitel, že ano?" "Ano". "Tož to tedy umíte rusky". "No, to neumím". "Ale při nejmenším číst po rusky umíte". "Abecedu ruskou trochu znám". Tak dobrá - přečtěte nám, co je v těchto spisech. A předložili mi takovou velikou bmašnu, kterou našli u ruských zabité jízdní spojky. Dívám se na to, různá hlášení psaná nahonem zběžným písmem - to bych ještě dosti těžko četl - a pak nějaké instrukce psané na stroji. Tak jsme řekli, že dovedu přečíst jen to na stroji. Zkoušel jsem to tedy číst, ale nerozuměl jsem tomu dobře. Pomáhal mi praporeční pobočník nadporučík Veverka - chudák, ještě týž den střelen do břicha a měl ještě tolik síly, že se zastřelil, aby unikl trapnému dbohému umírání - já to četl a pak jsme spolu zkoušeli, dovedeme-li tomu rozumět - ale nešlo to - byly tam a

ké různé vojenské výrazy, kterým jsem nerozuměl - tak jsem se překládání vzdal. A tak velitel praporu mě předal celý ten kráček, abych jej donesl ná velitelství, pluku v blízké vesničce Zlaté Ivani. Když jsem tam přišel, ohlásil jsem veliteli pluku podplukovníku Rosikovi, co mu přináším. "Co s tím budeš dělat", povídá, "rusky neumím - umíte vy?" obrátil se na mne. Tak jsme mu zase řekl, že sice trochu obecedu znám, ale že rusky neumím. Byl to náramně slušný člověk, tak mně povídá, abych tam zůstal a pokusil se o překlad, že mám na to několik dní času. Jak rád bych se byl v r. 1914 chopil takové příležitosti, jen abych se mohl aspoň na chvíli ulít, ale teď to bylo jinačí. To už každý cítil že jeho místo je v kolektivu, jak se nyní říká - tenkrát se sice tak neříkalo ale víc cítilo, že s kamarády se člověk lépe uchrání a zachrání než, jeli samoten a odkázán sám na sebe. Řekl jsem tedy podplukovníkovi, že to nepůjde, že bych třeba něčemu rozuměl špatně a že bych mohl zavinit i nějaké nedorozumění. Tak dobrá, povídá mi, ukažte mi na mapě, kde je váš ^{prapor} ~~pluk~~, pak si běžte něco pojíst a vraťte se k rotě. Tak jsem mu ukazoval, kde jsem náš prapor opustil čemuž on se náramně divil, že prýv těch místech neměl prapor vůbec co pohledávat. Pak mi ukázal, kde je teď prapor a speciálně pátá kumpačka a já jsem odešel. Dívám se, málo se střílelo, tak jsem šel dopředu, kde byly patrné tři linie narychlo vykopané. Přijdu k zadní, byla to šestá kumpačka. Ptám se, kde je pátá. Prý "Vorne". A tak mně posílali pořád dopředu, toť se ví, to jsem již nešel, ale plazil se jako had - ne však nějaký obyčejný, tak aspoň jako hroznýš, když se naláduje na 14 dní - a když jsem došel k té přední linii, tak mi povídají pro změnu, že pátá je vzadu. Nu tak jsem zas šel dozadu a šel jsem za linii, tam stál u štrmého břehu náš velitel praporu hejtman Schubert. Hlásím mu, že jsem přišel po splnění rozkazu od pluku a žádal jsem o sdělení, kde je pátá kumpačka. Ukázal dolů, do takové hluboké strže, lidé tam byli o něco větší než lesní mravenci - tož šam je pátá, je v záloze. A zrovna na druhé straně lezla do kopce nějaká formace, tak to vypadalo na kumpačku, ptám se, neníli to snad pátá. "Co by tam dělala", povídá hejtman, "jen běžte tudle dolů, tam je." Tak jsem tedy lezl z takové strmé stráně dolů, místy po nohách, místy po břichu nebo po zádech - přijdu k tě skupině, co mi ji hejtman ukazoval, ale to zas nebyla ta hledaná pátá. Sháním ji, prý před chvílí lezla tudle do kopce na druhou stranu. To byla ona, na kterou jsem se hejtmana dotazoval. Pak jsem se to dověděl. Ten sedmý pluk skopčácký, co ho vlastní dělostřelectvo tak rozmaširovalo, žádal o posílení a velitel páté kompačky beze všeho šel na pomoc, ale ani to veliteli praporu neoznámil. Nezbyvalo mi nic jiného než lézt zase pro změnu do kopce. Byla to taková úžlabinka /Mülde po německy/ a v té byla celá kumpačka skryta. Napřed jsem narazil na čtvrtou četou, potom na třetí, na druhou a konečně na první, ke které jsem patřil. Ta byla už hoaně na vrchu a řídce roztažená - poslednímu roji velel četař Faltýnek z Kladek, takto dobrý kamarád. Povídám mu: "Emane, mně se nechce již škrábat dál, mohu zůstat u tvého roje tenkrát se říkalo Schwarm. Eman proti tomu nic neměl, povídal, že právě musí jít dopředu, tak že tam oznámí, že jsem se vrátil a že zůstávám u něho. A tak te

jsem u něho zůstal. Už se chýlilo pomalu k večeru, střelba utichla a vojáci se opali konservou, nejvíc sanitáři vulgo lapidušci, protože ti u každého, koho odnášeli, vybrali především masové konzervy - vždyť jedeš do zázemí, tam se budeš mít... Když se setmělo úplně, přetáhli jsme si celtovinu přes hlavu a zadřímli - ale tak nejvýš na hodinu. Najednou rozkaz: jít dopředu a posílit ty nešťastné skopčáky, jen první a druhý roj první čety zůstane na místě. Povídá mně Eman: Teď dělej, co chceš. Zůstaň si, se svým rojem na místě nebo pojď se mnou dopředu. A protože je vždycky dobře mít s sebou dobrého kamaráda, tak jsem jsem bez dlouhého uvažování šel s Emanem. Posílili jsme sedmáky způsobem, kterému se říkalo "Verdichtung", to jest vždy mezi dva sedmáky přišel jeden náš, čímž se linie zhustila. Chudáci, ti byli ještě od minulého dne vylekáni a unaveni, že si ani pořádně nevyhráblí zákopy. To jsme tedy provedli v první řadě, protože nejdůležitější na vojně je, aby voják nebyl k spatření. V noci jsem s Emanem šel na hlídku a pak si na chvíli zdřímnu. Začalo se však brzy šerit a Eman se ke mně připlazil a povídá - co budem dělat, Rusové jdou do předu po jednom a zapadají do takového dolíku kousek od nás na levo. Je jasné, že přejdou k útoku, prorazí a, obchvátí naši linii, která byla až uboze slabá. Chceme-li se ~~sabránit~~ zachránit, musíme couvnout, za chvíli bude pozdě. A opravdu, viděl jsem také, jak se jednotliví ruští vojáci probírají žitem kupředu a na jednom místě zaléhají. Povídám Emanovi, že přece couvnout nesmíme a pak, že jsme se přece domluvili, že zpět přes Dněstr nepůjdeme. Eman souhlasil a říkal abycom se drželi pohromadě. Za chvíli se probudilo rakouské dělostřelectvo a začalo posílat jak se říkalo Wertsendungy. A protože Rusové neměli dosti munice, tak asi z rytířskosti byly ty Wertsendungy rozděleny - vždy dva někam snad do ruské linie, to jsme dobře neviděli, a dva do naší linie. Zabili tam také od naší kumpačky Tylšara z Búdětska ... Najednou se Rusové zvedli z té dolinky a vyrazili kupředu. To by nikdo neřekl, jak nepříjemně zní takové "Urá", když je křičí nepřítel a je při tom nepříjemně blízko. V naší linii všechno většinou spalo. Procitnutí bylo náhlé a mohlo by se říci i málo příjemné. S počátku jsme se s Emanem dívali, protože průlom byl v levo od nás. Viděli jsme zvedat se a dopadat kolby nebo se pracovalo bajonetem. A ze zadu stále nové a nové řady nastupovaly v úzkém klínu. Co teď? Prostě jsme zahodili pušky, strhli opasky s bajonetem a utíkali směrem k ruským zákopům. Ostatní s námi - i ti sedmáci, jen tam kdesi v pravo nějaký rakouský vlastenec spustil po nás kulometnou palbu. Já jsem vyvázl bez jakéhokoliv škrábnutí, Eman byl raněn do lokte a to nás rozdělilo. Já šel do zajetí zdrav, on do nemocnice. Nás přišlo od naší kumpačky zdravých do zajetí 96, raněných asi 30, k pluku se vrátilo kolem 20. Ostatní co chybí do počtu 250, poněvadž jsme měli plný stav, padli. Hned za ruskými liniemi se nás ujali ruští vojáci - také se chtěli aspoň na chvíli ulít - formovali nás "po čtyře" a odváděli za frontu. Rakouské dělostřelectvo se s námi rozloučilo ještě několika granáty, ale na štěstí nám nijak neuškodili. A tak 15. července, kdy na školách začínaly prázdniny, šel jsem také na prázdniny.....

II. V ZAJETÍ .

První díl jsem skončil přechodem do zajetí - říkám výslovně "přechodem", po něvadž jsem měl neomezenou možnost položit raději život za milovaného mocnáře a za neméně milované Rakousko. To všechno jsem zanedbal a raději se odebral do neznáma s tím potěšujícím vědomím, že již mně nebude v noci budit kanonáda, že již nikdy mi nebudou svištět kuličky kolem uší a že už mne nikdy nikdo na frontu nedostane. To všechno ovšem později čas skorrigoval. Ale napřed bych se chtěl ještě vrátit k tomu zajetí. To jsem opomenul, že v noci se snesl prudký liják s větrem, který nám byl tuze málo příjemný. Jediná věc, která mne při zajetí nedala pokoj, bylo to, kdy se doma manželka doví co se se mnou stalo, aby potom snad nemyslela, že jsem padl. A skutečnost byla ještě horší než obavy. Nevím, co je to v lidské povaze chtít vědět to, co nevím - a ještě k tomu honem to sdělit druhému. Prvním signálem k neklidu doma bylo, že přišly zpět dopisy psané na frontu s poznámkou "vermisst", t. j. nezvěstný. Ale skoro současně přišly také dva dopisy z fronty, jeden od švakra Emanova, druhý od kamarádů z Pálonína. V jednom dopise bylo dramaticky líčeno, jak jsem za prudké bouře zmizel a skoro zcela určitě padl. V druhém dopise bylo řečeno na plno, že jsem byl zabit, ale pro útěchu bylo podotknuto, že jsem se vábev netrápil, že jsem dostal ránu přímo do čela a byl okamžitě mrtev. Sám prý byl při tom, sám to viděl. Toť se ví, že takové zprávy mámu nijak nepotěšily, nevěděla chudera, co si počít a to ještě k tomu se dvěma dětmi. Je příznačné, že ani po tak určitých zprávách nevěřila úplně tomu, že bych byl mrtev, zřejm si povídala, že tak hloupý jsem přece nebyl, abych obětoval život, pro Franc Josefa. Aby si získala přesnější zprávy, napsala na frontu hostinskému Vlčkovi z Luké, o němž jsem v předcházejícím díle psal. Ten jí napsal, že jsem sice seztratil, ale, pokud mne, zná, že jsem jistě na druhé straně v bezpečí. To mámu trochu utěšilo a také to, že z pluku nepřišlo žádné oznámení, že jsem padl na poli slávy. Jistotu ovšem neměla, dokud nedostala ode mně zprávu, což bylo mnohem později až na podzim. Chudák Vlček asi za měsíc po mém zajetí padl. Tak jsem mu záviděl jeho postavení vzadu za frontou a najednou konec. Bylo to tak: tak zvaný štáb, to jest štábní kuchař, krejčí, švec, nosič praporu a ještě několik podobných byli v nějaké boudě v lese s kuchyní. Rusové asi pozorovali, že tam z jednoho místa každodenně vystupuje kouř, tak si to pořádně vyměřili a najednou tam hodili granát a hned napoprve "volltreffa", kuchyně vylítla do povětří a všichni při ní zabiti. A tak patrně, nikdy nezavidět, poněvadž nevíme, co se stane. A teď se zase vrátím k soustavnému líčení dalších událostí. Hned za frontou byla vesnice, do které již rakouské dělostřelectvo nedostřelilo. Tam jsme si odpočinuli. Rusové se k nám chovali docela slušně ba někdy příliš familierně. Kolem mne přešel jeden zemljaček, natáh ruku, řekl: "Davaj časy" a hodinky byly v tahu. Nu což tenkrát mne to ani nijak nemrzelo, byl bych rád, kdybych

byl třebaš jen v jedné košili, jen když jsem byl z té hrůzy venku. Po krátkém odpočinku nás seřadili a šli jsme na východ směrem ne Kijev, držíce se směrnice generála Pflanser-Baltina. Blízko za vesnicí jsme potkali jeden pluk, který šel přímo na frontu. Bylo to neuvěřitelné: chlapi jako hory, ale nikdo z nich neměl zbraň, pouze šarže měly pistole. V čele šel baťuška - pop s křížem v ruce - jak dlouho šel v čele, to ovšem jsme už neviděli. Později jsme se dověděli, že vojáci si měli teprve na frontě nasbírat vintovky po padlých kamarádech. Tak daleko sahalo zrádné jednání těch carských stvůr, které zaviniily, že ani zbraně nebyly. Brzy jsme přišli na etapní velitelství byl tam nějaký důstojník, který mluvil perfektně německy a ten nás německy přivítal do zajetí. Nejvíce mne překvapilo, když povídal, že nás vzali živé do zajetí, ačkoliv nám naši důstojníci doporučovali, "dass am besten sāt, alles erschliessen, alles erstechen". Hele, vždyť to jsou slova Pflanser-Baltina, to je jeho vzkaz, který nám vzkázal asi před třemi dny. Patrně mají Rusové velice dobré zpravodajství. Také nám řekl, že ruští vojáci mají přísný rozkaz, ni komu nic ani při zajetí ani později nebrat, a stalo-li se tak, ať to hlásíme jemu. To se tak akorát hodilo na ty moje hodinky, ale ani jsem se nehnul. Byl však s námi jeden slabomyslný kadet od sedmáků, byl to žid, proto jsem se mu divil, že je tak hloupý. Vypjal se do pozoru a hlásil, že mu při zajetí vzali dalekohled a že to byl jeho vlastní, ne erární. Tomu ruskému oficirovi to začukalo trochu ve rtech, ale docela klidně povídá, myslí-li si, kydby měl na frontě své vlastní auto, že by jej nechali jezdit, po Rusku, kam by chtěl... Načež kadet zmlk a shanbou odstoupil. A šlo se dál: tu ještě nás vedli kozáci Donci na koních i opěšalí - veselí chlapi, kterří by byli rádi s námi začali rozhovor, jenom že to dobře nešlo. Tak se aspoň ukazovalo: chtěli vidět fotografie rodin, tak jsme také vytáhl fotografii, kde je máma s oběma dětmi - Vojta ještě docela malý, asi vrněl, máma k němu sklpopila oči a fotograf smáčekl spoušť, takže tam máma vypadá jako slepá - jistě všichni naši ten obrázek znají. Kozáček se podíval, zavolal druhého, třetího a slyšel jsem jen něco o slepotě. A zřejmě jim bylo toho líto a tak aspoň se ke mně chovali velice slušně a zásobovali mně přednostně jídlem - také výhoda, ke které člověk přijde, ani neví jak. Ale abych šel dále. Tenkráté nás již bylo dost hodně: my od 93, sedmáci a pak nějakí opěšalí huláni, samí Češi, jeden z nich se dokonce i jmenoval Hulán, takže byl hulánem dvojnásobným. A jak jsme tak maširovali, to už se samo sebou dávali národnosti k sobě, hlavně my Češi. A sejde-li se pár Čechů dohromady a mají-li radost, dají se do zpěvu. A tak jsme začali napřed ty vojenské, z nichž se zvláštní radostí byla první na řadě "Už já více přes hranice maširovat nebudu.." a pak další a další. Ale najednou se ozvalo z předu okřikování - to jeden z těch slabomyslných kadetů - vzpomeňte si na kadeta Bieglera ze Švejka - se do nás pustil, ovšem německy, abychom se styděli, že máme truchlit nad tím, že nám osud nedovolil padnout za vlast a uvrhl nás do zajetí. Jako by mu byl někdo bránil, aby za tu valst padl! Kozáček, co jel vedle nás, ptal se, co ten oficiček na nás řve.

řekli jsme mu, že nechce, abychom zpívali. Tomu porozuměl, ale nemohli jsme nijak vysvětlit, proč. Tu najdenou povídá jeden - on je to takový žid. Tomu zase kozáček nerozuměl. Tak druhý řekl, je to Hebrej. A to již kozáček pochopil. "On jevrej? Mať jeho job!" A celá ta kozácká nenávist k židům se projevila. Zajel dopředu před ty oficírky a spustil na ně a hned nahajkou je zpracovával, z čehož jsme měli nehoráznou radost. Nikdy jsem sice nechápal rasovou nenávist, proti židům jsem celkem nic neměl, ačkoliv jsme jim nemohli odpustit to poněmčování a udržování německé nepřirozené nadvlády v Olomouci, Přerově a jinde na naší české Hané. Ale tentokrát jsem ten výprask ze srdce schvaloval. Ale to ještě nebylo všechno. Se stravováním to totiž bylo dosti špatné. Celý den jsme totiž nedostali nic k jídlu. Ale ve vesnicích, kterými jsme procházeli, se sbíhali lidé s polí, vybíhali z domů a s pláčem snášeli, co doma měli - hlavně mléko a chléb. Byli to Rusíni, jak se tehdy říkalo - a byli nějak příliš, austrofilští. Dokonce muži nosili čepice úplně podobné vojenským rakouským čapkám - jistě ne z nějaké parády, poněvadž znám málo věcí ošklivějších a protivnějších než byly vojenské čepice rakouské. V první vesnici byla z toho skro rvačka - to by člověk ani neřekl, jak se uvolní pudy při takové příležitosti. Fakticky nikdo ještě neumíral hlady, ale to strhl takový zápas o skousek chleba či hlt mléka, že mnoho těch chto potravin přišlo na zmar rozšlapáním či vylitím a že ti, co se nechtěli rvát - jako třebaš já - nedostali nic. A tak v příštích vesnicích ti mladí kozáčci měli dobrý nápad. Zahnali nás do příkopu, vesničanům odebrali vše, co donesli a pak to všem aspoň trochu spravedlivě rozdělili. A já, jako manžel slepé manželky, jsme byl zásobován přednostně. Jo, a ti kadeti nedostali nic. Sice primitivní spravedlivost, ale přece spravedlivost. Na frontě i v zázemí bali preferování oni, tak zas až trochu zkusí, co je to koukat se na druhé a sám sušit zuby - my už to zkusili. Když jsme dorazili do první vesnice určené na nocleh, dostali jsme boršč vojenský, hustou polévku se sběrnými surovinami a k tomu pořádný kus černého málo vypečeného ohleba - to zas dodavatelé - v Rusku to byli vesměs židé - chtěli co nejvíc vydělat a nedopečený chléb je těžší. Nám to nevadilo, nevadila tenkrát ani ta směs v boršču, vše jsme chválili, všechno nám chutnalo. Nanocleh jsme se uložili venku, jak se na vojáky sluší a patří. V noci jsme slyšeli nějaký kravál - šli jsme se podívat - to vojáci odlehčovali mítnímu obchodníkovi a krčmáři Židovi. Ten co si křičel a pak div neumřel, když kozáci vytáhli jeho zápisní knihu - asi podnikání místními dlužníky - a když začali vytrhávat stránky se jmény dlužníků a s jejich dluhy a rozhazovat po větru do celého světa. Žid chtěl listy sbírat, v tom mu zas mítní obyvatelé zabránili - zkrátka rámus jak při dobývání Jericha. Na druhý den stejný pochod, jenomže místo kozácků nás převzali staří, opolčenci - asi jako u nás rezervisté starších ročníků. Byli k poznání podle zastaralých zbraní - jednorázové pušky - berďanky, dlouhé už neužívané bajonety, na čepici kříž s nápisem "Za cara, církev a vlast". Ti už nebyli tak přátelští jako Donci. To už vždy tak bývá, že nejvíc tu vojnu

berou ti, co ani pořádně k prachu nepřičichnou.

tak jsme šli po etapách- samozřejmě si je všechny nyní již nepamatuji - vím jen, že to byla Trembovka, Tarnopol, Wolocziska a ^uWolocziska a na konec Proskurov, kde jsme se navogonovali. Celá cesta trvala od 15.VII. do 24.VII., tedy celkem 10 dní. Denně jsme šli asi 20-25 km, někdy až 30 - čítali jsme podle zánčků u silnice. Proskurov je větší nádraží na trati mezi Lvovem a Kijevem - do města jsme se nedostali, bylo to však takové venkovské hnízdo, podobné jako byly tisíce stejných v rozsáhlé ruské říši. Naložili nás samozřejmě po vojensku do dobytčáků, jenomže tu jsme si chválili, že byly vagony prostornější a na spaní byl nary, to jest takové palandy z prken, na kterých se dalo přec jen pohodlněji spát než v Rakousku na zemi. A tak jsme jeli ne příliš rychle a za dva dny jsme dojeli do Kijeva - bylo to asi 250 km. V Kijevě napřed dlouhé rovnání a počítání - to jsme si už začínali zvykat, že počet nikdy nevycházal ať počítal, kdo počítal. Napřed nás srovnali "po čtyre" a pak čítali čtyřstupy. Šlo to vždy dobře až do čtyřiceti. Jakmile ~~vše~~ však počítající dospěl k tomu začarovanému "sorok", byl hotov. Dál to nešlo. Normálně tenkrát takoví pologramotní lidé počítali do soroka. Pak počítali druhý sorok a třetí sorok a pak zjistili, že mají pětkrát sorok a ještě tři bas 15 čelověk. Ale kolik toho bylo dohromady, to už bylo horší. To se dohadovali a k souhlasu nemohlo nijak dojít. Tu bylo vidět, jak ten samoděržavný car a všichni ti popi, poměščici, oficíři a jiná ta banda zavinili takový nedostatek primitivních vědomostí u lidí, kteří nabyli od přírody nějak zůstali, kteří ale byli zvyklí stále jen čepici žmoulat v rukou a klanět se, jakmile na ně promluvil - samozřejmě nejvíc s nadávkami - příslušník té privilegované vrstvy. Nu dobrá, zdá se mi, že příliš odbočuji, ale myšlenky se hrnou a zkušenosti z těch dob člověka už nutí, aby se o leččems zmínil, i když by to vlastně do mých zápisků ani nepatřilo.

Když nás konečně spočítali - a bylo nás tehdy už hodně, aspoň dva tisíce - vedli nás právodem městem. Koukali jsme kolem sebe, všude plno lidí, někteří nám hrozili, někteří plakali /ti měli příbuzné v zajetí/. A tak jsme chodili a chodili, už nás nohy bolely a pořád městem a městem. Já jsem uměl azbuku, tak jsem četl vývěsní tabule a sděloval kamarádům. Při tom jsme zjistili, že nás vodili dokola, že jsme toutéž ulicí prošli již třikrát - zřejmě pánové vojenští chtěli vzbudit dojem, jaké ohromné množství je nás vojenno. plených, jak jsme si už sami začali říkat. Konečně kvečeru nás zavedli do průchodního tábora zajateckého, kterým museli všichni zajatci projít a kde byli registrováni. Byly to staré kasárny v blízkosti kláštera pečerského - byl tam slavný kostel Pečerskaja Lavra - teď prý už neexistuje, Němci jej za druhé světové vojny zničili. V kasárnách byly velké palandy asi ve čtyřech patrech nad sebou. Bylo tam horko a úžasná špina, se ktenou jsem se poprvé setkal. Byly to pozůstatky špíny těch mnohých tisíců zajatců, kteří tudy od počátku války prošli. Utábořili jsme se raději nenku na písku - ovšem moc jsme si nepolepšili. Ten písek sestával totiž asi z polovice ze skutečného

písku a druhá polovina se nějak podezřela hýbala - to bylo úžasné množství blech, jaké jsem ještě nikdy neviděl a které jsou nerozdílnou součástí života v orientě a v zanedbaných zemích. Položil-liš obnaženou nohu na zem, byla v okamžiku jako posypaná kmínem, ale hodně nahusto. Říkalo se, že za nosi dovedly člověka kousek přestěhovati.... Přirozeně spaní v takovém prostředí málo osvěžovalo. Ale co se dalo dělat! Za okruh stráží se nesmělo a v okruhu to bylo stejné, ať již v kreposti samé či venku. Strava pro psa a to ještě musel být člověk rád, dostal-li vůbec něco. Tenkrátě totiž byla pevnost - píši pevnost, poněvadž to původně skutečně byla pevnost - krepost - plná zajatců. Rusové se zachytili v zákopech a sváděli na mnohých místech úspěšné boje, z nichž proudily houfy zajatců, poněvadž ku podivu málo lidí chtělo obětovati život pro staříckého mocnáře a jeho rodinu. A tak se sváděly přímo rvačky u výdeje jídla, v nichž zvláště vynikli bratři Jihoslované, t.j. Srbové z Bosny, vulgo Bosňáci, znatelní již zdaleka dle fezů. Ti měli stále apetit, rvali se, aby jen něco uchvátili navíc. Je pravda, byli to lidé vysocí a urostlí, poteřbovali víc a byli z domu zvyklí na různou potravu, takže jim všechno chutnalo. Tak jsme si pobýli v kreposti 3 dny. Třetího dne začali sestavovat a zapisovat transport, do kterého měli být pojeti jen samí Slované. To, pane, stouplu najednou slovanské sebevědomí. Jak opovržlivě koukali na nás několik, kteří jsme upozorňovali, že od carského Ruska nemůžeme očekávat pro Slovanstvo nic prospěšného. Teď jsme to dostali: "Vidíš, jen Slované zapisují, budeme mít výhody a ty pořád kdesi eosi..." "Nu dobrá, uvidíme, co to bude, necháme se překvapit. A ty sceny při tom. Najednou křik, ruce vzhůru, cosi tam slyšet - to jsou facky, a pořádné! To nějací mládenci se tlačili mezi Slované, že prý jsou Slováci. Bylo tam však pár Slováků, kteří tvrdili, že jsou to Maďaroni, kteří jak doma tak i na frontě se hlásili k Maďarům. "Teď, když vidíš, jak bude Slovanům dobře, tak by se rádi k nám přitřeli, ale nepodaří se to neřádům". Tak ti nepodaření Slováci dostali od našich pár facek, od bratří Rusů pár ran kolbou pušky a shanbou odtáhli. Nás pak odpočítali dva tisíce a hajda, pošol! Na nádraží a jede se. Ale co to? Místo na východ jedeme na západ, odkud jsme přijeli. Stanice Kazatín, tam jsme projížděli cestou do Kijeva. Ale tam jsme odbočili, přišel Berdičev, pak dlouho nic, potom Rovno a konečně po dvou dnech dne 1. srpna Dubno. Vystoupit a přes most do blízké vesnice Straklěva. Byla to vesnice česká, jenomže její obyvatelé se úplně připodobnili domorodcům - plno špíny a nepořádku, obyvatelé mluvili hodně špatně česky. Jediné, co si ještě zachovali, bylo pěstování chmele. Ubytovali nás po domech, při čemž domorodci nevraživě se koukali na každý kousek slámy, který si zajatci bržli na spaní. Ve Straklově jsme zůstali týden. Nic jsme nedělali, také jídla jsme za to moc nedostali. Rozdělili nás na dvě tisícovky a každou tisícovku na stovky. Velitelem naší tisícovky byl slušný ruský starší již důstojník. V čele každé sotně byl šikovatel - u nás se jmenoval Anochin - a ještě čtyři konovojní t.j. dozorcí. To byli vojáci neschopní frontové služby. U nás to byl Staruch, Cerul, Sandula a jméno

toho čtvrtěno si již nepamatují. Ty dvě tisícovky tvořily otrjad, a všechny ty otrjady, které byly ve Volyňské gubernii tvořily družinu generála inženýra Velička. A teď jsme se dověděli, k jakému štěstí nás dovedlo to slovanství. Budme přímo za frontou kopat rezervní zákopy. Proto vybrali samé Slovany, poněvač počítali s tím, že Slované se nebudou chtít vracet do rakouské armády a že tedy nebudou utíkat. V tom měli pravdu, i při té mizerii každý raději robotoval, než by se vrátil k milovanému císaři. Ovšem - ti Maďaři, které s hanbou vyhodili z našich řad, ti si žili spokojeně někde v lágru, dostávali slušnou stravu, měli spojení s domovem, zkrátka měli to lepší než my. Musím ovšem uznat, že u družiny ge. Velička byl pořádek - asi byl pan generál poctivý a slušný člověk, což u ruských důstojníků nebývalo zvykem. Je možné, že byl víc inženýr než důstojník a to by tedy vysvětlovalo všechno. Hned od začátku byl zaveden pořádek u kuchyně. Byl vyvěšen seznam všech součástí potravinových, které připadaly na každého pleňase a to do podrobnosti tak na př. bylo stanoveno i množství bobkového listu do polévky. K dozoru na to, aby bylo skutečně do kotle dáno vše to, co mužstvu i dozorcům patřilo - ruští vojáci jedli totiž s námi z jednoho kotle - byla utvořena taková komise ze zajatců i z ruských vojáků. Jídlo byla prstě, ale bylo totéž, co do teď stávali ruští vojáci v kasárnách či na frontě: ráno to byla kreščonka, to jest polévka z nakrájeného masa /ovšem v malém množství/, v poledne sup, t. j. masová polévka s prosnými jáhlemi, pak kousek masa a jáhlová kaše zavařená do vody a omaštěná rozškvařenou slaninou. Večer čaj resp. horká voda. K tomu denně 3 funty chleba, t. j. 1.20 kg. Někomu by se zdálo, že toho chleba bylo nějak příliš mnoho, už jsem na jednom místě psal, že chleba byl nedopečený a proto těžký i na strávení těžký. Byly z toho žáhy a různé zažívací potíže. Za práci jsme dostávali 16 kopějek za pracovní den, tedy kromě neděle, kdy jsme "oddychali." Dne osmého srpna jsme odešli pěšky ze Straklova a na druhý den dorazili do vesnice Krasnoje, kde jsme měli započít se svojí prací na obranu matičky Rusi. Ubytování jsme byli vojensky - nejčastěji v ohradě, poně vadž dobytek se v té době pásal. Ohrady byly dělány zppoutí a táhlo nimi náramně dokonale - aspoň jsme měli i v noci dostatek čerstvého vzduchu. Bylo nám tam líp než v dusných a zahmyzených obydlích - tam se nastěhovali naši konovojní a spali i za horka na peci, zvláště spala-li tam také hospodyně-soldatka, t. j. taková, která měla muže na frontě či v zajetí. Vesnice byla neuspořádaná, chalupy na křivo. Byl to dřevěný rám vyplněný blátem. Domy vesměs - jak se v Rusku říká - čtyřstěnné, to jest pouze s jednou obytnou místností, která zastávala všechny funkce, počínaje kuchyní, jídelnou a konče ložnicí. V létě dusno, zápach. V zimě všechno zabedněno, aby ani trochu čerstvého vzduchu nevníklo dovnitř, pod postelí malé prasátko, tele či koza. Chudáci lidé! Okolo domku rostly obyčejně nějaké stromy - vrby, jívy. Měli domorodec chuť na ovoce, zalezl si v noci do panské zahrady, aby si sám také nějakou jablůň či višněň zasadil, to mu ani nenapadlo. Z a ten měsíc co jsme byli v Krásném, byli jsme několikrát v noci vyburcováni křikem a do

konce i střelbou - to horliví panští poskoci hájili a chránili majetku svého pána před vetřelci, kteří dostali zásluku na jablka, která byla opravdu pěkná. Těžká věc. Na koupení ovoce mužik peníze neměl, sám si strom zasadil a nechtěl a chut na jablka měl...

Na druhý den po příchodu nás zavedli na vyměřenou linii, tam už byli sapeři, kteří nás rozestavili a dali nám nářadí - saperskou lopatu a krumpáč. Pak přidělili každému úctek v délce 7 aršínů tj. 7 kroků, přibližně 5 metrů. Aršín měří totiž ca 70 cm. A pak jsme se už dali do práce. To se musela vykopat a vyházet příkopa asi 105 cm široká a 213 / jeden sažín / cm hluboká. Stěny musely být hladké a rovné. Dolů se okop zužoval. Vyházená hlína se pak musela rozházet do ztracena. Bylo té práce dost a dost, hlavně zpočátku, než si člověk navykne. Pak už to šlo. Dělával jsme často vedle Pepíka Šolce, zahradníka z Velvar, pěstitele velkoplodých angreštů. S tím jsme si náramně dobře rozuměli a nezapomněli jsme nikdy po skončení práce ještě na tu rozházenou hlínu nasadit pár lučních kvítek. Abych poctivě řekl, s počátkem mi práce nešla zrovna nejlíp, ale brzy jsem se do ní vpravil. Byli ale u nás také lidé, kteří po celou tu dobu měli obě ruce levé. Některým se ani člověk nemohl divit - takový Viktor, úředník z Prahy, který nosil brejle o 7 dioptriích a který po celý život jen seděl u těch svých lejster, ten si mohl těžko zvyknout na takovou práci. Byli však také mnozí, kteří buď z lenosti nebo z jakéhosi vzdoru pracovali strašně mizerně - pak se divili, když je konvojní poháněli pažbami pušek. Inu, 160 lidí, 100 různých charakterů. Mne zajímalo složení půdy: asi do 170 cm černozem, samý humus - pak začínala žlutá hlína a ve dvou metrech jí s takovými skoro kamennými útvary - věděl jsem jak se tomu říká, ale už to nevím. Tam nám rýče protivně skřípaly a tupily se. Ve vesnici při kopání zákopů zase přišli na spoutu lidských kostí. Ani to nevypadalo, že by to byl nějaký starý hřbitov - spíš se dalo počítat na nějaké společné pohřebiště po nějaké bitvě, vždyť v těchto místech ve středověku a i později se bojovalo skoro stále - viz Sienkiewiczovy romány. Po celou dobu něšeho pobytu v Krásném jsme slyšeli zdaleka hřmění děl. Koncem srpna se dělostřelba blížila a u Rusů se zvyšovala nervositá. Byli jsme víc hlídání. Najednou nás svolali a řekli nám, že půjdeme nazad. Kdo bude chtít se zdržet vzadu, bude jednoduše zastřelen. Tak to jsme věděli, že se zas Rakušanům či spíše Němcům podařil nějaký průlom. Moc nás to netěšilo, ale hledět zběhnout zpět to nikomu ani nenapadlo. To spíš ti naši konvojní se omeškávali... Z Krasna jsme vyšli 28. srpna a první den šli na nocleh do Volkovje - jednu z nejpěknějších českých osad na Volyni. Tam bylo vidět, že tu bydlí krajané. Domy upravené, sady rozsáhlé, cesty řádně udržované - že si ti něšťastní mužici nevezmou odtud vzor a nesnaží se žít také jako lidé. Druhý den jsme byli v další české osadě Bělgorodce, tak jsem mluvil s krajanem Burešem z Plumlova - vzpomínali jsme na Prostějov a na Plumlov. 4. čtvrtého září jsme dorazili zase do Straklova, kde jsme u nehostinných krajanů přenocovali a dali se na další pout-

Ze Straklova jsme vyrazili dne 4. září 1915 a šli směrem jihovýchodním. Cesta nebyla nijak příjemná. Denní pochody byly sice jen asi 25 - 30 verst, ale se stravováním to neklapalo. Celý týden jsme nedostali vůbec z kuchyně nic - někdy jen malý příděl chleba a hotovo. Tož zas se projevíly různé charaktery: když jsme procházeli vesnicemi, žebrali mnozí, křižovali se a ukazovali, jaký mají hlad. A ruští venkované? Nevím, který jiný národ by byl tak soucitný k nepříteli, že by si od úst utrhl to málo, co mají, jen aby chudákům pomohli. Tu nemohla být řeč o nějaké slovanské ideji, vždyť ti chudáci ani neměli pojem o tom, co to vlastně jsou Slované. Rozlišovali dva druhy lidí: pravoslavné, k těm patřili také Srbové resp. Bosňáci a katolíky a těm říkali jednoduše Poláci nebo Hermánci. Ale při dávání nerozlišovali. Byly to někdy tuze divoké scény - podává se bochník chleba, o něj se dere 20-30 rukou, hlavně to byli Bosňáci /není se také čemu divit, byli to chlapi vysocí, urostlí a potřebovali více potravy/, pak se to zavířilo v chumlu, chléb spadl do bláta a byl tožšlapán bez užitku. Nikdy jsem se takové rvačky nesúčastnil - snad proto, že jsem na gymnasiu měl slohové či řečnické cvičení o Nietzscheovi, který pravil: "Nechtěj nikdy dostati darem, čeho se můžeš zmocnit násilím" /ani nevím, citují-li přesně/. A tak jsem celý den krácel o hladu a když jsme přišli do místa určeného pro nocleh a většina se rozběhla po žebrotě, já s Maxantem jsme sundali s plotu nějaký hrnec, šli na pole, nahrabali bramborů a uvařili si plný asi tak dvou-třilitrový hrnec, apokojeně brambory snědli a hotovo. Ráno jsme vstali také o něco dřív a druhá dávka brambor nám stačila k snídání. Nevím sice, které počínání bylo morálnější, ale hlad je hlad a za války je morálka trochu jiná. Někdy se nám poštěstilo jinak: přišli jsme na nocleh k nějaké soucitné bábě /spávali jsme ve stodolách/ a ta nám dala nějaký chléb po př. ještě nakládané okurky. To bylo něco jiného. Bylo-li nás 10-15, pak šlo dělení chleba docela rozumně. Vůbec my Čechové a naše parta byla složena hlavně z Moravanů jsme se dovedli vždy nějak dorozumět.

Tak jsme cestovali asi týden. Žádná přestávka, každý den pochod. Byli jsme již řádně unavení, když jsme přišli do Kalinovky, kde byl celý den oddech - Už jsme ho také potřebovali, hlavně také proto, abychom si mohli vyprat prádlo a pokud možno pobít aspoň něco vší, které se tenkrát začaly mezi námi nějak příliš množit. V Kalinovce jsem zařčil příklad té ruské soucitnosti. Šel jsem po ulici ještě s jedním zajatcem, tu na nás ťukají z takového malého domku na okno. Vešli jsme dovnitř, tam nás litovali, jak strádáme v zajetí a pozvali nás ke stolu. Chudáci měli jen brambory na loupáckum a k tomu krajíc chleba - ani trochu mléka na zapití neměli. Šlo to těžko do krku, ale při tom musel člověk obdivovat ta chudáky, kteří se o poslední sousto rozdělí s nepřitelem, o němž nevědí, netrefil-li právě ten, kterému poskytují ze svého mála, jeich syna, bratra či otce. Kdyby byli chudáci věděli, jak se vede ruským zajatcům v Rakousku a hlavně v Německu - ale myslím že i v tom případě by je jejich vrozená dobrosrdečnost vedla k pomoci tomu, kdo tu pomoc potřebuje.

Z Kalinovky jsme šli do Vinnice, zase den oddechu - vidět, že jsme již od fronty urazili slušný kousek cesty. To jsme již byli v Kijevské gužernij dosud jsme byli ve Volyňské. Z Vinnice jsme přešli do malé vesnice Golubiovky, kde jsme byli ubytováni po stodožách. To bylo 20. září a ze strnišť začal foukat studený vítr a co chvíli přšelo. To tedy nebylo nijak příjemné pro chudáky plešasy - měli jsme ze šatstva jen to, co jsme měli oblečeno, prádla také málo, někteří ani neměli plášť, protože jej prodali po cestě, aby si mohli koupit jídlo. V stodožách bylo zima, slámy málo, vždyť také měli málo slámy i pro dobytek, tak při nejlepší vůli nám nemohli ti drobní mužáci víc poskytnout. Začali jsme zase dělat rezervní okopy. Někdy jsme ryli a kopali, jindy zase zaráželi kůly a natahovaly ostnaté dráty - do třech - čtyřech řad. A když tak celý den očelo z oblchy a člověk přišel domů promoklý do studené stodoly, to bylo zatraceně nepříjemné. Sláma rozdrobená na řezanku, dle možnosti se do ní člověk zahrabal, trochu sezahřál, ale za chvíli bylo nutno vylézt a jít za potřebou /následek nachládnutí/ a pak se již nezakřál. Drkotal zuby a čekal netrpělivě na ráno, na něco teplého k snídání. Také jsme někdy skoro celou noc při svíče hráli karty, to se trochu na tu zimu zapomělo. - V Golubiovce jsem také poprvé viděl to čeho se naši dědečkové bávali: ohnivého muže. Při cestě u rybníka stála vykotlaná vrba, celá trouchnivá a ta večer světélkovala. Bylo to pěkné, ale člověk snadno pochopil, jak se mohli dříve lidé takových úkazů bát, když si nedosvedli vysvětlit příčinu a věřili pověrám a podobným / pro nás / nesmyslům.

S Golubiovkou hraničila vesnice Nikolajevka, osídlena Čechy. Původně tam byli Holanďané, na něž ještě upomíná jméno želez. stanice Holendry - ti z nějakého důvodu odešli a na jejich místě se nastěhovali naši krajané z orlického podhůří, hlavně od Žamberka a od Jablonného. Doma třeli bídu, tu se jim vedlo znamenitě - nebáli se práce a obdělávali půdu hodně líp než domácí. A ti se jen koukali a Čechům záviděli a hleděli jim dokoce i škodit - tu se ukázala zase druhá stránka ruské povahy. Když jsme tam byli, to už většinou spory utichly, ale dříve - jak nám vyprávěli obyvatelé Nikolajevky - nebylo vzácností poškodit v noci porosty obilí či cukrovky nebo i pokusů o otrávení dobytka. A při tom mohli již dávno odkoukat od těch Čechů, jak oni hospodaří a proč mají o tolik větší úrodu. Bylo to přímo názorné: šel jsem k Nikolajevce, po hranice obilíčko na půl metru, ubohé, takové souchotinářské, od hranic obilí husté, vysoké na metr, klasy plné. A řekl-li jsem těm Golubiovským, proč si nevezmou z Čechů příklad, proč nepracují tak jako oni, že budou mít stejnou úrodu, odpověděli mi, že u těch Čechů je lepší půda... Naši lidé chodili do Nikolajky na žebrotu a nosili od soucitných krajanů zásoby chleba i masa. Najednou přišli ke mně dva takové, že byli v Nikolajevce a že je tam jakýsi český učitel, že se vyptával, jsou-li mezi zajatci také učitelé a aby k němu přišli. S počátku jsem na to nereagoval - jakýpak tam může být český učitel. Když se však vzkazy opakovaly, domluvili jsme se, byli jsme v naší tisícovce celkem tři učitelé: já, Dolejš a Brychta. Zašli

jsme tedy do Nikolajevky a našli toho kolegu. Byl to Antonín Kubišta, člověk vzácného charakteru a dobrák od kosti - však jej také Němci za okupace i se synem zastřelili... Jako mladý učitel učil v Jablonném nad Orlicí, oženil se tam a když potom nastalo to stěhování do Ruska, odešla tam také rodina jeho manželky. On k nim jezdil vždy na prázdniny. Také v r. 1914 tam jel a tam jej překvapila válka. Bojovat za Franc Josefa nechtěl, zůstal tedy v Rusku. S počátku byl sice jako poddaný nepřátelské země internován, ale brzy byl vyreklamován, poněvadž zemřel jeho tchán, který vlastnil v Nikolajevce dvě usedlosti a nebylo v domě mužské síly. A tak hospodařil s manželkou, tchyní a se dvěma dcerkami, které tehdy ještě byly malé - chlapce tenkrát ještě neměli. Tonda nás velice pěkně přivítal a první co bylo, povídá: Jistě ještě nemáte spojení s domovem a nemáte peníze - spočítejte si, kdy asi můžete z domu dostat první zásilky penězů, spočítejte si, kolik asi do té doby byste tak asi potřebovali a já vám ty peníze půjčím. Budeme-li živi, tak mi je válce můžete vrátit. To bylo jednání, kterého bychom se nebyli ani ve snu nadáli. Tak jsme dali hlavy dohromady a vypočetli, že bychom každý potřebovali asi patnáct rublů. Dobrá, tak nám každému tedy půjčil 15 rublů a kromě toho přidal každému ještě 5 rublů .. neurážete se, to je dar ode mne, to není půjčka. A jak budete mít volno, přijďte ke mně, povykládáme si, zahrajeme si mariáš, ať vám to zajetí lépe ubíhá - Tohoto pozvání jsem uposlechl jen já, ti dva druzí - ani nevím z jakých důvodů - tam víckrát nepřišli. Já tam chodil dosti často a poněvadž z domu jsem peníze dlouho ještě nedostal, zvýšil se dluh celkem na 115 rublů - on mně totiž Tonda poslal ještě peníze do další štace. Když jsme odcházel do armády, poslal jsem mu dopisy pro manželku a pro rodiče, aby je dle možnosti jim odevzdal, kdyby se nevrátil. Také nějaké zápisky jsem si u něho uložil. Když jsem přijel domů v r. 1920, měl jsem zápisky i dopisy doma - to u něho se skrýval za německé okupace Ukrajiny kol. Slepíčka a společně s ním potom přijel domů. Od něho jsem se dověděl, že Tonda učí v Parníku u České Třebové. Psal jsem mu hned a žádal o sdělení jak totiž v jakém kursu dluh vyrovnat. Odepsal mi, že jsem jediný, který se přihlásil k placení a že ~~nám~~ nechce, že je rád, že mi mohl pomoci. To jsem ne mohl samozřejmě přijat a protože jsem nevěděl, jak to splatit v penězích, dal jsem mu připsat 5 akcií Legiobanky v hodnotě 1000. - Kč - Tonda sice nebyl přímo v legiích, ale byl mu udělen charakter legionáře pro jeho činnost na Ukrajině. Byl velmi rád tímto řešením a já také, poněvadž člověk rád přijímá v případě potřeby dobrodiní, ale také rád je splácí. S Tondou jsem mluvil za první republiky asi dvakrát, posledně jsem jej byl navštívit s Milanem v r. 1935 ve Slezské ulici. Jeho dcery byly učitelkami. Škoda ho, byl to člověk ryzího charakteru.

Blížilo se již skoro k vánocům podle našeho kalendáře, bylo zima ve sětodole, tak nás rozdělili a část nás převedli do sousedního Michalina, kdež jsme byli ubytováni po domech. Spali jsme na zemi na trošce slámy. Naše skupina byla u jedné staré báby - ta třebaš najednou v noci vstala, rozžala a u

cernu a šla mlátit. Asi hodinu se rozléhal ze stodoly smutný hlas jednoho cepu, pak bába zas nechala mlácení a vrátila se domů - že prý myslila, že už bude ráno a zatím že se nechce rozednívat. Hodiny samozřejmě neměla. Práce na okopech také nebyla příjemná, chladno, časté dešťíky nám práci nijak neulehčovaly. Proto jsme s radostí uvítali zrpávu, že se pohneme dál.

Vyšli jsme 20. prosince a za dva dny dorazili do vesnice Bolšaja Klitě ténka. Byla to opravdu velká vesnice. měla 220 čísel domovních - ovšem byly do nízké domečky slamou kryté, plné lidí, dětí a bídy. V naší chalupě jsme byli tři, já a ještě dva starší domobranci někde od Skutče. Spali jsme na zemi na slámě. Kromě nás byli v jedné místnosti ještě hospodář, hospodyně, Bába čtyři děti, jedno tele, jedna koza a jedno prasátko - bylo nás tam tedy požeňnaně. Když první noc začalo mi prasátko rýt půdu hlavou a nadzvedat batoh tak se mi to nějak nectělo líbit - ale na všechno si člověk zvykne. Pak už jsem se jen ohnůl, když někdy nedopatřením mi skočilo telátko na břicho - není to sice zrovna dvakrát příjemné, ale pak už mi to nevadilo. Bolšaja Klitě ténka byla chudá obec. Při tom způsobu obdělávání se jim na poli mnoho neudařilo, takže mnohdy nestačila sláma na krmení a k jaru ubírali se střechy jeden došek za druhým, aby jim dobytek vydržel a na jaře vypadala chalupa jako oškubaná. A při tom jako všude na Ukrajině v každém domě 3-4 koničci a dvě tři hřibata - Také podle toho vypadaly - A cena za takové zboží byla také nízká. Sám jsem viděl - mužík prodal na jarmarku roční hřibě za 6 rublů a koupil si zimní papachu za 9 rublů - tedy čepice za 1 1/2 hřiběte - takový byl nepoměr mezi zemědělskými a průmyslovými produkty. Tedy bída - lidé chodili otrhaní. Dokud byla kořalka, pili. Za války byla výroba a prodej vodky přísně zakázán, dělala se však doma samohonka příšerně zapáchající, ale bylo možno se opít a a spoň na chvíli zapomenout na všechnu tu bídu. V mírových dobách se prý /dle sdělení obchodníka/ v Klitěnce prodalo vodky za 11.000.- rublů, tedy průměrně po 50 rublech na jeden domek. Jediný, komu se slušně dařilo, byl pop. Nevím, jaký měl plat za svůj úřad, ale od vesničanů dostával dost - ovšem jen v naturáliích, poněvadž peněz nebylo - to platili jen ti zámožnější - kulaci. Jinak se platilo hlavně chlebem. Když pop přijel vykrápit o svátku tři králů chalupy sušenou vodu z rybníka, dostal v každé chalupě pecen chleba. Tím krmil prasata nebo jej prodal, byla-li možnost - naši od něho také kupovali. Byl-li pohřeb, to zas bylo pecnů plný vůz. A tak není divu, že mužáci byli sedřeni a pop vypadal náramně blahobytně.

V Klitěnce jsme zažili první vánoce v zajetí. A zas ta sňovanská pohostinnost. Bydlili jsme u chudáka, ale na štědrý den jsme museli jít s jeho rodinou - odmítnutí by jej bylo smrtelně urazilo. A co to měl o štědrém večeru? První jídlo byla kuřja. To byla pšenice, která byla několik dnů namočená, aby změkla, potom utlučená ve stoupě, aby byla ještě měkčí a pak omaštěná rozpuštěným cukrem a trochu posypaná mákem. Dobré to moc nebylo, ale vždyť neměli nic lepšího. Potom přišlo hlavní jídlo: malé sušené rybičky, zapečené v malé placičce - na jednu stranu koukal ocásek, na druhou huba. Rybičky nej-

výš 7-8 cm dlouhé,placičky ze snědého těsta asi z jednomleté mouky.Jo,jo, on ten Ježíšek je všude jinak štědrý a ještě daleko neuspěl k pravé demokratičnosti.Patrně drží více palec těm bohatším.....

Brzy po vánocích je svátek třech králů,který se zvláště u pravoslavných hodně slavil.V ten den se totiž svítí voda.To se děje u katolíků také,jenom že jen v uzavřeném kostele,kam si každý věřící donese v konvičce trochu té vody na posvěcení.To v Rusku dělali jinak:největší vodní plocha v okolí byla místem,kde se voda svítla.V Klitěnce to byl rybník.Byl jsem se tam také podívat.Uprostřed rybníka v ledu vysekán kříž a u něho stál baťuška pop a s ním skoro celá obec s vědry,putenkami a jinými nádobami.Pop odříkává modlitby,pronáší exorcismy nad vodou - to se děje u katolíků také.Je to v podstatě vymítání zlých duchů,kteří ve vodě,ssídlí a když jsou tito vyhnáni,stane se voda "svatou".Jenom že u katolíků se tyto exorcismy pronášejí latinsky a prostí věřící nevědí,koho to vlastně jejich kněz z vody vyhání.V Rusku tomu také prostí lidé nerozumějí,poněvadž církevní řečí je staroslovanština,které nynější slované již nerozumějí.Vědí však,oč jde.A když baťuška pronese poslední vymítání zlých duchů,hodí do vody kříž a zlí duchové vyletí z vody ven.V ten okamžik střelci stojící na břehu,spustí palbu,aby ty čerty postříleli nebo aspoň polekali,aby zmizeli daleko,daleko...Věru by člověk ani nevěřil,že je to možné ještě ve dvacátém století.Samozřejmě nechi tvrdit,že se to děje v Rusku ještě dnes,doufám aspoň,že se st tím sovětská vláda již vypořádala,ačkoliv někde v západých hnízdech možná ještě čerty vesele odstřelují ...Jakmile tedy ti čerti z vody vyletí a voda se stane svatou,hrnou se lidé se všemi těmi nádobami aby si nabrali vodu pokud možno z blízkosti vhozeného kříže=tam prý je ta svatost nejsilnější.Při tom dochází ke strkanicím po př.i ke rvačkám,které zvláště ve větších místech musí i policie rozhánět,jak o tom již Havlíček píše.S plnou putýnkou svěcené vody pospíchají mužící domů,dají pít dobytku,polévka se toho dne také vaří z této svěcené vody.Ale to všechno ještě nestačí - taková samoobsluha by popovi nic nepřinesla,proto přijíždí pop na sáních s dáčkem /kostelmíkem/,vykropí světnici a odříká nebo zazpívá ještě nějaké to nesrozumitelné říkání,vybere taxu,t.j.bochník chleba a odjíždí do druhého domu.220 domů,to je 220 bočníků - byli si hoši u něho kupovat chléb,říkali,že má takovou velkou komoru plnou chleba.To se pak ta prasátka dobře vykrmají,třebas potom v leckteré chalupě k jaru toho chleba je citelný nedostatek.Co však záleží na takovém podřadném tvorou,jen když svatá církev a její služebníci mají všeho dost.

Práce v Klitěnce byla těžká.Půda promrzla přibližně na 1 aršín /asi 70 cm/ - to se nedalo dělat těch 7 aršínů okopů.V nejhorších dobách pokleš sl úkol jen na 1 aršín.A poněvadž v takové jamce by se člověk ani tuze nepohnul,spojili se vždy dva a dva k práci.Nejhůř bylo probrat se zmrzlou půdou,pak to již šlo.Ale i při tom bylo tuze těžko uhladit,stěny,aby byly

jako vysoustruhovaná. Také pracovní doba se značně zkrátila, což se nestalo nějakou blahovůlí se strany ruských úřadů, nýbrž prostě proto, že se značně zkrátil den. Poněvadž jsme chodili do práce do vzdálenosti asi 4 km, vycházeli jsme z domu ještě za tmy. To se to nechtělo do mrazu! Ale hulákající hlasy před chalupou "Anú, vychoď na robótu" donutily přiměly člověka k rychlému nástupu. Jenom že ptom to stálé počítání. Napřed čítali naši dohlížitelé /konovojní/, kteří počítali jen do soroka a poněvadž nás bylo vždy 100 tak se jim ty dva a půl soroka nějak tuze pletly. Pak přišel Anochin a čítal znovu. V nohy záblo, já jsem měl sice vysoké boty, ale v zadu rozpárané, takže mi dírou vylézala sláma, kterou jsem si do bot nacpal k vůli izolaci a po návratu jsem měl vždy v botech spoustu sněhu. U Klitěnky byla nedozírná rovina a po té se krásně proháněl k naší malé radosti ostrý severák, který stále přinášel s sebou spousty umrzlého sněhu, který nás tuze příjemně bičoval do tváří. Já jsem měl brejle, už pospravované, ale tuze potřebné. Když jsem došel na pracoviště, měl jsem vždy na levé tváři škraloup sněhu, který přimrzl a přidržoval brejle pevně na tvář. To jsem vždy seškraboval škraloup z tváře z levé strany, po návratu domů zase z pravé strany. Když na to teď vzpomínám, nechtěl bych to ještě jednou prožít. Ale tehdy - byli jsme poměrně mladí - ještě jsme si při cestě zpívali - měli jsme totiž v naší stovce pěvecký kroužek, byl jsem dirigentem a šlo to! Měli jsme slíbené kožichy, ale ty jsme dostali až na jaře - já si ten svůj vůbec neoblékl, nechal jsem jej pár dní viset - už nebylo tak zima - a uviděl jsem najednou, jak švy podšívky sešedly a počaly se hýbat. To roje vši se probouzely ze spánku a chystaly se na nové výboje. A já přece měl svých vši až dost, tak načpak ještě cizí. Na řádu domácího jsem strčil kabát do pece po pečení chleba, že prý se vši upekou. Nevím, bylo-li to tak, poněvadž se oteplilo a tak jsme teplou "oděždou" odevzdali. K jaru jsme také měnili ubikace. Já jsem přešel k nějaké ubohé vdově, tak kolem soroka let, chudé, bez majetku. Nosili jsme jí z okopů třísky a zbylé kusy dřeva, vdova nám byla vděčná, ale nemohla nám tu vděčnost nijak hmotně prokázat. Jen jednou. Čert ví, jak mně to napadlo, povídám jí jednou, že to není hezké, má-li za postelí jen vybělenou zeď a že jí tam něco vymalují. Barvy jsem si sehnal, jak se to dalo: vyvářil jsem osení, šlupky z cibule, zkrátka nějak jsem to již posháněl a namaloval jsem jí tam takovou ^Moderní kytici - ve škole jsme to vystřihovali z barevných papírů - zkrátka měla malbu, jakou ještě v životě neviděla a pochybuji, že vůbec někdo takovou viděl a kdo jí jednou viděl, jistě si neřál vidět ji podruhé. Ale vdova byla okouzlena - celý den proseděla před malbou a obdivovala. Pak tam vodila báby z celé vesnice, které také ten výtvor obdivovaly. Byl bych měl zákaznic. kolik bych byl chtěl, ale já jsem nechtěl. Té domácí vdově jsem to odůvodňoval tím, že nechci, aby někdo jiný ve vesnici měl také takovou parádu. Tož tehdy mě vdova pozvala k obědu. Přijal jsem, protože odmítnutí by byla urážka. Uvařila něco v rodě noká nebo halušek - zdá se mi dokonce, že tomu také říkala halušky a jedlo se to i s volou. v níž se to vařiláe nebylo to výtečné, ale snědl jsem to.

Pomalou se přiblížily velikonoce - u pravoslavných ^{dv}největší svátky. Přípravy se konaly už dávno. V postě se totiž zabíjejí prasata, aby se mohlo vše připravit na velikonoční "kolbasy". Taková zabíjačka je náramně smutná. Představte si, že se vůbec nesmí vzít do úst nic od masa. Krev se vyleje, vnitřnosti většinou pohodí, jenom maso se nasolí a dá do kádí a slanina také nasolená do jiných dřevěných nádob. A to je celá zabíjačka! Poslední týden před velikonoce je přísný půst a poslední tři dny se vůbec ani nejí, ale dělají se klobásy, peče se maso, pekou se kuliče, to jest takové buchty ve formách podobných květináči, vaří se vejce - zkrátka, vše se chystá na hostinu, ale přitom se nic nesmí jíst. Kdo tohle vydrží, může být prohlášen za svatého. A em oni to vydrželi. My jsme dostali v sobotu každý kousek klobásy, na tvrdo vařené vajíčko a kus mazance a sděleno bylo, že po oba svátky bude dvojnásobná porce masa u kuchyně. Ten příděl byl také na neděli, my jej však snědli hned v sobotu - k ohromnému pohoršení zbožných dušiček. V sobotu večer byla v cerkvi slavnostní bohoslužba, která se protáhla skoro do rána. Lidé si táhli do kostela na posvěcení spousty jídla, poněvadž po tři dny se nevyjí a jí se jen posvěcené jídlo. Naši někteří šli také do kostela a Rusíni, kteří to znali, vzali s sebou pytle, postavili se do předsíně a zbožní věřící jim při odchodu z kostela nadělili spousty klobásů, vajec, masa i, kuličů, takže to nebylo možno ani sníst a rozkvetl záhy čilý obchod mezi pleňasy. Také jsem si něco koupil, ačkoliv jsem to potom ani nepotřeboval. Pozvala nás totiž naše domácí a museli jsme po dva dny u ní jíst. Odmítnutí se rovnalo těžké urážce a byli jsme upozorněni, abychom neodmítali, co se nám nabízí. A tak všichni si epali břicha v domech a dvojitá porce, která podle předpisů musela být uvařena, zůstala po oba dny nevyužita a byla jednoduše vylita. Měli jsme vepřové pečené maso, klobásu, kuliče i vejce na tvrdo - samozřejmě všechno studené. Domáci si stěžovala, že nám nemůže poskytnout také nějakou tu vočku, jak to předpisoval nepsaný zákon - ale o to jsme zrovna nestáli. U kuchyně jsme měli stále stejný výběr: masová polévka, kousek masa a jáhlová kaše. Před velikonoce se to trochu zhoršilo: místo hovězí polévky byla rybí - z takových malých sušených rybiček, jaké jsme jedli ovánocích - rozvařily se v polévce a plavaly tam jen páteře s otevřenou pusou na jedné straně a s ocáskem na straně druhé. Polévka byla omaštěna olejem. Místo jáhlové kaše kaše pohanková, také maštěná olejem. Bylo řečeno, že je to jen pro velikonoční týden, ale potom to zůstalo a vždy ve středu a v pátek byla rybí polévka a pohanka maštěná olejem. Nevím jak, komu, ale mně to náramně nechutnalo.

A teď abych se vrátil k naší práci. Na jaře, jak začalo tát, zřítily se všechny ty vysoustruhované stěny a do okopů vnikla voda. Co teď! Napřed jsme museli okopy odvodnit. To sapéři, kteří na naší práci dohlíželi, znalecky se vrkli na terén, pozorovali spád a kopali jsme příkopky, doněkterého dolíku, v němž byla také kaluže ze sněhu. Někdy to dopadlo dobře, voda odtékla, někdy

to dopadlo špatně a voda z dolíku vhrkla do okopu - podle toho, jakou "mušku" měl ten který sapér. Pak jsme zpevňovali stěny okopů. Dostali jsme takové pěkné míšky z bílého plátna, ty jsme plnili hlínou a přibíjeli dřevěnými kolíky. Tak pěkné míšky lákaly a brzy se začaly hodně tratit. Byly nařízeny prohlídky, ale nic se nenašlo. Když jsme však z Klitěnky odcházeli, skoro každý měl "sumku" t.j. tlumok z bílých míšků. Také jsem byl mezi nimi... V okopech jsme dělali také kryty pro důstojníky: to jsme vykopali jámu pět metrů hlubokou. Asi ve dvou metrech od spodu se nechaly stát tak zv. lavice, na ty se narovnaly dubové kmeny, pak druhé napříč přes ty první a potom ještě jedna vrstva. Na to se navalila vrstva hlíny asi 2 m a kryt byl hotov. To jsme dělali již u Nikolajevky. A při té příležitosti musím podotknout, jak se to v Rusku dělalo. Daleko široko nebylo žádných lesů - muselo se pro klády jezdit daleko, cesta tam i zpět trvala skoro dva dny. Vyprávěl mi strýček kol. Kubišty: potřeboval pro sebe nějaké takové klády, proto dal šikovateli od sapérů 5 rublů a čeledín, který jel pro klády, zavezl je prostě k němu. Povídám, to není drahé, za pět rublů takových pět klád. To není tak, poví dá on - to jsem dal šikovateli pět rublů, ale dostal jsme za dovoz 10 rublů. Pak to mělo Rusko vyhrát...

Velikonoce byly dosti pozdě a jaro přišlo hodně brzy, bylo teplo, tak jsem si umínil, že se musím zbavit všech parazitů. Sehnal jsem kousek látky na kalhoty, jeden z našich /byl to krejčí a pocházel ze Dzbele/ mi je ušil. Od tehýně kol. Kubišty jsme dostal hedvábnou kvítkovanou rubášku s modrou hedvábnou šňůrou, to vše jsem si již připravil. Jednou v sobotu jsem vlezl do potoka, pořádně se oškrábal, urovnal hraničku ze slámy a páru kousků prutů, zapálil a položil na to staré šaty a prádlo a nechal to krásně shořet. Pak jsem se oblékl do nového a cítil jsem se jako na kraji v nebi. Od té doby jsem už po celou válku vši neměl.

Nedlouho po velikonocích jsme z Klitěnky vyrazili. Bylo pěkně, byli jsme odpočati a bylo to 1. května. Šli jsme normálními denními pochody asi pět dní a 6. května jsme dorazili do našeho nového působiště, do Tiranovky. Tam zase okopy - na to jsme si už dávno zvykli. Došlo ke změně našeho načalstva. Byli k nám přiděleni nově jmenovaní praporščíci, kteří si, svoji hodnost vysloužili od piky. Teď po jmenování byli k nám dáni na oddech. K naší stovce byl přidělen takový sympatický člověk - všiml si mně jednou při práci, upoutaly jej moje brejle /to byl v Rusku znak inteligence/ a ptal se mne, čím jsem v civilu. Když jsem řekl, že učitelem, povídá, že má švakra také učitele a slíbil mi, že mne nenechá pracovat s lopatou. Až přijde slíbené do plnění, dá mě zanést ve "spiskách" jako mladšího poddůstojníka t.j. desátníka a budu jenom dozírat a nebudu muset pracovat. To je totiž tak od desátníka výš již šarže nepracovaly, ale byly přiděleny na dozor - na každou desátku jedna šarže. Měli trochu popohánět, ale nebylo to nutné, poněvadž jsme fakticky dostávali úkol, který se dal dobře provést a proto nebylo potřebí nikoho nutit. Tak jsem docela rád tento slib přijal.

A když asi po dvou týdnech slíbené doplnění přišlo, byl jsem zapsán jako "mladší untěra". Chodil jsem tedy bez lopaty, ale jsem jist, že nikdo z mého "manšaftu" si na mne nemohl naříkat, že bych jej hořil do práce. A já bych si nebyl nikdy pomysllil, že první stupínek vojenských hodnostech dosáhnou v zajetí....

V Tiranovce nebyla práce těžká, půda tam byla lehká, dobře se kopalo. Strava stále stejná, jenom ty středy a pátky s těmi rybičkami nás málo těšily. Menším jedlíkům stačil přiděl chleba, obyčejně však nestačil, poněvadž ho bylo objemově stále míň a míň. Na váku to byly stále 3 funty, ale mazlavý ne vypečený chléb byl příliš těžký a působil různé zažívací potíže a úžasnou žáhu. Tehdy jsem měl však spojení s domovem, ale ne přímé. Dal jsem si posílat poštu z domova i peníze na adresu Metuda Kubička, učitele, který byl zaměstnán v zajetí v Jekatěrinoslavi a měl stálou adresu - u nás se to měnilo a není divu, že za tehdejších nepořádků v celé správě pošta nedocházela. Tak jsme si kupovali přilepšení, obyčejně jen bučky - něco podobného našim houskám - byly pečeny na slunečnicovém oleji a bývaly velmi chutné - aspoň nám se takové zdály býti. Také jsme si někdy pomohli k lepšímu soustu jinak popadla se někde slepice nebo husa a byla hostina hned hotová. Svědomí jsme si z toho nedělali - viz filosofii Nietscheovu. Jednou také jsme se tak dostali k pěkné slepičce a šli jsme do lesíka, že si ji uvaříme. Potřebovali jsme dříví - tak jsem lámal z borovice větve - venku hoří i syrové dříví. Chytil jsem silnou větev, opřel se a lámal. Najednou, čert ví jak, praskla větev ve dvou místech a jeden konec mne náramně upřímně praštil do čela. Píši o tom, poněvadž to bylo poprvé v mém životě a dosud i naposled, kdy jsem byl omráčen. Je to takový zvláštní pocit - člověk, padá, ztrácí pomalu vědomí a bojí se, že se už neprobudí. Pamatuji se a také mi to potom kamarádi potvrdili, že jsem zašeptal: vzbudte mne - a pak jsem vědomí pozbyl nadobro. Kamarádi mne odnesli do stodoly, tam jsem se po nějaké době probudil. Hlava brněla, zrovna třeštla - trvalo to skoro 3 dny než přestala bolet - ale první myšlenka hned, co je s brejlemi. A brejle nikde. Nadarmo je kluci hledali "na místě činu", nic nenašli. Až najednou jeden se zadívá a povídá, máš je přece na nohách. Nevím jak, ale brejle mně nárazem odletěly a zachytily se za tkaničku u bot. Člověk nikdy neví, co čert nedá ...

V Tiranovce jsme se také koupávali, tekla tam nějaká říčka, tak jsme se mohli udržovat v čistotě. Z Tiranovky jsme odešli dne 31.5.1916 a to do Majdanu - vesnice na pěkné říčce, kde jsme pobýli jen 2-3 dny a šli zasedále. Tentokrát jsme šli k jihu ve směru na Proskurov a za dva dny jsme dorazili do Starého Konstantinova. Tam jsme jen asi 2-3 dny pracovali, jinak se nic nedělalo, poněvadž se chystal zánik naší družiny. Tak jsme se procházeli, venku vsedávali a vzpomínali. Bylo nám divné, co se tak země nějak jakoby třásla, co to v dálce duní a co znamenají ty slabé světelné odlesky v dálce. To nám nenapadlo, že to jsou výstřely dělostřelecké při bubnové palbě ve Brusilovské ofenzivě, která mohla téměř přivodit konec války, kdyby se

zas ty temné síly v Rusku seskupené kolem carevny - Němky nebyly postaraly, aby ofensiva tak zdárně započatá skončila brzy pro nedostatek střeliv: a vůbec všeho přísunu. Přes to však způsobila jak Rakušanům tak Němcům velké ztráty a přinutila je stáhnout všechny rezervy na ruskou frontu. To byl poslední velká ofensiva na této frontě.

Družina gen. Velička byla rozformována, odborníci /slévači, tkalci, stoláři a pod./ přeřazeni do továren, ostatní odejdou k jiné družině. Bylo zajímavé, jak mnozí našli v sobě schopnosti pro všechny povolání. Hlásil se jako tkadlec - už jich nebylo potřebí, tak se hlásil jako slévač. Já jsem se nepokoušel na nějaké to řemeslo a šel jsem s ostatními tedy jinam. Ale kam? Navagovali nás ve Starém Konstatninově a jeli jsme k jihu. A hele na druhý den, kde to jsme? Ale to je Proskurov, odkud jsme jeli do Kijeva skoro před rokem. Odtud do Žmerinky na hlavní trati vedoucí do Kijeva, pak zas dolů k jihu do Bessarabie a po devítidenní jízdě jsme drazili 16. června do Novoselice na trati Černovice - Kijev. Tam jsme opustili vlak a pochodovali asi 2 versty na místo určení. Tam bylo plno plemasů, kteří tu již déle pracovali. Vyhlíželi nějak jinak než my. Méně úpravně a byli nějak vyzáblí. Také si nám stěžovali, že mají bídnou stravu, plat žádný a do práce je honí nemilosrdně. No, Tě bůh - to jsme někam vlezli. My, kteří jsme byli zvyklí na pořádek i na výplatu mzdy, jsme najednou spadli někam, kde ruský velitel be jakýchkoliv mravních zábran okrádal zajatce bez milosti. Nu, uvidíme. Zatím vyčkáme.

Práce nebyla konečně tak zlá. Napřed jsme kopali okopy. Byla tam ro vlna, rozsáhlé plantáže slunečnice vysoké 2 - 2 1/2 metru. Bylo horko a tak lákalo schovat se do slunečnice, kde byl nádherný chládek. A nejenom chládek ale také bezpečný úkryt. Dokud jsi nešlápl někomu na břicho či na hlavu, ne našel jsi nikoho, ať jsi hledal, jak jsi chtěl. Později jsem dostal partu tesařů a práci v lese. Napřed jsme káceli obrovské duby - škoda jich. Velitelem celé něšší tesařské party - bylo to několik desítek - byl nějaký velmi slušný inženýr, který mi říkal: vždycky ráno se domluvíme na úkole, jak jej splníme, budete mít volno. Namítl jsem, že nám zvýší předpis, když budeme brzy hotovi, což on indignovaně odmítl. A také slovo dodržel. Vždycky ráno mi řekl, co by ten den od nás chtěl, já se zeptal party, co na to říkají. Obvyčejně byl úkol přijat bez debaty, poněvadž opravdu nebyl veliký. Někdy kluci dali námítky a někdy je inženýr uznal. Tak napřed jsme káceli ty duby, při tom jsem ten svůj "manšaft" učil vypočítávat výšku stromu, což se jim tuze líbilo. Byli to vesměs tesaři a mohlo se jim to doma hodit. Pak se odřezávaly klády a odkorňovaly. Potom se vytesávaly trámy, pak se do nich dlabaly otvory - zkrátka hotovily se záručně pro vchody do úkrytů. Byli jsme vždy h^ovi před polednem, pak jsme šli domů k nemalé závisti těch zeměhryzů, kteří se s lopatou oháněli celý den. Odpoledne jsme se koupali nebo chodili k trati na výsledky brusilovské ofensivy. To jezdily vlaky přečpaní zajatci z fronty v Bukovině, ve východní Haliči a hlavně z dobytých Černovic

Tam to muselo být hrozné. Pamatuji, jak jsme se vyptávali jednoho zajatého ščetaře Vídeňáka, on jen tupě hleděl před sebe, ani nevnímal, co s ním mluvíme jen stále opakoval *Mein Gott, mein Gott!* Ani nám nemohl říci, od kterého pluku je. A takových plných vlaků jezdilo denně spousta.

Zatím co práce nám šla dobře, nelíbilo se nám stravování. Dostávali jsme denně polévku z pohanky maštěnou stuchlým konopným olejem, potom kaši z lámaného ječmene, maštěnou stejně. To se nedalo jíst. Živil jsem se tehdy výhradně čajem, ke kterému jsem si dokupoval chlébe nebo bulky, poněvadž i chleba jsme dostávali málo. Čekali jsme zatím, jak to dopadne po prvním s výplatou. Ta bývala vždycky tak kolem 5.-8. Termín prošel a nic, Tak jsme tedy vypravili deputaci, ve které jsem také měl čest býti. Řekli jsme plukovníkovi, že u družiny Ing. gen. Velička jsme dostávali 10 kopějek denně a že je žádáme také tu. Kromě toho víme, co patří, mužstvu na stravu a že žádáme také zlepšení stravy. Proti všemu očekávání plukovník nevybuchl, stáhl sice brvy, ale oznámil nám, že nám za pár dní sdělí další. Tak jsme čekali. Pak přišlo oznámení, že je v družině příliš mnoho šarží, že podle nového inženýrského nařízení může býti dozírající šarže jen na 20 pracovníků. Byly tedy vyzvány přebytečné šarže, aby se přihlásily, že budou odesláni do centrálního Ruska, kde budou zaměstnání dle svých schopností a možností. To bylo něco! Hned se hlásili všechny šarže. Jo, to zas prý nejde, někdo tam musí zůstat - A tak z nás vybrali 25 lidí, především jsme tam byli všichni z deputace a pak skoro všichni, kteří přišli z Veličkovy družiny. Přijali jsme to s radostí a tak v doprovodu jednoho ruského vojáka jsme se vydali na cestu na východ, odkad přichází slunce a štěstí. Ještě musím něco podotknout o tom plukovníkovi. On okrádal nejen nás pleňasy, ale také vlastní vojáky a tak není divu, že při rozvalu ve vojsku v první polovině 1917 si jeho vojáci přispíšili, pana plukovníka přišpendlili bajonetem na postel a jeho nahrabané kapitály si rozdělili. A tak - *Justitia vincit.*

S radostí jsme vyjeli z Novoselice. První den jsme byli v Mogylevě Kamennopodolském, tam jsme spali ve vojenském táboře, kde nás napadlo tolik blech, že nám vystačily na celou další cestu. Odjezd z Novoselice 13. VII. 16, tak zas na prázdniny. Jeli jsme opět přes Žmerinku, kde jsme zažili nečekané shledání. Byla tam právě mise Červeného kříže, vozily ty dáma nějaké hadry zajatcům. A byla to nějaká "von". co se také k nám snížila a chtěla nás obdarovat. My však byli radosti plni, že jedeme k lepším zítřkům, tak jsme její nabídku velkodušně zamítli a mluvili s ní výhradně rusky, kdežto ona jen německy. Nevím, rozuměla-li také rusky, ale řekli jsme jí, věci, za které by v Rakousku nestačil celý trestní zákoník. Možná, že rozuměla nebo se aspoň dovtípila, poněvadž nějak rozhořčeně nás opustila. Pak jsme jeli přes Kazatín a 15. VII. nás vítaly opět zlaté bány Kijeva. Tam jsme stáli na nádraží na nějaké zastrčené koleji a tu jsme uviděli zvláštní zjev: ruský voják v nějaké pěkné uniformě - zřejmě přešité - což nebylo u Rusů nijak obvyklé a myslím také ne dovolené - a ten voják má na čapce stužku v našich českých bar

vách.Co to může znamenat?Zavolali jsme ho a on nám vysvětlil,že je vojáka České družiny,která se na počátku války utvořila z ruských Čechů,bojuje na frontě a chce společně se spojenci vybojovat samostatnost našemu národu.To byla novinka.Dosud jsme o družině vůbec neslyšeli - vždyť jsme nedostali o do ruk český časopis vůbec.Ještě,když jsme jeli dál,debatovali jsme o věci Byly různý názory - většinou jsme se shodovali v tom,že je to nádherná věc ale že my sami nejsme ještě zralí pro něco takového.Ještě nás časem strašily v noci sny o frontě...

Z Kijevy jsme dojeli na druhý den t.j.16.7.do Dárnice.Dárnice byla původně zahradní kolonie pro bohaté Kijevšťany.Měli tam vilky v lese a trávil tu příjemně weekendaletní měsíce.Teď však kus od blahobytných domků a přepychových vil byl kousek pekla - zajatecký průchodní tábor,jako byl v minulém roce u Peščerské Lavry.Ještě že jsme měli štěstí a zachytlíposlední chvíle,kdy se chodilo do Kijeva.Hned asi v září 1915 začalo se chodit do Dárnice.Ti první to měli hodně zlé.Nebylo baráků,zajatci je sami museli budovat a to po celou zimu,kdy mrzli v mizerném obleku a bez potravy!O tom jsme již dříve slyšeli a proto jsme se při příchodu do lágru ohlíželi na borovice,se kterých byla kůra sedřeny,kterou seprvní zdejší obyvatelé přizivovali,aby nezemřeli hladem.V táboře byla spousta zajatců,čerstvě přišlých z fronty.Byli zaregistrováni a hned odesíláni dál,aby bylo místo pro druhé,poněvadž tehdy byl denní přírůstek průměrně 30 - 35 tisíc.A co s námi?Náš průvodce nás zavedl ke kanceláři,vešel dovnitř,za chvíli vyšel nějaký dobře oblečený pleňas nás zapisovat.Křukám se,on to Jaroslav Hůbáček učil kdysi vedle mne,já byl v Bílsku,on v Čakově - můj nejlepší kamarád na litovelsku.Zapisoval naše nacionálie a povídá mně,že to s námi vypadá špatně,že nám ten prevít plukovník z Novoselice dal s sebou přepis,v němž uvádí,že "otosilajet 25 vojenoplennych,okazavšich sa vrednymi sredi rabočich" - to znamená,že nás nařknul z buntovnictví,na což byly ruské úřady vždycky náramně citlivé.Toť se ví,měli jsme z toho pramalou radost - všechny plány se nám tímzkartily.Zavedli nás do katalažky,to jest do trestného baráku a tam nás za zamřížovanými okny a se stráží u dveří zavřeli.Barák byl úplně prázdný,den před tím naše předchůdce někam odtransportovali.No,nazdar - to je pěkné překvapení!Ale,co se dá dělat - vždyť kdosi,povídal,že i každé zlo může se obrátit v dobro.A tak resignace.

Byli jsme v baráku,jaké byly vesměs v Dárnici,byly to tak zvané zemljanky.To se vykope důl obdélníkového tvaru a dá se na něj střecha ze dřeva krytá buď dehtovaným papírem nebo šindelem nebo prostě prkny navzájem se překrývajícími.Tato střechy sahá ažm na zem.C čelních stěnách jsou okna,která propouštějí do zemljanky světlo,ovšem ne příliš a zvláště ne do středu.Poněvadž jsme byli první,vybrali jsme si místo u okna,kde jsme byli ve spojení se zajatci,ketrých se stále houfílo plno kolem baráku.A v bězy jsme viděli také výhody našeho postavení.Přiško poledne.Venku strašný ruml.To si může každý představit,když se hrne pro oběd 30.000 lidí.Všechno

Bez jakéhokoliv pořádku se hrne ke kuchyni, jen ruští vojáci pomocí holí a nahajek usměrňují "očereďe" - po našem frontu. A teď si to každý může spočítat: vojáci se chtěli najíst víc, načalstvo nejedlo samozřejmě z kotle, ale chtělo něco ukrást na flám do Kijeva a to načalstvo bylo mnočlenné - tak samozřejmý následek byl ten, že na posledních 5 - 10-000 se již vůbec nedostalo. A tož z toho ta stržanice a tlačénice. Kdežto my, my jsme byli velcí páni - my jsme se nemohli a nesměli míchat mezi tu obyčejnou plebs, nám donesli jídlo až do baráku a pěkně jsme se v klidu nasytili. Vlastně nedá se říct zrovna "nasytili", správnější by bylo: něco jsme dostali. Jídelníček nebyl příliš pestrý. Dnes to byla nějaká špína, do které byla nahusto zavařena rýže, zítra to byla rýže v nějaké špíně a tak se to střídalo aniž bychom si byli stěžovali na jednotvárnost, to spíš na množství.

Brzy jsme začali dostávat přírůstky. První byl nějaký Rusín, štábní šikovatel, který v Rakousku pracoval ve vojenské muničce a chtěl Rusům pomoci proti nenáviděnému Rakousku. Dostal se až k veliteli okruhu vojenského se žádostí, aby byl zařazen někam, kde by mohl být Rusku prospěšný, tak, jej zavedli do vězení. Čudák, měl oči jak kola utrakaře, když se dověděl, že je uvězněn. Tak jsme mu pomohli se orientovat. To jsme věděli, že velitel vojenského okruhu Kijevského byl Němec a že tedy nemohl připustit, aby někdo pomáhal Rusku, o jehož zhoubu on usiloval... K nám přicházeli také hoši, kteří žili v Kijevě v blahobytu, krejčí, ševci, malíři, kteří z bujnosti zapomněli, že jsou v zajetí a chtěli flámovat po hospodách jako opravdoví Rusi. Potom lidé, kteří sběhli z práce na venkově, poněvadž tam měli pracovat, kdežto v táboře nedělali nic a přece hladem neumřeli. Byla to pořádná sebránka - my jsme se z ní aspoň trochu vylučovali. K oknu u zemljanky začal docházet bývalý obchodník z Luké Benýšek a domlouvali jsme se, že se ke mně přidá, až nás odtransportují někam na práci. Bývalo mně někdy hodně těžko, když jsem viděl oknem, jak tam různí Rusové shánějí lidi, znající počítat a gramotné na ruském jazyku. Já jsem tehdy mluvil již dosti slušně rusky, a písmo jsem také ovládal i když po stánce pravopisné to nebylo valné. Jak bych se byl dobře umístil, kdybych byl na svobodě, resp. v normálním zajetí - ale z trestného baráku se nesmělo brát. Byla sice možnost utéci z baráku, ale pro mne ta možnost také nebyla. Když se šlo totiž na latrinu, šla vždycky skupina 10 mužů. Voják u dveří - byli tam vždy 4 - hodil si břízu na rameno a povel: Stupaj! a zavedl k latrině. Tam si mládenci posedali jako vrabci na bidélko a strážně zatím s někým bavil. Asi po 5 minutách povel: Anú, podnímajsa! A stávalo se, že na tento povel vstali dva lidé, ostatní zmizeli a zamíchali se mezi spoutu ostatních zajatců. Tož se ví, strážný začal křičet a na dávat, pak se s tím smířil a po cestě do katalažky popadl potřebný počet jiných zajatců a zahnal je do našeho baráku. Hlavní věc, počet souhlasil. Velká legrace byla, když jsme konečně byli odtransportováni, tak při vyvolávání se přes polovina nehlásila k vyvolávaným jménům a ostatní potom zůstali a byli zapsáni dodatečně. To byli ti zahnaní. Ale to ničevé! Já jsem však, nemohl

využít této metody. Proč? Každý se mezi těmi tisíci ztratil, ale já bych byl viditelný z daleka podle své barevné rubášky s modrou šňůrou kol pasu. A tak dar z N₁ kolepjevky, který mi působil tolik radosti, teď se ukázal pro mne brzdou. Nu, nedalo se nic dělat.

Jinak dny ubíhaly dosti rychle. Přibývalo nových a nových přírůstků v takových dvou týdnech byla všechna místa obsazena. A chodil to různý materiál. Chodili lidé, s nimiž by se člověk štítel stýkat se za bílého dne, tu to však bylo jiné. Jaké stvůry tam také byly, ukáže moje další zkušenost. V táboře byla také umístěna jedna četa České družiny, aby mohla mezi novými zajatci agitovat a získávat je, když ne zřovna do armády, tedy do různých krajanských či zajateckých spolků a pod. Hlavně však šířili znalost odboje a vybízeli zajatce k nenávisti a odboji proti Rakousku a Habsburkům. My jsme byli sice vedle, jak se říká, ale hovořili jsme často o těchto problémech a někteří jsme také přicházeli pomalu k názoru, že je to hanba sedět v klidu v táboru a nepomáhat při dobrém díle. K nenávisti vůči Rakousku nemusel nás nikdo agitovat a lásku k starému Franc Josefu a jeho nástupci Karlíkovi jsme vůbec nikdy neměli. Tak jsme se dohodli, byli jsme asi čtyři a požádali jsme strážného, aby nám zavolal důstojníka od České družiny. Přišel takový malý praporščík - vašk jej v r. 1917 viděl v Žitoměru, jmenoval se Linhart, byl to ruský Čech a říkalo se mu všeobecně "machorka" - podíval se na nás hodně s vysoka - pokud to při jeho postavě bylo možné - a procedil mezi zuby, co jako chceme. Tak jsme mu řekli, že chceme vstoupit do České družiny. Podíval se na nás znovu nějak pohrdlivě a povídá: "Myslíte-li si, že se Česká družina doplňuje z kriminálu, tak se náramně mýlíte." Pak udělal "čelem vzad" a odešel. Zůstali jsme jako opaření. Chápali jsme, že trochu byl v právu, poněvadž jsme skutečně byli v kriminále, ale to se nemohl aspoň zeptat, proč tam jsme? Píši, že jsme zůstali jako opaření, ve skutečnosti to byla hodně studená sprcha na naše nadšení. Nu, zatím se nedalo nic dělat. Kdo však pochopí moje rozhořčení, když jsem potom asi v říjnu dostal z domu dopis, oznamující mně, že jsem byl doma suspendován a plat mám zastaven, poněvadž jsem se dopustil velezrady a vstoupil do české armády, která bojuje po boku ruské armády proti Rakousku. A já zatím jsem se tehdy dřel na velko statku. Také jsem hned si opatřil potvrzení a napsal švédskému vyslanectví v Petrohradě, které tenkrát zastávalo zájmy Rakouska a jeho občanů a hned před vánoce 1916 byla suspenze zrušena. Lámal jsem si hlavu, jak k tomu vůbec mohlo dojít a došel jsem k přesvědčení, že tehdy v Dárnci byl s námi zavřen nějaký rakouský špicl, který podával do Rakouska zprávy - jinak to nebylo možné a také časově se to shodovalo.

Zatím se barák naplnil a došlo k odtransportování. Bylo nám řečeno, že příštího dne vyrazíme. Řekl jsem to Benýškovi, který trávil celé dny u okénka našeho baráku a on řekl, že se bude hledět vloučit do našeho transportu. Zatím však byl náš odjezd odložen o jeden den a Benýšek asi omylem se vloučil do jiného transportu a zmizel. Setkal jsem se s ním až doma. A tak prvního srpna 1916 nás vyvedli po nekonečném počítání a vyvolávání

a pod stráží nás naložili do vagonů, do každého 30 pleňasů a jeden strážný. Byli jsme namačkání až dost, ale přece jen to bylo lepší než v rakouských a vagoněch pro 8 koní nebo pro 40 lidí. Ruské vagony byly širší a hlavně palandy /nary/ usnadňovaly v noci spaní. Ovšem, bylo-li na jedné palandě 8 lidí, muselo se ležet na boku a chtě-li se někdo obrátit na druhý bok, museli se současně s ním otočit všichni ostatní. Ve vlaku jsme stáli v Dárnici do rána. Ráno náš strážný zase po dlouhém sčítání zjistil, že je nás o dva méně. Byli to dva frajeři z Kijevy, kteří vedli v Kijevě blahobytný život a chtěli se k němu zase vrátit. Podhrabali se prostě pod plotem a zmizeli. Toť se ví, strážný dělal náramný rámus, co teď, hrozil nám vším možným nemožným, na dával tak, že probral celou tu bohatou škálu ruských nadávek včetně rugatělstva po, mátušce, ale tím věc nezměnil. Povídám mu, koukej se, já půjdu do tábora a dovedu nějaké jiné dva - chtěl jsem se totiž podívat, nenajdu-li někde Benýška. Strážný s počátku nechtěl, měl strach, že mu také utekne, ale když jsem mu poukázal na to, že nemohu v těch nápadných šatech utéci, dal se říct a pustil mne. Dokonce pustil ještě jednoho, který se také nabídl. Skutečně jsem přivedl dva nové, které jsem přemluvil, aby opustili hladnou Dárnici a jeli s námi někam dál. To by bylo v pořádku, ale ten druhý kamarád přivedl také jednoho. Strážný se chytal za hlavu, co já budu s tím jedním přebytečným dělat! Povídám mu, to máš rezervu, kdyby ještě někdo po cestě utekl. A skutečně, příští noci ještě jeden zmizel - to už jsme celý den jeli - a k velké radosti strážného byl počet akorát. V jiných vagoněch na tom byli hůř...

Vyjeli jsme tedy z Dárnice dne 2.8.1916 a jeli neznámo kam. Jen se povídalo, že jedeme někam na velkostatky na práci. Nám to bylo celkem jedno - hůř než na okopech v poslední době to nikde nemůže být. Jeli jsme napřed severovýchodně do Bachmače, pak jsme se stočili k severo západu a přes Gomel dále k severu. Projeli jsme gubernským městem Mogilevem - to již bylo Bělorusko. Několik stanic severně od Mogileva ve Šklově jsme definitivně zastavili a vystoupili. Bylo nás hodně, kolik, to nevím. Nebyli jsme jen z trestného baráku, doplnili nás normálními zajatci a ne dvojnásobnými, jako jsme byli my. Napřed k nám přišel nějaký ruský felčar t.j. saniták. Měl hrozně divné nápady. Nikdo se nehlásil nemocen, jen jeden a ten si stěžoval na silné k krvavé průjmy - tedy něco podobného na úplavici. Milý felčar mu povídá, že je to z hladu a dal mu velkou okurku, aby si ji snědl, že se má jistě ulevit. Nemocný té rady neposlechl, což nevíme, byl-li ten recept správný či ne.

A pak se celé prostranství přeměnilo v otrokářský trh. Přišli poměščíci / velkostatkáři / jako by utekli z Gogolových "Mrtvých duší" a začali si vybírat. Někteří se spokojili výběráním očima, jiní však zkoušeli svaly na rukách, ohýbali paže a všelike podobné kumšty prováděli. Opravdu, jako trh na otroky - jenom že my jsme byli lacinší. Platili za nás eráru jakýsi minimální poplatek, a nám se zaručili platit denně 20 kopějek, stravovat a šatit. My jsme si dali dohromady takovou partu většinou Moravanů, přidal se k nám také jeden Polák, tak jsme ho také přibráli.

Byli také statkáři, kteří měli speciální přání. Tak na př. jeden sháněl lidi znalé práce s chmelem. To bych nikdy řekl, že tam také pěstují chmel. Lákali mne známí Polda Spurný z Odrlic a Tomáš Netopilů ze Senice, a bych se dal k nim do party, že práce na chmelnici není zlá a že mně jí přiučí, ale zůstal jsem věren své partě, z nichž většina šla s sebou již od počátku zajetí. Pak přišel takový cháňp jako obr, silný a dle prvního pohledu dosti sympatický a hledal 15 "čelověk", kteří se vyznají v zemědělských pracích. Sliboval, že bude dobře krmit, na zimu nové šaty a boty, tak jsme se tedy dali k němu. Měl tam něco podobného na vůz žebřinový bez žebřin, tak jsme si nasedali, statkář jel zvlášť na takovém zvláštním vynálezu, kterému se říká "běgovie drožky". Jsou to v podstatě čtyři kola, vždy dvě a dvě spojená nápravami - zkrátka, jako by je vzal z normálního vozu - a přes tyto nápravy je položena deska obalená do nějaké látky nebo deky. Není to vůbec pérované, sedí se na tom obkročmo a myslím, že to asi vynalezl Adam, když ho vyhnali z ráje. Házelo to člověkem - sedělo se na prkně obkročmo, ale mohlo se s tím jezdit přes meze, příkopy a potoky. Jeli jsme dosti dlouho, místy jsme raději z vozu slezli, zvláště kde byl lesík, nebo aspoň řada stromů podle cesty. Viděli jsme spousty nějakých hřibů pod břízkami, podobaly se hřibům dubovým. Do statku / iměnie / jsme dorazili k večeru a byli ubytováni ve zvláštním domku, který byl právě dostavěn. Měl dvě části - jídelnu a ložnici. Nesmí si ovšem nikdo představovat ložnici co by takovou. Byla to prostě světnice, v ní zadní část pece, která se vytápěla z jídelny a na dvou stranách byly zrobeny palandy, na kterých se spávalo. Moc jsme toho pod sebou neměli, takové ploché slamníčky plněné senem, ale na vojně si člověk ledasčemu zvyknul. V jídelně byl stůl a lavice, kromě toho je dnomístná "postel" pro našeho prikazčika. Byl to trochu málo chytrý chlapík, který nás měl na starosti, dozíral na nás a popoháněl, když se mu zdálo, že bychom se mohli rychleji pohybovat. Říkalo se mu Cernl, je to asi tamější výraz pro Cyrila.

A teď bych se mohl zmínit o nás pleňasích, kteří jsme se tak nahrnuli na nové místo. O sobě psát nemusím, pak tu byl Franta Hulán, jménem i zbraní hulán, někde ze západní Moravy od Kralic a Náměstí nad Oslavou. Doma býval starostou, byl to rozvážný člověk, věrný katolík. Jinak velmi dobrý kamarád, který každému rád vypomohl a stal se bezplatným holičem naší patnáctičlenné skupiny. Jeho soused na baráku i doma v civilu byl Kratochvíl, starší již člověk, povoláním řezník, který také se dobře zapojil do naší party. Dva kamarádi od Skutče, to znamená z nejubožejší tehdy krajiny v Čechách, kde se bída střídala s nouzí a kde se tuze těžko vydělával chléb. Proto uměli různé práce, ketrými si doma přivydělávali. Jmenovali se Němec a Slezák. Němec byl houževnatější, v zimě vyráběl pro statkáře ze smrkových kořenů košíky a nevydržel ani chvíli bez práce. Chudák, na jaře 1917 skočil uhřátý do studené vody, dostal zápal plic, kterému brzy podlehl. Od Přibyslaři tu byl Vašek Nedělka, starší to již a usedlý všeuměl. Doma dělával s tesaři, uměl stolařinu

zedničinu, rozuměl všem zemědělským pracím, zkrátka člověk všeuměb. O něm ostatně ještě dále. Z Humpolce tu byl starý Prokop, který skoro 20 roků prožil v Bulharsku, kde pracoval v textilu, člověk humorný, rád vyprávěl ze života, rád si zazpíval, jen na práci byl trochu choulostivý. Potom tam byl náš Benjaminek, Hradecký, stavební asistent nebo něco podobného - ještě dítě - bývalo mu časem dosti smutno, ale překonal to. Z Kutné Hory Čermák, vyučený obuvník, nadšený pro stroje ševcovské - s nadšením vyprávěl o tom, jaké stroje má Popper v Chrudimi. Druhý švec Litera ze západní Moravy, ale dlouhou dobu pracující ve Vídni horoval zase pro ruční práci, strojová je švindl. Také jsme měli krejčího, Kučera někde od Prostějova - moc šít neuměl a do práce se také nehnal. Byli tam ještě dva Hanáci, jeden někde od Přerova, povoláním hostinský, na jehož jméno se již nedovežu upamatovat, což mne udivuje, poněvadž je to teprve 46 roků od té doby. Druhý byl z Prostějova, jmenoval se Beja, byl u Wichterlů slévačem. Nejraději ze všeho na všechno brblal, v jádře však nebyl špatný člověk a rád vyprávěl o své profesi. Z Kladna Kincl, zrzavý pořízek, celkem nesympatický, jak už takoví zrzouni bývají. A nakonec ten Polák, vyučený kovář, hrající na housle a harmoniku, veselý tanečník, který na dělní večery trávil s vesnickou chasou, hrál jim a bavil je. Říkali jsme mu Michal, jaké měl příjmení, to jsem snad nikdy nevěděl - Tož tak jsem představil všechny ty kamarády, se kterými jsem byl pohromadě skoro 9 měsíců. Tož se ví, že jsme se někdy poškorpili a pohádali, jinak to ani není možné, ale jinak jsme byli celkem dobrá parta - být to dnes, mohli jsme soutěžit o titul. Práci za námi bylo vidět, i když jsme se s počátku museli - aspoň já a někteří jiní - zapracovávat a i když někdo byl až příliš choulostivý na práci.

Poněvadž jsem ve Vojnilech /tak se statek jmenoval/ ztrávil dosti dlouhou dobu, pokusím se jej trochu popsat. Byla to dřevěná budova, ve které byla kuchyně a panské komnaty. Žádné, nádhery tu nebylo ani nějaké uhlazenosti. Statkář, Alexandr Dmitrijev Něsajev byl synem popovým a byl to jedním slovem mamlas. Pijan, násilník, hráč v karty - ale silný chlap, který dovedl v případě potřeby přiložit ruku ke každému dílu. Vyprávěli nám místní obyvatelé, že do našeho příchozu zabil v lese dva mužiky, které přistihl při krádeži dřeva. Jednoho zastřelil, druhého udusil v rukách. Chudák, měl jen asi 6000 ha lesů. 6000 ha luk a 6000 ha orné půdy, musel tedy hledět, aby ani jedná suchá větvička se nedostala k mužikům. A všechno mu prošlo. Byla to carská doba, poměščík dodával armádě dříví a lisované seno, měl všude známosti a co takový mužík - těch se narodí dost a dost. Jeho žena taková unuděná panička, která neměla nic na práci a do všeho strkala nos. Ta měla zase chudák starosti, aby někdo si nevzal větší kus chleba nebo kousek slaniny - to se ovšem netýkalo nás. Měli kluka, vypiplaného mazánka k ničemu a na nic. Také tam byla ještě bárinova matka, která nám při každé příležitosti se snažila vštěpovat, jakým dobrodincem pro nás je její syn - nu popova manželka. To bylo tedy všechno panské semejstvo. Mnohem nakloněnější nám byli ostatní

obyvatelé panského domu, to ovšem byli tvorové služební. Hlavní klíčnice měla ráda jako své syny a hleděla nám sem tam leccos podstrčit. A ostatní se s námi brzy spřátelili, je to taková solidarita pracujících.

U hlavní budovy byla sýpka, a pod ní komora na maso a jiné potraviny. Před těmito budovami bylo několik neošetřovaných pačesatých stromů, což mělo asi představovat park. Za ním byla konírna pro ušlechtilé koně. Byli to 3 hřebci a 4 klisny dobré krve. Dole byl náš baráček a naproti němu bývalá vinopalna. Do války totiž se ve dvoře pálil lín, za války byla výroba všude zastavena, ale sklad byl plný zaplombovaných nádob s líhem. Nevím, jak to bylo možné, ale statkář měl zásobu líhovin a čistého líhu hodně velikou, nějak to už provedl. Abych, když už jsem u toho líhovaru, se mnil o dalších událostech, týkajících se líhu. Bylo to v zimě, chodili jsme do lesa kácet stromy, nechal jednoho dne statkář tři naše kamarády doma. Povídal mně - já jsem to tiž dosti často po večerech chořoval k němu a vedl mu takové primitivní účetnictví - že přijede komise z Mógileva a že budou plnit cisterny líhem a ty se budou potom odvážet do státního skladu v Mógilevě. Kdybych dal k tomu naše ruské lidi, ožerou se a nechají práce. Tak tedy na to šli naši. Když jsme se večer vrátili z lesa, byli jsme překvapeni: kde která nádoba, vědra, naše vojenské láhve, sklenice i misky, všechno plné líhu. Jak jste to provedli, a nač tolik líhu? Inu, za pět minut byl ten ouřada, který to přečrpávání měl řídit a kontrolovat, byl totálně ožralý, lehl do kouta a spal. Tak jsme honem nosili lín k nám, abychom měli něco do čaje - povídali kamarádi. Nu, dobrá. Na druhý den mi povídá statkář: Povezou lín do Mógileva, pojeděš s sebou v sánkách s upravljajuščím t.j. správcem. Mým úkolem bylo dávat pozor, aby při zpáteční cestě nezajeli mužíci někam k studni, nevypláchli cisterny vodou a nevyplili. Bylo mi to divné a povídám "A vám, kako je dělo" - jako, co je mu po tom, že mu to přece neškodí. Tož mne vyvedl z omylu. Když se taková cisterna vypláchne vodou, klesne procento líhu potom asi 0,2% a poněvadž se lín neplatí dle množství nýbrž dle stupňů, je to pro něho ztráta. Před odjezdem jsem byl pozván i s mužíky do kuchyně pro čeládku a tam dávali každému čtvrtěčku nějaké kořalky. Bylo mi to k smíchu, mužíci, v ruce kousek chleba, vždy se pokřižovali, potom shtli obsah skleničky a honem kousek chleba. To já jsem byl jinší kabrňák. Bez pokřižování, bez chleba jsem vrazil do sebe ten nápoj, ale v tom jsem strnul. Jakoby mi někdo nalil do úst žhavého železa a po bradě jakoby mi stekla vařící voda. Teď jsem teprve pochopil, že to byl čistý 96 % lín. Chvíli, jsme lapal po vzduchu k nemalému gaudiu přítomných, kteří si asi povídali, že ti austriaci jsou přec jen nevzdělaný národ. Později jsme si však všichni zvykli na nějaký lok čistého líhu a brávali s sebou, když jsme jezdili do Mógileva. Ostatně zvykne se na horší věci než na čistý lín.

Tak to byla odbočka. Pokračujme dále. Pod líhovarem byl rybník, z něhož odtékal potůček pod naším baráčkem. Potůček a rybník oddělovaly hospodářské budovy - byla to veliká stodola, veliká konírna pro tažné koně --těh

Bylo jich šedesát v kruhové stáji. Potom dva veliké kravíny a ještě jiné pe-
mocné budovy, kolny a pod. Blízko stodoly bylo veliké zbořeníště. Kdysi tam
stály veliké dřevěné kolny, věkem a nepohodou se zřítily. A jak spadly, tak
také zůstaly. Byl to zvláštní pohled: stěny sbité a různě vzpříčené, některé
v poloze vodorovné, jiné týčící se ještě do vrchu - a to všechno tvořilo zme-
změt v rozloze asi 1/2 měřice. Tam byla nepřeborná zásoba hřebíků - ty to-
tiž tehdy nebyly k dostání a, když jsme na něco potřebovali hřebíky, poslal
nás statkář prostě do tohoto zbořeníště, abychom si hřebíky "vydožovali".
Jak jsem již uvedl, ke statku Vojnily patřily orszáhlé plochy orné půdy, le-
sa i luk. To vše bylo rozděleno u dvou dvorů, Vojnil a jméno toho druhého
jsem již zapomněl. Orná půda byla celkem dobré bonity, luka byly zanedbána,
samý dolík, samý kopeček - nebyly totiž krtiny a mraveniště vůbec rozhrabo-
vány - zato lesy byly nádherné, buďto smrk s břízami, nebo samé listnáče, z
nichž na močálech vynikaly obrovské osiky, jinde prastaré překrásné duby.
Statkář ničil lesy způsobem zrovna vandalským, kácel jen vzrostlé stromy
bez ohledu na to, kolik podrostu kácením se zničí a zmrzačí. Z dubů se děla-
la hlavně kola k povozům, tam se totiž kola řokovávala a jezdilo se jen po
dřevě. Také nebyly jednotlivé díly t. zv. loukotě jako u nás, nýbrž byla kola
z jednoho kusu. Dělalí to celkem hodně primitivně, tak to asi dělal už praotec
Čech, když k nám přitáhl. To se vysekala z dubu po délce lať potřebné tloušť-
ky, pořádně napařila resp. vyvařila a pak se ohnula kolem vysekané formy z
pařezu. Ohýbání se dělo koňmo a samozřejmě nešlo rychle. Pak se jen dřevo ne-
chalo vyschnout a kolo bylo hotovo - celkem podobná procedura, jako když se
u hole ohýbá rukojeť. Pak se vložily osy a jezdilo se. Časem spoj povolil a
kolo bylo trochu na šišato, což působilo velice příjemně, seděl-li člověk na
voze. Jeden celý rozsáhlý les byl čistě dubový a to byly takové krásné duby
jaké jsem dosud neviděl. Doufejme, že statkář nestačil všechny pokácet a že
po revoluci již na to ani neměl času.

Blízko statku byla vesnička také Vojnily. Byla to malá děrevuška a
lidé v ní také takoví malí, ušlápnutí. Není divu, měli-li takového souseda. Ta-
ké možná to bylo tím, že veškeří mladí lidé byli na frontě a doma zůstali-
jen starci, kteří jsou vždy konservativní, nebo hlupáci, kterým je vše jedno.
Gramotných lidí mezi nimi nebylo a jedinou radostí jejich ubohého života
bylo, mohli-li se někdy opít a protože jen bárin měl tu možnost dát jim ně-
kdy loknout něco ostrého, tož byl u nich svatý, třebaš v podvědomí cítili k
němu nenávisť, nenávisť prostáka k výše postavenému, nenávisť hladného k na-
sycenému. Ale báli se bárin a to on potřeboval. Když potřeboval povozy, sta-
čilo jen poručit, mužáci nechali práce a už se hrnuli do dvora. - V neděli e-
se dospělí shromažďovali v krčmě, muži i ženy. Ale nepili tam, nebylo co. A ty
tak si tam koupili semička, t. j. pražené slunečnice, louskali je a při tom k
klebetili. Úžasná byla jejich dovednost v tom louskání. Prostě házeli do
úst semena, rozkousali je, jáderka polykali a slupky vyplivovali. Samozřejmě

mužikám se slůpky zachycovaly ve vousech, každý totiž nosil neupravený pivous a to vypadalo náramně krásně. K večeru byla podlaha pokryta na 2-3 cm vrstvou slupek. Mládež večer "hulala" t.j. scházeli se v některém domě, kde byla trochu prostornější světnice, zpívali a tančili. A tu byl náš Michal k nezaplacení: hrával na housle, uměl všechno: kozáčka, padekátr, padespřaň, vanet step, tustep - takové tance se tam totiž tančily. Michal si přinášel bohaté výslužky z těchto besed. Byl jsem také asi dvakrát se podívat na ty "večeřáčky". nebylo to nic zvláštního. - Abych nezapomněl, muži měli ještě jednu příležitost se opojit, ale bylo to dle jejich úsudku slabé a drahé. Nedaleko Vojnil, snad asi 6-7 km bydlel jeden Latyš, však byl příbuzný s naším správcem, a ten vařil pivo. Ale nebylo to obyčejné pivo ze sladua chmele - dával do něho durman, po rusku durnopijan a tím způsobem vyrobil nápoj, který působil omamně. Věřen zásadě, že má člověk všechno zkusit, zašel jsem také jednou s některými z našich k tomuto Latyšovi na pivo. Neopilo nás, ale hlava nás bolela aspoň dva dny. Co všechno lidé dovedou vypít, jen aby aspoň na chvíli zapomněli na svůj nešťastný úděl. - Jako charakteristiku k úrovni tamějších tehdejších mužiků uvádím toto: v roce 1917 po únorové revoluci se počaly tvořit na vesnicích t.zv. komitety bédnoty /výbory chudiny/, které měly připravit převzetí půdy statkářské do ruk malozemědělců. A ve Vojnilech se také takový komitét ustavil. Předsedou si zvolili statkáře ... Toť se ví, že po příchodu vojáků z fronty se situace podstatně změnila - to jsem již však ve Vojnilech nebyl. Jak mi později psal Hulán, přepadli jednou v noci utečenci z fronty statek, měli však málo pušek a tak se jim statkář se svojí čeledí ubránili. Jak bylo dál, nevím, doufám však, že snad statkáře oběsili protože si to náramně zaslouhoval... Kromě usedlíků byli tenkrát také ve vesnici běženci, to jest uprchlíci z míst zabraných německým nebo rakouským vojskem. Byli to lidé z Ukrajiny, kteří byli úředně ubytováni ve Vojnilech a pracovali víc nuceně než dobrovolně na statku. Co jim také zbývalo, kdo by je krmil. Tito byli snad o malý stupínek duševně výš než domácí a také s námi se velice dobře snášeli. poněvadž měli skoro stejný osud jako my - bez práva, v cizině, jako na nucené práci. Scházívali jsme se někdy o nedělích neb svátcích, vyprávěli a zpívali. Oni zpívali nám a my jim. Měli jsme totiž pěvecký kroužek, byl jsem dirigentem, pokud se tomu tak dá říci. Ještě dnes pamatují, jak nás jednou překvapilo. když jsme zpívali trochu rozpustilou písničku "Tam v Čechách klášter si postavíme" s tím refrainem "Orationibus", jak najednou běženci povstali, smekli čapky a stáli v pozoru. Jeden z nich povídá: "Vot, jichnich cerkovnaja" a my právě zpívali "Umřela jeptiška, už ji vezou strakatou kobyloou bílou kozou" Inu, stane se leccos. S těmito běženci jsme také často chodívali na práci, čili do roboty.

A to bych teď mohl napsat něco o té práci. Když jsme přišli do Vojnil byli tam kromě běženců ještě také vojáci, dvě roty jich byly. Byli dáni z fronty a oddech a poněvadž statkář dodával eráru seno, byli mu dáni k dispozici. Samí statní lidé a když tak za hlučného zpěvu a hvízdání s kosami na

ramenech se nesli širokými proudy v zapadajícím slunečku, ~~to~~ měl před sebou vidinu zástupů dávných kozáků ovšem ne s kosami, ale s píkami - nějak nejasně se pamatuji, že jsem podobný obraz kdysi viděl a to od ruského malíře, jen že nevím kterého. K nám se chovali přátelsky, vyptávali se, jak u nás žijeme a na mnohé hodně choulostivé věci. To je ten prostý ruský lid, který si nedává ubrousek před ústa a vyvalí všechno tak, jak si to myslí. Nepracovali jsme s nimi na jedné louce, napřed jsme byli sami na zaučení. Dostali jsme kosy, nad kterými naši zkušenější sekáči kroutili hlavami. Hole u nich z vrbových větví, lehké, ručky jen jedna, posunovací, aby si ji každý mohl přizpůsobit ke své postavě, kosa sama poněkud kratší než u nás. Já to sice nemohu tvrdit ze zkušenosti, ale vím to od našich znalců. Někteří dokonce si udělali sami kosisko se dvěma ručkami, jak je to zvykem u nás - ale brzy uznali, že ten ruský patent je v daných poměrech přec jen lepší. Louky totiž byly hrbolaté, samý dolík, samá zmolka, zastaralé travou obrostlé krtiny a to ses, panečku, nemohl tuze ze široka rozmáchnouti. Co pak já, pro mne bylo všechno nové, nepamatuji se ani, že bych byl doma někdy držel kosu v ruce. A tak jsem si dal vysvětlit, kterou stranou se vlastně seče a dal se s vervou do toho. Vypadalo to za mnou jako při melioraci: všechny pahrbky srovnány, ale tráva bohužel neposečená. Marně mi Hulán ukazoval, jak ten instrument držet, abych stále špičkou neryl do země, pak mi to ukazoval i bárin, který za námi dojížděl na těch běgových drožkách - ne a ne, nešlo to. Dva dny jsem takto vlastně palouk podmítal a když už všichni nade mnou dělali kříž, že to nepůjde, najednou ~~te~~ třetí den se mně to podařilo. A pak už to šlo. Oddechl jsem si - však mi Hulán potom povídal, že už nade mnou zoufal, takového nešiku prý dosud neviděl. Ale to nic, hlavně, že to teď už šlo. A teď se seklo každý den od slunce východu do slunce západu a den byl dlouhý... Ale záda nebolela a sám jsem měl radost, jak mi práce ubývá. S menšími přestávkami jsme sekli až do zámru. Ženy, stále zaměstnankyně ve dvoře, manželky běženců a ženy z vesnice zatím sušily a skládaly do kopek. ~~Někdy~~ Někdy jsme jim pomáhali a to bylo veselo - samý zpěv a veselí. Naši odsuzovali způsob, jakým stloukali suché seno do takových plástů, které kladli vedle sebe a na sebe, když dělali kopky. Je to pravda, každý lísteček se orážel a zůstávaly jen holé lodyhy. Což u sena to ani tak nevadilo, ale když jsem to viděl tak dělali také u jetele / má takový kezkýnázev německo-ruský "klever" / - , pak jsem sám uznal, že opravdu to nejcennější zůstane na poli. Z kopek se potom suché a vypařené seno skládalo do "oborodů" to jest do takových kolen čtvercového základu s pohyblivou střechou, která se posunovala do výše dle potřeby. Stejně ~~oborodky~~ bývaly také na bývalé Podkarpatské Rusi. Tam zůstalo seno už na stálo a když bylo potřebí, přivezla se fůra domů - to bylo většinou až v zimě, poněvadž, pokud to šlo, pásal se všechen dobytek ~~menku~~, vyjma ušlechtilých koní. V zimě jsme také velkou část tohoto sena lisovali. To byla mechanisace. Představte si takový truhlík na podstavci, u něhož se daly boční stěny a vrchní odklopit, dolní pak posunovat. Do tohoto "jaščiku" se našlapalo seno,

to ovšem byly boční stěny pevně přitaženy, pak se přiklopilo a přitáhlo víko a pomocí páky a ozubených koleček se dolní dno posunovalo do výše a tím se seno slisovalo. Šlo to dobře, ačkoliv, když už bylo lisování skoro hotovo, muselo se pořádně přitlačit. Pak se odklopily boční stěny, drážkami v horním a dolním víku se prostrčil drát, stáhl, odklopil se vrch a vyvalil se balík. Měli jsme dvě taková monstra. jedno na balíky váhy 3 puďy, t.j. 48 kg, druhé na pětipuďové to jest osmdesátikilové. A řeknu vám, že se to ani nezdá tak těžké, jak to ve skutečnosti je. Nejvíc jsme to poznali, když jsme rovnali balíky do vysokých pyramid pod kolny. A pak ještě víc, když o velikonocích při náhlém tání vnikla do těch kolen voda a my museli narychlo balíky tahat ven a na sluníčko. - Stejně se lisoval oves, sečený a sušený v mléčné zralosti. V zimě jsme se s klisy stěhovali do druhého dvora, kde jsme asi 2 týdny také lisovali. Sečení bylo také přerušeno mlácením, při němž jsme vpomáhali jak u stroje, tak na stohu a já jsem dostal zvláštní "švindl" - vynášet pytle s obilím na sýpku. Tož to nebyla práce pro lidi - protože v Rusku mají pytle jako u nás slamníky a domnívají se, že musí je plnit až po vrch. A když takový pytel vážil průměrně něco přes metrák a musel jsem jej na zádech nosit po strmých schodkách na sýpku, kde byly ještě ke všemu udělány přehraďy přes metr vysoké, což to jsem se opravdu zapotil. Ale vydržel jsem to, poněvadž byla vždy přestávka, než dovezli další dávku. Když jsme měli vymláčeno a celá sýpka byla plná do výše asi 1 1/4 metru, napadlo našemu bárinovi, abychom přeměřili, kolik obilí tam vlastně má. Dal nám takovou dřevěnou nádobu připomínající máselnici, tu jsme měli, naplnit, zvážit a pak jen spočítat, kolikrát se nádoba dá naplnit a vypočítat váhu. Nevypadal bárin zrovna hloupě, ale jak si toto představoval, to nevím. Kam jsme měli obilí od sypávat, když všechno bylo zaplněno... Ale úkol jsme splnili dokonale. Zrovnanali jsme obilí do roviny, změřili výšku a plochu, vypočetli kubaturu a když jsme věděli /já ne, to Nedělka, který dělal tehdy se mnou/, že 1 hl pšenice váží přibližně 80 kg, pak to byla snadná úloha. Byli jsme hotovi asi za půl hodiny, ale na sýpce jsme se povalovali celý den.... Na sečení měl statkář samovazač od fy Mac Cormick z Ameriky, takový silný stroj. Bárin si stěžoval že je se strojem velká reže, plátno každoročně se musí obnovovat a pod. Tomu jsme se divili, ale divit jsme se přestali, když jsme viděli, jak po posledním sečení zůstal samovazač na poli, kde krásně zapadl sněhem a čekal na teplé jarní slunečko. Možná, že tam odtud si vzali vzor některých mechanisatori našich JZD.

Také jsme pomáhali při vyorávání brambor. Také tehdy měl statkář již vyorávač, jak se mu u nás říká "čert". Stroj opět těžký, také od fy Mac Cormick a týhli jej tři hřebci a pět jiných obyčejných koní. Ujíždělo se tryskem a poněvadž u stroje chyběla mřížka, která měla brambory zachytávat, lítaly tyto na 20 kroků do šířky a ubozí pleňasi nestačili se za nimi honit. Ostatně u tohoto zaměstnání jsem byl jen první den. Pak nám s Nedělkou

přidělena práce doma, krechtovali jsme brambory. Nebylo toho shonu po celý den, ale zato jsme dělali ještě aspoň hodinu po té, když už ostatní seděli doma. Bramborů byla náramná úroda - snad to bylo tím, že byly sázeny čtvercově hnízdovým způsobem, což není - jak patrně - žádná nová metoda. Nebylo ovšem strojů, ale bylo dost lidí. Tož se narýsovaly markérem taženým jedním koníkem čáry, pak druhé napříč a do průsečíků se motyčkou udělala jamka a do té se hodily dvě - tři menší brambory. Při proorávání se oboraly řádky podél a napříč, takže každý trs byl osamocen a měl dostatek půdy. A jak povídám, úroda bohatá. Když už jsem u těch brambor, bylo to k jaru a bárin měl asi málo peněz, tak si pozval kupce z Mogileva a prodal mu několik krechtů Já jsem měl dozírat. Vyrukovala opět ta masnicovitá nádoba, naplnila se a odvážila. Já jsem potom jen dělal čárky a počítel, kolik brambor bylo odebráno. Kupec měl s sebou několik povozů a několik ženských i mužských pracovníků. Když už byl hotov, zaplatil bárinovi ujednanou cenu a chystal se k odjezdu. Ale chyba lávky. Bárin se náramně posilnil, po česku se tomu říká "ožral se, jak se patří" a teď nechtěl kupce s povozy pustit, že mu musí doplatit. Kupec se bránil, tak ho bárin stloukl, až zůstal ležet, s vozy se muselo zajet ke sklepu, brambory se vysypaly a lidi i s prázdnými vozy a s kupcem, který se pomalu probouzel, vyhnal ze dvora. Jak to dopadlo, nevím, ale nevím o tom, že by byl někdo přijel věc do dvora vyšetřovat a že by z toho měl statkář nějaké nepříjemnosti...

V zimě jsme káceli v lese stromy. Byl to les smíšený, smrky a mezi nimi nějaké břízy, Tak ty břízy jsme káceli, řezali na aršínová polena a skládali do sáhů. Práce šla dobře. Břízy v lese byly rovné a krásně se daly rozštípnout na dvě poloviny, zvláště, když pak byly úplně promrzlé. Udělali jsme si oheň a dařilo se nám celkem slušně. Jenom někdy se břízka zavěsila na smrk a nechtěla dolů. Tož jsme zkoušeli ji srazit jinoubřízou, kterou jsme na ni svalili. Někdy se to povedlo, někdy ne. Tak jsme svalovali ještě další břízy a když to nepomohlo, pak se muselo přikročit k radikálnímu ale nebezpečnému podniku - totiž svalit smrk, na kterém všechny ty břízy visely. Tu bylo potřeba trochu opatrnosti. Seknout do smrku a dávat pozor, co dělá. Jakmile zapraskal, tož honem pryč. Bylo to dosti nebezpečné, ale nestalo se nikomu nic. Také jsem to provozoval, dnes ovšem bych si na to netroufl, ani kdybych měl koleno v pořádku. Horší bylo, když jsme potom káceli veliké o samotě stojící břízy na palouku. To byly praví obři - taková bříza měl oděnek v průměru až půldruha metru, dřevo kroucené těžko štípatelné. Tu jsme hřešili, dávali jsme do spodu hranice celé těžké klády, jen abychom je nemuseli kolit. Ale je známo, že každé lajdáctví se vymstí. A to jsme poznali, když jsme později vozili dříví do Mogileva, když sis tak zajel pro dříví do lesa klást fůru a byls sám, to byla, pane, radost, když jsi musel takovou kládu sám na véz nakládat. Tož to byla další práce v zimě, vozit dříví do Mogileva pro vojsko i pro úřady. V lese jsme měli takové stálé party o 4 třech lidech, dva s pilou, jeden se sekerou. V naší partě to byl se mnou Hradecký u pily a Beja u sekery. Ten vždy strom podsekl, my jej svalili, on nám

odměřil dílky a my kmen pořezali - ovšem ještě dříve musel Beja osekát větve. Polena srovnával Beja do hranic, v čemž jsme mu před ukončením práce pomohli. Hleděli jsme, abychom se prací nepotrhlali, ale zas abychom se ne vystavovali zbytečnému šikanování - zkrátka, udělali jsme práce dost. Všechny vršky a větve jsme spálili. To jsem nikdy nevěděl, jak krásnéhoří syrová bříza! O vánocích jsme si s Hradeckým postavili celý krásný vršek co by vánoční stromek do ohně - bylo to krásné, chudál Hradecký slzel a vzpomínal na domov. Já také vzpomínal, ale byl jsem tehdy hodně tvrdý, tož slzičky žádné.... Jiná zimní práce byla dovoz dříví a potom také líhu do Mogileva. Byla to tuze hezká projížďka. Do M^ogileva bylo totiž 35 verst, na zpět druhých 35 verst, teď skládání, krmení koní - není tedy divu, že jsme vyjížděli dlouho před východem slunce a vraceli se dlouho po západu. Jezdilo se ve vozech, na jaké jsme zvyklí z domu - to až na jaře, v zimě na sáních ruského typu. Tam se jelo zvolna, zpět se ujíždělo až na nějakých 5 verst, kdy bylo potřeba seskočit se sání a pořádně si podupat, aby nakonec ještě člověk nezmrzl. Zimy tam bývaly totiž velice pěkné a na sáních nebylo ničeho, kam by se mohly nohy zastrčit. Tak tedy těch 5 verst jsme podupávali a šli pěšky, ale museli jsme dávat pozor na prvního - jakmile sedl a první koně se rozjeli, bylo nutno honem naskákat do sání, poněvadž automaticky všechny koně se dali do klusu. Také se mně jednou stalo, že se moje sáně přede mnou jen mihly a já byl rád, že jsem vskočil na cizí sáně. Koně byli zvyklí jet v řadě za sebou, tak se nic nestalo. Koně jsme měli ubohé - vyhublé a vyzáblé, což nebylo divu při tom krmení. U nás doma by byli koně již dávno zhynuli. Já jsem měl přidělenou páru koní, jmenovali se Hajdamák a Stanovij - celá pára měla dohromady jedno oko, ale šlo to. Když jsme přijeli domů - bývalo to kolem 10. hod. večer, nachystal ten z našich, kdo měl koně na starosti, do koryt u rybníka vody a tak jsme uhrádě koně napájeli ledovou vodou. Pak jsme je zavedli do konírny okrouhlého cirkusovitého tvaru, kde hnůj byl zmrzlý, dalo se koňům po lopatce zmrzlých brambor a dobrou noc. Ráno se zas jelo do lesa nakládat dříví a příští den zase do M^ogileva. Jednou jsem jel do M^ogileva v pánských saních s bárinem. Zapřáhl ušlechtilého hřebce a jelo se. Tak jsem ještě v životě nejel a asi již nikdy nepojedu. Bárin jenom se nahýbal a řval na koně a když se ukázal někdo vpředu, řval až uši zaléhaly "Davaj dorogu". A protože byl v celém okolí znám pro svoji neurvalost, každý z dálky už uhýbal. Dojeli jsme do M^ogileva za jednu a půl hodiny. Pak jsem ve městě dvě hodiny koně prováděl, když jsem jej napřed pořádně vytřel slámenými věchty. - Když jsme jezdívali my, tak nám nikdo nevyhýbal, ba často museli jsme sami se vyhýbat a to hodně rychle. Byla to hlavní silnice z M^oskvy do M^ogileva, v M^ogilevě byl hlavní štáb a v něm býval vrchní velitel armády car Mikuláš II. Proto co chvíli jezdila pošta. Měli zapřaženo 8 koní vedle sebe a to je samozřejmě, že zabrali skoro celou silnici, třebaš byla hodně široká. A tak bylo-li slyšet z daleka za námi práskání bičů a celou symfonii zvonků, tož honem, ale honem do bezpečí,

jinak nagajkou přes záda. Sami bychom to ani nebyli věděli, ale mužáci, kteří s námi také dříví vozili, ti nám to pověděli. A tak nepomohlo nic, honem přes příkopu se silnice. Rozsypalo-li se dříví, tvoje viny, měl jsi, je dobře naložit, a pořádně stáhnout provazem. Druhé nebezpečí bývalo, když jsme měli potkat sněhový pluh. Ten zabíral také celou šířku silnice, policajti chytali v městě vyjíždějící mužáky, koně zapřahali do pluhu, mužáci uvázali sáně vzadu, stáli na nich a křikem pobízeli koně k letu. To bylo také potřebí honem a honem přes příkopu

Na jaře jsme stále ještě vozili, lisovali a také ~~kyčali~~ vyváželi hnůj. Po celou zimu se hnůj nekydal, takže na jaře byla ve chlívě vrstva asi půldruha metru dobře uleženého hnoje. Možná, že nechávali hnůj proto, že pařením se tvořilo teplo, možná z pohodlnosti, čert ví - nikdo to ani nevěděl. Dělal se to tak odjakživa. Ostatně u nás to teď také zavádí v JZD jakou trvalou podstýlku. S dobyt看 jsme neměli co dělat, to byla ženská práce, jen vždy za čas jsme museli upravit stání krav - to byla mužská práce. Krávy byly totiž uvázány u takového dubového stolu, pokraji byly dvě koryta a v prostředku žebřinky, do nich se zakládalo seno. Do koryt se dávala voda a jadrné krmivo - to byly normálně brambory. Když se každodenně stlalo, tak se stále zvyšovalo postavení krav, ale stůl - či jak tomu říkali "Jaščík" - slovem jaščík označovali všechno, co mělo aspoň nějakou vzdálenou podobu se skřínkou, poštovní schránka byla jaščík, ale tohleto předpotopní monstrum byl také jaščík - tak tedy ten stůl jakoby zarůstal do hnoje a krávy stály o hodně výš. Tak bylo potřebá silnými sochory pozvednout stůl a díry od noh vyplnit hnojem či slámou a pořádně utlouct, aby za se stůl stál normálně. A řeknu vám, že to byla setsakramentská dřina s tím nešťastným jaščíkem - dubové fošny, délka asi 5 m, šířka 2 - 3 m, to byla, panečku, nějaká váha. A na jaře to vavážení resp. nakládání hnoje, to také nebyla maličkost. Sláma neřezaná, poměrně dosti dlouhá, to se to špatně tahalo... Hnůj se vozil pod brambory. Mužáci ovšem měli strach hnojit pole, tak hnojem spravovali cesty nebo jej vyváželi na říčku, aby odplul na jaře s ledem...

Kromě těchto prací normálních měl jsem já ještě některé speciální. Po ve čerech - asi jednou týdně - jsem chodil k bárinovi přepisovat mu účty a počítat různé věci. To trvalo vždycky asi 3 hodiny, dostal jsem z a to "panskou" večeři, dvě-tři skleničky likéru a pár dobrých cigaret. Bylo to vykořisťování, raději bych si byl po celodenní práci odpočinul, ale nedalo se nic dělat. Jednou také bárin prodal jednomu židovskému obchodníkovi 2000 smrků ve velikém lese a to dle kupcova výběru. Bylo třeba stromy očíslovat. Povídá bárin, pošlu tam prikzčíka, to nejde, je negramotný, pošlu tam správce, je žid, domluví se se židem a ošidí mne - tak tam tedy poslal mne. Trvalo to celý týden, vždycky ráno jsem šel ke klíčnici, dostal jsem kus chleba kus slaniny na celý den, pak jsem si za přáhl "Cikánku" do saní a jel. Byly to asi 4 versty. Tam již čekal hajný a kupec. Brádili jsme se sněhemv hustém lese a židáček pátral jen po pěkných smrcích. Platil za kus 3 ruble, tak jsem počítal, že na jednom kuse měl aspoň 5 rublů zisku. Když si konečně strom vybral, hajný na něm vysekl lysku a já jsem to očísloval takovým numerátorem, jakého se u nás také užívá. Když jsme poprvé pro

šli celý les, bylo vybráno jen 600 stromů. Tak jsme celý les prošli několikrát. Nakonec mi kupec - mluvil na mne hodně německy - navrhl, aby mně ještě nějaké stromy oklepl. že hajný tomu stejně nerozumí a pro něho ta cena 3 ruble za kus je prý ztrátová. Je to nenasytnost. Ale poněvadž jsem se s kupcem domlouval, že by mne eventuelně vzal na vor s sebou a zavezl do Kijeva, tak jsem mu vyhověl a uřídil mu ještě 20 stromů po 1 1/2 rublu a nic jsem si z toho nedělal. Pak jsem ale upustil od myšlenky jet na voru do Kijeva, čert ví, co by se mohlo po cestě stát a lépe je klidně na dvoře pracovat než dobrodružně v Dněpru utonout...

Tak to by tak byly asi všechny práce, které jsem ve Vojnilech prováděl. Samozřejmě byly tu také jiné práce příležitostné, pomoc v kuchyni - to jest štípání dříví, odvoz obilí do mlýna a mletí aj. V neděli to jsme měli volno, ale já jsem jezdil na poštu, bylo to 10 verst do Golení, tehdy totiž, chtěl-li jsi mít poštu, musels pro ni, ona za tebou nepřišla. A já jsem dostával z domů dopisy a peníze, předplatil jsem si orgán kadetů Ruskoje slovo - časopis hodně příbuzný našim Národním listům a tak jsem vždy v neděli dostal 6 čísel za celý týden. Přišly-li peníze, to nepřed se musela podepsat stvrzenka a na druhý týden byly teprve peníze. A tož jsem celkem rád vždy v neděli ráno "osedlal" komoně, to jest přehodil přes něj deku, pak se na něj vyškrábal a podoběn jsa nějakému Sancho Panzovi jsem se hnál závratnou rychlostí aspoň 6/7 verst za hodinu na poštu. Tam jsem si povykládal s mžíky z celé volosti, kteří se tam každou neděli scházeli a zas domů. V zimě to tak nešlo, tož jsem si zapřahal do sání, klekl si na ně a nohy zabořil do hrachoviny - ruský recept - a šlo to. Ovšem ta jízda koňmo byla rytířštější až na to, že naši koně měli tuze ostrý hřbet ...

A teď pár slov o stravě. Když jsme přišli na statek, byli jsme hodně vyhládlí a protože statkář uměl dobře kalkulovat, snažil se nás napřed trochu vykrmit. Dostávali jsme ráno obyčejně bramborovou polévku, řádně omaštěnou a chleba. Abych nezapomněl, chleba nám patřilo také 3 funty, ale dostávali jsme chleba, kolik jsme spoteřebovali. Vzali jsme si od klíčnice pecen a když jsme jej spotřebovali, tož druhý a dál beze všehoomezení. Někteří si brávali ještě kus chleba do práce s sebou. V poledne byl boršč s kusem rozetřeného masa vepřového nebo v zime to byly ščí, dobrá zelná polévka. Pak kaše, normálně prosná. Večer mléko, maštěné brambory. Tedy nebylo to nijak zlé. Jenomže se jakost stravy postupně zhoršovala, až jsme měli jakýsi základ a na vykrmení nás přece statkář nebral. Tak polévka byla čím dál tím mášněná, v boršču už také se nevyskytovaly kousky masa nýbrž nad ním se jen vznášely vzdechy zabitých prasat, mléko večer odstředěné a brambory nemaštěné. Tož to se nám nějak málo líbilo a hleděli jsme ten jídelníček něčím zpestit. Náhoda nám pomohla: Do lesa nám oběd vždycky vozili a my jsme si domů posílali skácené suché smrčky, abychom měli čím topit. Oběd vozil vždy jeden z našich. S ním vždycky přibíhali krásní tři psi, kteří k nám nějak přilnuli a opláceli příchylností za příchylnost. Jednou jsem s Kinálem podřezá-

val takový silnější suchár, ten spalil do hustého podrostu, odkud se ozvalo bolestné vytí. Jeden pes se tam totiž probíhal, my jej neviděli a strom mu přerazil páteř. Jak se říká, raději bych byl držel pár facek, ale stalo se a nedalo se to odčinit. Když jsme to sdělili bárinovi, jenom mávl rukou - neměl tam lízt. A co s ním? Nechte jej v lese, však jej vlci sežerou. A proč vlci, když to můžeme bát my? A tak se maso nastěhovalo - ovšem hodně potajmu - do našeho baráku a byla hostina. Nebylo by to bývalo možné, kdyby tam byl pí Cerul - ale na štěstí si v horlivosti, s jakou nám chtěl ukázat, jak se dá úsilovněji pracovat, rozštípl češku v koleně, odvezli ho se strašným nárkem do bolnice a my jsme měli chalupu volnou. Fajn to bylo a od té doby vím, že je dobrý pes na pepři. Ale jeden pes a 15 lidí, to se špatně srovnává. Tak te dy naši odborní lodci Kučera a ten hosinský od Přerova přilákali z vesnice ještě dva psy a ti také zmizeli v našich žaludcích. Ale to všechno bylo málo. Tož přemlouvali Hulána, který měl na starosti jednoletá hřibata, kdyby si tak nějaké to hřibě dobře vykrmené zlomilo nohu, nu, co by Ti to udělalo. Ale Hulán s počátku byl tuze nedoslýchavý - ani se mu nedivím, hřibata byla pěk ná a hospodář a při tom ještě na vojně hulán - a teď úmyslně takové zvíře zabít .. to opravdu bylo tuze těžké. Nakonec si však dal říct a při napájení u rybníka si jedno, hřibě zlomilo skutečně nohu. Běželi k bárinovi, co teď Bárin jim prostě půjčil pistoli, ať hřibě zastřelí, káži si mohou stáhnout a prodat a stažené hřibě ať odvléknou za stodolu, však je vlci najdou. Splněno ovšem s tím rozdílem, že nejlepší kusy masa vyříznuty a schovány po různých místech - tenkrát krásně mrzlo, nebylo tedy obavy ze zkažení. Ostatní ponecháno vlkům a zdálo se, že jejich nožní vytí neznamenal, radost z nenadálé potravy, ale zklamání, že to hřibě má nějak tuze málo masa. Ale bylo to maso, jak mandle a ještě o mnoho lepší.

Na statku sepěstovala také prasata a pravidelně každý měsíc se je jedno zabíjelo. Ze zabíječky jsme dostávali vždy jen pečenou krev - nevím, s čím ji smíchali, asi s moukou, ale byl toho vždy plný plech o výšce asi 5 cm. Jinak se maso solilo, slanina také. Každé se skládalo do dřevěných sudů a maso se brávalo solené do boršče - ovšem ne všechno. Ostatní se udilo. Nevím odkud měli recept na takové kažené maso, ale povedlo se jim to dokonale. Na jednou - bylo to kolem vánoc, vytáhli všechno nasolené maso, navázali na ně progázky/nebo to bylo lýko a pověsily maso pod okap. Samozřejmě to byl signál pro sýkorky. Na druhý den jim ch tam bylo plno a hlasitě chválili prozřetelnost, která jim uchystala takové hoody. Tak honem byly doneseny černé síťoviny a maso zabaleno, aby se sýkorky mohly jen dívat a víc nic. Tak tam to maso viselo asi měsíc a náramně dobře vymrzlo. Potom dovalili z bývalého lihovaru obrovskou káď, vykopali v zemi díru, na tu tu káď překlopili. V ní natáhli dráty a na ně pověsili maso. Pak zatopili pod tíma topili smrkovým haluzím, které hodně kouří. Za pár dní bylo maso využeno - věřím, že mohlo přežít i třicetiletou válku a nic by se mu nestalo. Ale k jídlu to tuze nebylo. Čtrnáctidenní chléb je mnohem měkčí. Když přišly velikonoce a tři dny se

nevařilo, dostali jsme na každý den celou velikou šunku - totiž velikou uze nou kýtu. To bylo utrpení! Zachytil-lis vlákno masa na kraji, tak se nepřetrh lo po celé délce. Maně jsem vzpomínal na Karla Maye, že se krmil takovými su šenými kýtami v preriách.. Tož to bych snad vyčerpál látku o stravování.

Jak jsme trávili volný čas. Dlouhou chvíli jsme neměli nikdy. I v tu neděli bylo co dělat. Ale, počkat, ještě jsem se nezmínil o naší garderobě. Br zy po příchodu jsme dostali každý 2 garnitury prádla. Nebyl to ovšem popek lin, bylo to prádlo z domácího konopného plátna, hrubé, ale trvanlivé. Málo se špinilo, ale dobře špína pouštěla, ostatně prádlo nám praly holky zaměst nané v panském domě. Na podzim splnil bářin také svůj slib, co se týče šat stva a botů. Šaty nám ušil náš krejškučer, kterému se lépe líbilo šít šaty než pracovat venku. Nedá se říct, že by se mu dosti nepovedly, tož se ví, něk kam na ples bychom v nich nebyli mohli jít, ale byly silné a cečkem slušné. Byly také z domácího plátna a vypadaly jsme v tom jako uniformovaní, poně vadě látky i střih byly jednotné. Na boty přistříhl kůži Čermák a ušil je ručně Litera. Ušity byly důkladně a pěkně, měly jen jednu chybu - Čermák chtěl, aby byly podle možnosti i elegantní, abychom v nich neměli nohy jako sloni a následek, boty byly všem hodně těsné. Což - na vycházce by to nebylo škodilo, ale my jsme poteřbovali také do bot něco nazout, aby nás nezáblo a to nešlo. A bylo tam sněhu přes metr a byly zima přes 30 st. C., tak jsme si pomáhali tak, že jsme nhy i v botách ovinuly senem, ovázaly hadrami a pro vázky ~~ovázaly~~ utáhli. Kdyby byl někdo sledoval naši stopu, byl by se domýš lel, že to šli medvědi. Jen, když bylo na nohy teplo. Ale musel se dávat po zor - hadry nasucho zmrzly a nohám bylo teplo. Běda však, kdyžby se s botami přiblížil blízko ohni, hadry roztály a záblo k nevydržení. To náš prikaščík Cerul byl na tom líp. Ten nosil v létě v zimě laptě - Když se mu roztrhaly, shodil je, vylezl bos na lípu a obutý slezl dolů. Udělal si je velké, jak potřeboval, v zimě do nich nazul vlněné onuce, které omotal kolem lýtky, u pevníl šňůrami a chodil si jako pán. Nepovažují tedy nošení laptí za projev bídy - Cerul měl také parádní boty - ale za praktickou věc. - A teď se vrá tím k našemu zaměstnání po práci, Hodně se vyprávělo, za nějakou dobu znal každý životopis všech. Němec, Slezák a Nedělka vyprávěli, jak se těžko pro tloukali životem, Prokop vy kládal o Bůlharsku a to velmi zajímavě, Beja nás seznamoval s prací ve slévárně, Litera mluvil o životě ve Vídni, Čermák horoval o ševcovských strojích - zkrátka látky bylo stále dost a člověk se dověděl leccos zajímavého. Kindl se chlubil, jaký je dokonalý kuchař. Já jsem tehdy tomuto umění nerozuměl, ale chtěl jsem jej podporovat, tak jsem to s ním dvakrát zkusil. Peníze jsem měl, takže jsem si mohl leccos do volit na přilepšenou. Tak hned na vánoce, že si uděláme vánočku. Já platil, Kindl pracoval. Povídá, čím víc vajec, tím to bude lepší. Tož jsme koupili 8 vajec a kromě skořápky jsme je do vánočky vrazili celá. A následek? Byl z toho takový brousek, že na něm mohl obtahovat břitvu, ale jíst se to nedalo. Dávali jsme to psům, znechuceně se od toho odvrátili. - Druhý pokus dopadl

hodně líp. To jsem dostal koupit někdy k jaru pár jablek. Uděláme si jablkové knedlíky. Kindl sehnal, co bylo potřeba a stvořil opravdu dobré knedlíky, dokonce jsme je měli posypané cukrem se skořicí. Ani nám chut nezkažil bárin, kterého čert donesl právě když jsme si na knedlicích pochutnávali. Ptal se, co to je, tak jsem mu dal kousek ochutnat. Kouchl do toho a rozhořčeně to hned vyplivnul na zem. "Vždyť je to vařené těsto", povídá. Nu toť se ví, vařené těsto. ale pro nás dobré a když nechceš, nech být. Také jsme jednou našli u lesa ucháče, chtěli jsme je či vlastně jsme usmažili, ale, nevím, čím to bylo, byly tak tuhé, že se vůbec nedaly jíst. Škoda těch vajec do nich!

A tak den za dnem utíkal, mluvili jsme, vzpomínali, zpívali. Ale čím dál, tím méně se nám ve Vojnilech líbilo. Zvláště, když přišlo jaro, začal se natahovat den a práce se neřídila dle hodin ale dle sluníčka. Pověsils večer čepici na hřebík, praštils sebou na lůžko a ještě se pamalu čepice hýbala, už tě budili zas do práce. A naděje na zlepšení žádná. Hned po příchodu do Vojnil jsem poslal přihlášku do armády, to už jsem odebírák český časopis, odpověď žádná. Později jsem zvěděl, že byl zaražen přechod zajatců do vojska, ale tenkrát mne to opravdu dohrálo. A zatím došlo k únorové revoluci, k abdikaci cara a před tím ještě nás udivilo zavraždění Rasputina, poněvadž jsme jeho jméno dosud nikde neslyšeli ani nečetli. V Rusku docházelo k uvolnění, tak jsme si povídali, že bychom mohli jednoduše samovolně se odpoutat, jinak řečeno utéct. Připravovali jsme se na to hned od zimy, povídal jsem si, že bych si mohl po případě napsat nějaký dokument podepsaný statkářem, aby se to líp utíkalo. Tak jsem se učil napodobovat jeho podpis a dovedl jsem to již dokonale, půl zápisníku jsem měl popsané těmi pokusy. První to zkusil Litera. Jeli jsme do Mogileva s dřívím, on nechal stát koně i s vozem na kasárenském dvoře a šel prostě se přihlásit do zajateckého tábora že nechce dál dřít se ve dvoře. Nechali jej tam, ale oznámili to bárinovi a byli by má i chudáka Literu předali, ale starý na to nerěflektoval - asi se obával, že by mu prchl znova. Přišla k nám však milicionáři - nic nového, byli to carští policajti - a naháněli nám hrůzu a hrozili strašnými tresty, kdyby ještě někdo prchl. A potom provedli podrobnou prohlídku našich zavazadel i kapesní prohlídku za přítomnosti bárinovy. Trnul jsem a ejhle, skutečně, vezmou do ruky můj zápisník, koukají se, starý se kouká udiveně, co prý to má znamenat, ty jeho podpisy. Povídám, že jsme se přeli o to, dovedu-li jeho podpis napodobit. Koukal na mne trochu s podezřením, ale nedohádal se, nač by to vlastně bylo. - Pak byla delší, přestávka. Potichu jsme se domlouvali s Nedělkou, Prokopem, Čermákem a ještě s některým, ani již si nepamatují s kým. Datum jsme stanovili týden před svatodušními svátky a sice v sobotu, poněvadž přes neděli zůstane útěk nepovšimnut. Zatím mi však Nedělka říkal, abychom šli jen my dva. To bylo tak, člověk nevěděl, jak dopadne a bylo možno, že s počátku bude potřeba dosti těžce si dobývat chleba a ti druzí měli obě ruce levé. Tak jo, užil jsem záminky, že jsem dostal oznámení peněžní zásilky a bylo samozřejmé, že musím na peníze počkat. Ale ti druzí také nešli, že prý

na nás počkají. A tak jsem jim přímo řekl, že jsem si to rozmyslil a že zůstanu. Tož oni odešli v sobotu večer 19. května 1917. A já s Nedělkou jsme zmizeli den po nich 20. V. 1917. Obojí jsme chtěli jít na sever do smolenské gubernie, báli jsme se totiž, že by nás vrátili zpět, kdybychom se někde přihlásili v mogilevské gubernii, kdežto ve smolenské jsme se pokládali za zabezpečené. Na cestu jsme se dobře připravili. Měli jsme dva bochníky chleba, pořádný kus slaniny, čaj, cukr a z prodejny roty, která zatím přišla zase na oddech a na polní práce, jsme si koupili jednu konzervu - pak se k našemu zármutku ukázalo, že to byla konzerva zeleninová... Vyrázili jsme směrem na Čausy, což bylo újezdní městečko. Prošli jsme v noci městem a zašli směrem severním dál. Jdeme tak asi hodinu za městem, najednou dupot koňský. Pro všechny případy jsme zalezli napez mezi obilí /žito již bylo hodně vysoké/ a koukali se. A hle, on to náš bárin, jede na koni, třímá cosi v ruce a uhání, jakoby ho někdo honil nebo jako by on někoho honil. Tož pozor! Leželi jsme, a čekali. Asi za hodinu jel zpět, to už tak nespěchal, ale koukal na všechny strany, nás však neviděl, protože jsme se stáhli kus od silnice. Bylo nám to divné a vysvětlení přišlo teprve po čase, když nám Hulán psal. Tož bylo to tak. Když jsme odešli, zůstala chalupa, skoro prázdná - Hulán pásl koně, byl u nich vždy po celou noc /však jsme ses ním rozloučali pískáním "Loučení, loučení"/ - a tak se Kindlovi rozleželo v hlavě jakou rotyku spustí starý, až se doví, že jsme utekli. Na těch prvních ani tak nezáleželo, ale my s Nedělkou jsme byli elitavon, jako všeumělec, já jako písař a účtař. A tož milý Kindl se sebral a šel nás zradit. Mluvil jenom o nás dvou, ale neprozradil, že máme namířeno do smolenské gubernie. To bylo ještě dobré. A tak bárin v předpokladu, že máme namířeno do Mogileva, ozbrojil sebe a svého šafáře pistolí a hurá za námi po mogilevské silnici. Ale, co se zatím stalo s těmi prvními? Šli první noc správně k severu, ve dne spali v lese, ale pak si řekli, že do smolenské gubernie je to daleko, že stačí jít do Mogileva. Tož se obrátili a dali se směrem k Mogilevu po hlavní silnici. Bárin najednou vidí před sebou pět lidí, v měsíčním světle viděl, že jsou to jeho lidé /podle našich "stejnokrojů" nás mohl snadno poznat/, pobodl koně, zajel před ně a zařval na ně, ať se hned zastaví. Ale teď se dívá, to jsou sice jeho lidé, ale Peč a Nedělka mezi nimi nejsou. Tož první otázky: Kde je Peč a Nedělka? Odpověď, že to nevědí, my že jsme říkali, že zůstaneme. Ale jeden z nich prozradil apod. směr, že prý jsme se domlouvali na smolenskou gubernii. A tak bárin svěřil doprovod podruhé zajatých zajatců šafářovi a sám uháněl s pistolí v ruce na Čausy a dál. Štěstí, že nás nenachytil. Šli jsme ještě kus dál a protože se začalo rozednívat a my se báli býti za světla na silnici, zalezli jsme do lesa. Jak jsme tehdy zazlívali krásným břízovým lesům, že je do nich tak daleko vidět museli jsme zajít hezky hluboko, abychom se skryli. V lese jsme si udělali oheň, uvařili čaj, rozškvařili slaninu, pájedly a lehli si klidně ke spaní, a ani jsme se dravé zvěře nebáli. Prospali jsme se, uvařili si večeři, počkali, až se setmělo a hajda dále. Šli jsme po silnici, ale najednou jsme uviděli

Některá silná světla - to bylo před námi nějaké městečko u silnice. Tož jsme odbožili a obešli město, při čemž jsme zapadli do jakési bažiny, žem jsme těžko vylezli. Zase nocleh v lese a zas cesta, každodenně beze změny. Jen jednou jsme přišli k řece a silnice se ztratila - byl tam přívoz. Co teď? Na štěstí vystrachal kdesi Nedělka takovou malou loďku, měl ji asi přívozník pro rybolov, nasedli jsme do ní a protože řeka se zatáčela severním směrem, ujeli jsme hezký kousek po vodě. Pak jsme loďku vytáhli na břeh a davaj, cestujeme dál. Ty sakry bych nechtěl slyšet, které přívozník na druhý den na naši hlavu svolával, ale co dělat, život to už tak nese - jednomu je to k prospěchu, druhému ke škodě. Asi na čtvrtý den jsme přišli do jakéhosi městečka, které jsme považovali již za smolenské. Lehli jsme si do rozestavěné chalupy a čekali na ráno. Ráno začali lidé chodit, tak jsem špicoval uši, abych uslyšel, co by nás zajímalo. Taky jo, dověděl jsem se, že jsme ještě v mogilevské gubernii. Tak jsme ještě jednu noc prospali - vlastně to byl den - a potom v noci dál. Ráno jsme konečně došli do městečka, jehož jméno Krasnoje a které bylo skutečně ve smolenské gubernii. To bylo 26. V. 1917, šlo jsme tedy celkem 5 nocí a byl již svrchovaný čas, že jsme na místě. Nohy samý puchýř, proviant jsme už snědli. Tak jsme se šli najíst do čajovny a pak se šli přihlásit na zemskou úpravu - to byl takový samosprávný úřad. Jo, ale tam na nás spustili hrázu. V tomto městečku ani tuze nepočítali s tím, že byla revoluce a že má být nový pořádek. V čele zemstva byl jeden statkář asi takového, druhu jako náš ve Vojnilech. A to prý by byl pěkný pořádek opustit svého pána a nechat jej bez pracovních sil. Pošlema vás nazpět. To byla radost. Ale to prý se ještě rozhodně, zatím nás poslali k milici, ať nás tam zavrou a počkají na rozhodnutí. Nu dobrá. Informoval jsem se od našeho průvodce, který měl nafoukaného statkáře plné zuby a ten nás utěšoval, že nás milice nikomu nevydá, že náčelník milice je "óčeň charóšij čelověk", je prý to ředitel školy a nemá před sebou zemstva v lásce. A také to dobře dopadlo. Vyličil jsem náčelníkovi, proč jsme ze staku odešli, přihlásil jsem se k němu jako kolega a on mne docela vládně vyslechl, ubezpečil, že nás ochrání a nikomu nevydá, jen mu bylo divné, když jsem řekl, že jsem z Moravy. Morava je přece řeka v Srbsku. - To je, ale také je to země v Rakousku. - Nikagda neslychal. - Hlavní věc byla, že nám řekl: "Udete bydlet na milici, stravovat se budete s vojáky z kotle. Na milici spějí stejně již někteří zajatci, budete s nimi. Dělejte si, co chcete, ale půjdete-li někam na práci z městečka ven, ohlaste to strážnému z milice. To byla řeč, která se dala poslouchat. Pgděkoval jsem mu /mluvil jsem vždy i za Nedělku, protože ten byl na ruštinu příliš "tvrđý"/ a šli jsme do obydlí milice. Strážník se s námi rychle skamarádil a teď jsme jen čekali na sotatní zajatce, kdo to asi bude. Byli to vesměs Němci, dva z Rakouska, dva z Reichu. Ti první dva /jeden Vídeňák, druhý z Krušnohoří/ byli zaměstnání v místní nemocnici, kde však pro ně neměli místo. Ti říšskoněmečtí byli momentálně bez zaměstnání a hledali si takové místo, kde by nemuseli dělat a dobře se měli. Ovšem, to bylo těžko najít. Celkem se nám s nimi žilo dobře - imponovalo

im, že jsme tak dlouhou cestu ušli... Brzy jsme se sprátelili se všemi milicionáři, byli to celkem dobří kluci, víc civilní než dřívější policajti. Také jsme si u nich udělali dobré oko, je jsme jim poštípali zásoby dříví, které měli na dvoře a kterážto práce by byla čekala na ně. Já kromě toho jsem si ještě obzvlášť získal jejich náklonnost, ačkoliv mne to potom mnohdy mrzelo a vyčítal jsem si, že jsem to neměl dělat. Jednoho večera totiž přijelo nákladní auto a přivezlo zvláštní náklad: samé četverti /láhve o obsahu asi 2 l/ a v nich samohonku - skonfiskovali to totiž někde u nějakého spekulanta který si chtěl nadělat peněz z otravování lidí. Láhve složili do jedné místnosti se zvláštním vchodem, dveře přepásali provázkem a zapečetili. A teď chodili milicionáři a naříkali: Oj, škoda, škoda. Tolik dobrého pití a všechno to propadne - Konfiskované líhoviny se totiž prostě vylévaly. - Náčelníci si prý pro sebe vzali a my nedostaneme nic. A co tak naříkali, napadlo jednomu z nich hledat u mně pomoc. Vot, vy austrijci, vy umnie ludiškaži, brat, jak možno vodku polučit. - Nu, sželelo se mně jich, Povídám, že to můžeme zkusit, ale za výsledek že neručím. Četl jsem totiž někde, jak možno napodobit pečet. Donesli mně měkký chléb a uhnětli ze střídy tvárnou hmotu. Do té jsem otiskl pečet, pak jsem natřel hmotu olejem, aby nepopraskala a dali jsme ji u-sušit. Pak jsem zkusil nakapat vosku a otisknout ten můj výrobek. A ejhle! dopadlo to dobře. Milicionáři ani nezkoušeli, jeli otisk úplně dokonalý, strhali šňůry a davaj! vynesli láhve - zatím několik - vylili z nich ohavně páchnoucí líhovinu a nalili do četvertí vodu. Ještě jsem jim poradil, ať necha jí něco samhonky v láhvi, aby voda hodně smrděla. A tak se voda proměnila v samhonku - či vlastně bylo to obráceně. Potom jsme dveře znovu sešněrovali přitiskl jsem "pečátku" a byl by to úkol pro Sherloka Holmese, jak se z uzamčené místnosti přestěhovala kořalka ven! celkem to dosud nebylo tak zlé. Ale potom! Milicionáři se zlili pod obraz, dokonce u jednoho se projevil náznak k otravě. Válel se po zemi, u úst měl pěny. To už jsem si dělal výčitky svědomí, ale už bylo pozdě. Na štěstí se z toho probрал a vůbec celá věc dopadla dobře. Já jsem si tím však získal moc dobré oko u těch chudáků, kteří by za pár hltů "ohnivé vody" dali všechno. Nemusím snad ani zdůrazňovat, že jsme s Nedělkou s díky odmítli pohoštění, které nám nabízeli...

Tak jsme seděli na milici a neměli do čeho píchnout. Sice se strážník staral, aby nám sehnal nějakou práci, ale žádná nebyla. Konečně, jídlo od vojáků nás nic nestálo, tož to nebylo v té nezaměstnanosti tak zlé. Najednou přišel strážník, že máme jít naveterinární dvůr /zvěrolékařské středisko/, a mají prý tam pro nás fušku. Měli tam chozího koně a zvěrolékař nás napomínal, bychom byli opatrní, že kůň uhynul na "sibiřskou jazvu". Ani jsem tehdy nevěděl, že je to slezinová snět. Tak jsme koně naložili na vůz a odvezli za město a kopali jámu v blízkosti pomníku postaveného na památku bitvy u kra Krasného, ve které Rusové zničili úplně armádu maršála Neye v r. 1813. Za chvíli nám to chrastělo pod rýči, bylo to pohřebiště nešťastných Francouzů, kteří zahynuli daleko od vlasti a mezi jejichž kosti jsme pochovali chozího